

Степан Бабій

Незборимість

Вибране

2004

**ББК 84 (4 Укр)
Б 32**

Бабій С.

Незборимість. Вибране. – Рівне: Волинські обереги, 2004 р. – 284 с.

Благовісний час Незалежності, попри всі економічні труднощі, дозволив Степану Бабію вийти до читача навално і рясно. Яку б книжку ми не взяли до рук, у кожній виступає наскрізна тема України, тема нелегка, зболена. Ця тема у Степана Бабія – домінуюча.

В авторській редакції

Відповідальна за випуск
Тетяна Власюк

***Книга видана
за кошти обласного бюджету, відповідно до
“Програми поліпшення стану забезпечення
населення українською книгою та розширення
мережі книжкової торгівлі у Рівненській області
на 2003-2005 рр.”***

ISBN 966-8306-46-5

© Степан Бабій, 2004

© «Волинські обереги», 2004

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

Назва книжки вибраних поезій Степана Бабія “Незборимість” органічно випливає із творчої долі автора і відповідає змістові творів. Дорога в літературу і творче життя поета, як і його ровесників з подібною долею (виходець із репресованої родини), випали на роки хрущовської відлиги і наступної хвилі репресій.

Включення автора до Антології молодого української поезії після виходу першої збірки, в подальшому означило стримування розвитку і нівеляцією творчості шляхом нещадного редагування і обтинання наступних поетичних збірок. Ідеологічно-видавничі утиски не дозволяли вчасно дійти до читача. Більшість творів вийшло з великим запізненням і якраз на час відсутності будь-якого аналізу літературного життя в незалежній Україні, що створило певні перекосяти у сприйнятті та оцінці автора, як літературної постаті.

В анотації до поетичної збірки “Це інший світ” читаємо: “Благовісний час Незалежності, попри всі економічні труднощі, дозволив Степану Бабію вийти до читача навалюю і рясно. За сім років вийшло сім його книг. Тоді, як в радянську літературу чотири поетичні збірки йшли до читача по вісім і більше років кожна і виходили у світ поредагованими, покаліченими”.

Яку б книжку ми не взяли до рук, у кожній виступає наскрізна тема України, тема нелегка, зболена. Ця тема у Степана Бабія – домінуюча. “Я стільки вам, я стільки написав Любов’ю, болем – все про Україну”.

Коли літературні теоретики бідкалися, що 70-ті роки не дають імен, поет писав: “На невиразнім, на нежданім тлі Я весь завмер чеканням динаміту”. До читача доводилося прориватись крізь перепони і шлагбауми, але через інформаційну блокаду про це знає тільки Рівненщина.

Вихід вибраних неперередагованих і заблокованих творів поета хай буде пізнім, але справедливим виправленням того становища, яке складалося протягом усього шляху. В одній розмові про поета, лектор обкому партії, в минулому кагебіст, сказав: “Завалив крамолою всі видавництва”. Деякими тими творами і відкривається поетична книга “Незборимість”.

КОГОРТА

Чого не можна зробити в житті –
Треба зробити в літературі,
Чого не можна досягти у державі –
Те треба створити в душі,
Коли дивишся на довколишню безтолковість, безглуздя –
Суворішим, дисциплінованішим повинен ставати твій світ...
Коли зі всіх шпар вилазить неструене і невбите,
Як з гоголівського цвинтаря перевертні і упирі...
Коли всі щурі позбігались до київського корита
І пре, як зі середньовіччя, вгодваність за олтарі,
То на хохляцьку розм'якність, на цей кисіль безберегий,
З якого тільки і чути потопельні крики-плачі,
Ми виставим тверде слово – святі його обереги,
Як у Фермопілах жорстоких спартанські яскраві мечі.

“КРАМОЛА” 60-70-х

Неначе космос...
 Як тривожний вир,
Де сходять новоявлені світила...
У тому небі діаманти зір
Примхлива наша доля засвітила.

Ніхто не жде. Проносяться літа...
Прикутий до стола, мов до галери,
Себе народжуй, спалах свій вплітай
В народ – у космос (ці межують сфери).

І сонце серця віддавай землі –
Енергію усю віддай для світу.
...На невиразнім, на нежданім тлі
Я весь завмер чеканням динаміту.

1978

Білили мати з сонцем полотно,
Роботу чисту порівну ділили:
Сльоза й вода зливалися в одно,
І сонце пензлем-променем водило.

Білили мати з сонцем полотно
На рушники, на скатерки, сувої...
А полотно те рвалось на бинди
Червоні – на просочені бинти
Живою кров'ю з рани вогневої.

Білили мати з сонцем полотно
Синам відважним на тугі вітрила,
Але й тьалось на савани воно
І сніжно-біле падало в могилу.

Білили мати з сонцем полотно,
Як довгий шлях, як долю над зіллями,
Йшли вороги (оцього світу дно –
У душах, замість совісті – багно!)
Нечисті та бридкі лишали плями...

А мати з сонцем білять полотно
На цій землі, що нам за колисанку,
Веселку сонцю вишити дано,
А неньці – заповітну вишиванку!

Сниться соснам країна зелено-блакитного шуму...
Сниться соснам обтятим,
Обрубаним крицею глуму
Їх країна зелено-блакитного шуму.
Коли сита черва розкошує в підкір'ї лускатім,
Як лежать в штабелях, наче в братських могилах солдати,
Коли оди хвалебні співають їм люди з пилками
Про струнке слугування у мирних будівлях роками...
Лиш байдужість не може збагнути, відчутти не вміє,
Що то сльози – по зрізах прозора пахуча живиця,
Що на рідній землі і під небом своїм в ностальгії
Дивовижна жадана країна насниться.

Не любіть її так ревниво,
Безроздільно, захланно так,
Лиш на волі любов щаслива,
Як незборканий гордий птах.

Не любіть її так пожадно,
Наче впійману мишу кіт.
М'яколапа і безпощадна
Гра, де пазур чига, як дріт.

Не любіть її так жорстоко,
Як патрицій колись раба,
Бо в покірній душі глибоко
Вперта визріє боротьба.

Не любіть її так, що вбити
За невірність готова мста,
Бо ж не може серце любити
Свого ката, свого ката.

1972

СТАРИЙ І МОРЕ

За Е.Хемінгуейм

Виснажлива, без випочинку праця –
Засмага, піт, напалене чоло –
Між небом, що накрило, ніби таця,
І морем, що виблискує, мов скло.

Кишить акулами... І ти один, як палець.
Обглодане стихією весло...
І не герой, і навіть не зухвалець –
Ти мученик, випробуваний злом.

Кишить акулами. Жадоба хижа крові
Наокіл втомленого жевріння надій.
Маленький світ в безмежному огромі,
Безмежний всесвіт боротьби стихій.

Проламались вербові коні
На чавунній на кутій кризі
Й постелили на хвилі сонні
Зеленаві пахучі гриви.

(А був синій, мов з криці, лід,
Так вилискував, наче мармур,
Та трудились морози марне,
Його кріплячи моноліт).

Попливли терпугові криги,
Розкришились боки іржаві
І співали під сонцем риби
У своїй голубій державі,

Що летіли вербові коні
По чавунній по кутій кризі
На зими світлофор червоний...
Як скресали дороги сизі!

ВПІВСИЛИ

Незвичайна місцина “Впівсили”,
Де мене легкі тіні носили,
А знайомі лишитись просили
Впівсили.
І сади там родили впівсили,
І джерела сочилися – не били,
Від самих пелюшок до могили
Там вовтузились люди впівсили –
Упівсили раділи, кохали,
І ненавиділи, і страждали,
Упівсили там брались за діло,
І ніхто не горів – тільки тліли...
Я ішов повен злої огуди,
А довкола снували півлюди,
Ті, що в серці вогонь погасили...
Небезпечна місцина “Впівсили”.

ЧОРТИ

Лукаві, хитрі... Обійти
В усьому – спритні і зухвалі...
Живуть усюденьки чорти,
Живуть, немов коти на салі.

Ще й жити іншим не дають,
Так чортовинням душі морять:
Купують совість, продають,
Складають виручку – до моря.

Заплутують прямі стежки,
У карти грають, п'ють горілку...
Жест волохатої руки –
Притримати б хоч трошки стрілку.

Зі стелі звіти подають,
Замилять очі, пустять пилу,
Коли ж збагнете їхню суть –
Беркицьнуться і шась – в могилу!

Не вірмо їм, бо то – чорти,
Прикинуться та й будуть ждати:
Довкола пальця обвести
І знову в очі пил пускати.

БУНТ

Світ ловив мене, але не спіймав.

Григорій Сковорода

А я до нього йшов з любов'ю сина,
А світ, підступний, заздрісний, плете
Тенета, як павук з клейкої слини,
Щоб загубити у душі святе.
Світ занеміг на маслаках гетьманів,
І сила, серце, тільки у тобі...
Чи пропечем вогнем живої рани
Нікчемні душі скорених рабів?
Чи позриваєм кротості з поклонів
І фарисейство з покручів-прояв?..
Як стали за корогви, за ікони,
Сховалися за праведне ім'я.
Ченці безвірні і шахраюваті
Ведуть паству в облудний райський сад,
А догми й заяложені цитати
Стікають лоєм на вельможний зад...
Козацький роде, зборканий народе,
Щербата шабля випала із рук...
Постане слово, що любов народить,
З глибин твоїх, з твоїх великих мук.

Сплять діти поліські,
спродавши на ринку чорниці,
Сплять сидячи в тісно набитім вагоні.
І синьо-чорничні їх пальці,
сунично-червоні,
І в сні молоденькому ще не захмарені лиця.
Додому везуть круглий хліб,
закарпатські черешні,
Наморені сплять
(побудили їх десь на світанку).
А бідкання ваші, старі городяни,
такі недоречні
Про ці копійки, що беруть за наповнену
склянку.
З глибин лісових, де, як дим,
комарі над руками,
Де тне мошкара, так і липне
до теплового тіла,
Везуть в козубах, перехоплених
рушниками,
Загуслими краплями темні меди переспілі.

Автобус пізній зупинився,
Кінчивсь асфальт і видний світ...
А той, попереду, стелився
Серед торфовищ і боліт.

Довкола темна і ворожа
Пашеки ям відкрила ніч:
Ховалась в нетрях кладка кожна...
Та стежки пульс лунав мені!

Так наздогад у гущу ринув –
Далеко блимало село.
І вроджене, немов звірине,
Чуття крізь темряву вело.

Ішов навпомацки, ногами
Забуті впізнавав стежки,
До мене їживсь корчаками –
Тягнувся берег до руки.

У цій насупленій облозі
Злились в осінній темнині:
І серце в радісній тривозі,
І рідний вогник вдалині.

СМЕРТЬ ЧАБАНА

Скільки у людей сягало пам'яті,
Жив чабан самотньо за селом,
З вівцями, в своїй шапчині пом'ятій,
Жив – немов його і не було.

Тільки раптом лихо підкотилося –
Смерть вночі прийшла, чабан помер.
Цілий день в кошарі вівці билися,
Цілий день їх плач за душу дер.

І нараз тут виявилась істина –
Ніким замінити чабана.
Возять, возять, наче в прірву, їсти їм,
Виженуть – в посів, як сарана.

Терміново на правлінні винесли
Лиш одне з питань – про вівчаря.
Непомітно вигуляло, вирросло
М'яса, вовни – щедрого добра.

Все відкрилось раптом за людиною –
Чим вона раділа і жила...
Скиглив, рвався пес за домовиною,
Плакала отара край села.

1980

ХУТІР МИХАЙЛІВСЬКИЙ

Там за тополями – Україна,
Вітер пасеться у зблисах роси.
Мову, немов ручаї солов'їні,
Рідні несуть голоси.

Там за тополями, за полями...
Серце у грудях рветься мені,
Добрідень, матінко!.. Сонячні плями
Грають на біленій вами стіні.

Стрічки веселки спадають на груди –
В жилах у мене дзвінка течія –
Здрастуйте, матінко, здрастуйте, люди,
Здрастуй навік, материзно моя.

Вже хлопців* тих давним-давно нема,
Є тільки сміх на зжовклих фотокартках,
Обносить хату батькову зима,
Заносить пам'ять, де любов на варті.

А хлопці ті прикрили нас грудьми,
Їх молодість десь тут, під білим снігом,
Що відкидає батько шозими,
Мов прокидає стежку до їх сміху.

І молодість підводиться в громах,
І стяг багрянний знов у бій виносить...
Обносить хату батькову зима,
Але до серця стежки не заносить.

*Так в нас називали повстанців.

НАША СЛАВА

Іржуть комоні... І слов'янський щит
На царгородських світиться воротях,
Неначе сонце виплива в зеніт
Сіяти славу древнього народу.

...Парує степ, і блискотить земля
Великою дніпровою сльозою,
І Володимир-князь благословля
Свій край у вічність з віхами розбою.

БЕЗСМЕРТЯ

Копали яму, думали, на гріб,
А в ній живе забило джерело.
Рубали ліс, гадали, що на труни,
А вистругались з дерева човни.
Плели на мову сіті павутинні,
А та злетіла крилами пісень.
Перехрестити вирішили землю,
Та геній встав і відійшла мара...
То добре, коли пильним був народ,
Що вічність бачив і крізь хмари орд...

Вмирають матері, що ждали ще синів...
Вже більше їх ніхто не буде ждати,
Неначе тихо рветься по струні,
Що з цим життям еднали тих солдатів.

Звичайно, пам'ять лишиться про них,
Не раз пройдуть над ними слідопити,
Та біль живий, той справжній, од війни
Не буде так, як їм у серці нити.

Бо світу лиш повідають вони,
Що син любив, яку носив сорочку...
Вмирають матері, що пам'ятник сумний
Носили в серці, як у сповиточку.

Гей, летіли, мчали дужі коні!
Стрічний вітер розсікали гриви
І китайки віялись червоні
З шапок палахтінням тріпотливим.

Пронесли несамовито коні
Вольницю в своїх рипучих сідлах,
Погуляння, боїща, погоні –
В золотих степах, в пожежах зблідлих.

Шлях Чумацький прогинавсь під ними,
З-під копит – по небу сині іскри...
Україно з думами сумними,
Не чекай від запорожців звістки.

Пролетіли, полишили гомін,
Канули у далеч світанкову,
Тільки місяць у болючий спомин
Блисне, як загублена підкова.

1965

Гайдамаків, опришків (як воїв) –
На чужих і на кривих панів –
Наш народ вмів родити героїв
З бунтівливих нескорних синів:

Раз не винісши болю й розпуки,
Ухопивши сокири й ножі, –
Гонти, Довбуші і Кармелюки
На останній ставали межі.

Як на совісті кров – то іржава!
Корчив лиця відступницькі жах...
І народ, споконвік без держави,
В сили вірив і духом не чах.

1979

ТІЛЬ УЛЕНШПІГЕЛЬ

Бентежний дух по Фландрії блука,
Дорогами життя, по бездоріжжю,
Той, що теплом не зваблений і ліжком,
Перед престолом, тронном не кляка.

Бентежний дух по Фландрії блука,
Що занехав і вигоди, і статки,
Лиш вільною його Вітчизні стати б –
Для себе більш нічого не шука.

Бентежний дух по Фландрії блука
Між змученого, бідного народу,
І солодко шепочуть про свободу
Його уста, що їх вогонь спіка.

Бентежний дух по Фландрії блука
І кпить над злом, і добре в душах будить,
Клааса попіл стукає у груди,
В тернистий шлях жене бунтівника.

До пімсти зве його єство не зле,
За гордість поневоленого краю.
Долає все Іспанія, але
Дух волі вже по Фландрії блукає.

1972

Де ти добрий царевичу з давніх доріг,
Ще ти б'єшся живий чи у битві поліг?
Чи змирився із підступом злих чаклунів –
Не летиш у двобій на баскому коні?

Де ти, добрий мій брате з дитячих стежок?
Чи прискачеш, як я засурмлю у ріжок?
(Як нещадні шаблюки у наших руках
танцювали не раз по глухих будяках).

Де ти, добрий царевичу, вже одруживсь?
У багатих кімнатах сім'єю обживсь?
І чи голос із ночі покличе тебе
З тої тиші, де тележиття голубе?..

Де ти, добрий царевичу, чуєш чи ні?
Чи десь втомлений гроші рахуєш і дні,
І до завтра пірнути лаштуєшся в сон,
Щоб на ранок штовхатись в набитий вагон...

Де ти, добрий царевичу з давніх доріг?
Ще ти б'єшся живий чи у битві знеміг?
На коні білогривім – чи вже під конем?
Де ти, витязю слашний, чи чуєш мене?!.

ВОЛИНЬ

Від князя Мстислава і до Мстислава-онука*:
Волинь – моя мука, моя невситима розпука,
В глибоких лісах, на полях, перекраєних плугом,
Душа дичавіла і тіло кривавилось в пругах.
Душа дичавіла від страху, від вічного болю,
Укотре, по крові, пила, як осугу, неволю.
Неситі сусіди – усі бо по суті ординці
Націплювали на тобі всяк своє, мов на дичці.
Засмучена жнице в стерні над тяжкими снопами,
У темній покорі одурювана ще й попами.
В могилах – як схилах, як в шрамах – порваних яругах:
Відбилась на тілі засмаглим чужинська наруга.
В містах скам'яніла і в селах болотом загула,
Стоїш у печалі, зориш у замулені рула.
Волинь моя, мамо, селянко в старій вишиванці,
Одна наша слава – твої невмирущі повстанці.

*Онук автора.

ВИСУШЕНИЙ СТАВ

Ні таїни, ні дива – голе все,
Лиш дно порепане і мовчазне, мов камінь,
І царство водяне з його водяниками
Вже радості серцям не принесе.

Ні мови хвиль, ні посвисту крила,
Не сплеснуть ані риба, ані весла,
Іще одна жива стихія щезла:
У місиво черстве перетекла.

І тільки в згадках плеще синій став,
Кладуть човни стежки між комишами...
Лиш спогади собою прикрашає
Той синій став, що жити перестав.

ФРАНКОВА ДОРОГА

“... змуруємо гостинець, і за нами
Прийде нове життя...”

І.Франко

Ні, нелегка поетова дорога
На небезпечнім лезі прямоти,
Коли в душі розбуджена тривога
Здіймається, щоб словом прорости.

Мов кайло в скелю, грима серце в груди
І хлопа зве до кріса од чепіг...
(Поет – як дзвін, він рідну землю будить,
Аж раниць! –
плач,
аж рве! –
убивчий сміх).

І вже спіраль звивається зміїна,
В його сумління мітить молоде...
Та серце не поставиш на коліна,
І сила духу вічністю гряде!

ВТЕЧА

Улоговинами, ярами
Вовк затравлений стрімко біг,
Танцював за його ногами
Первопадок – пухнастий сніг.

І коли уже небезпека
Відійшла у густий туман,
І здавалося, вирвався з пекла –
У залізний попав капкан.

Шарпав ногу, крутив, мозолив,
Прилягав і вслухавсь – на шлях,
Та байдужість холодним оловом
Висла в небі, в німих полях.

Час і мука тяглись поволі,
Сніг під тілом тугим ослиз.
Знемагав, сатанів од болю –
І у відчаї ногу відгриз.

Окривавлений крався з поля,
Червонів за ним зимний сніг,
Ніздрям солодко пахла воля,
І рівнішав кульгавий біг.

РОЗПАЧ ГОГОЛЯ

Наступить час, коли з імлі,
З імлі душі спливе бажання,
Як аркуш списаний останній, –
Свій виболений труд спалить.
Бо ж все одно – чи був, чи ні
І чи відкрив для когось очі,
Бо кожен у самотині –
Такий, яким він бути хоче.
Переінакшити – дарма,
Хоч, може, і когось зворушиш...
І спалиш, спалиш “Мертві душі”,
Бо смертним досвіду нема!

Не раз, бувало, думав я про смерть,
Не про страшне і непідкупне жниво,
І не про те, що до усіх правдива,
Що рівні перед нею князь і смерд...

Все думав над присутністю її:
Смерть – над життям, а чи життя – над смертю?..
Лиш бунтарям, що по натурі вперті,
Ліпить зі сліз безсмертних солов'їв.

Але ж нараз чиясь раптова смерть
Затримає народження велике...
Сміється костяниця без'язика
Окличнознаким зі стовпів – “не сметь!”

Від жаху я уже б давно сконав –
На цім шляху з трагічним небосхилом –
Якби мене та хтось переконав:
Що дух людський холоне у могилах.

Замало – “хоч стебельцем споришу...”
Любов'ю, злетом духу – ми безсмертні,
Як за життя, бува, не докажу, –
То докажу після своєї смерті.

1970

Ти на своїй землі, серед свого народу,
Ввібрав його бентежний впертий дух.
Його мужицьким генетичним кодом
Помічено зорі твоєї рух.

Із чорного ніщо не взято ходу,
Не треба долі знижок, ні порук,
І хтось там щастя більшого чи вроди –
Тобі не завдає душевних мук.

Бо на своїй землі, серед свого народу
Радієш всьому, що наш кріпить дух.
І не заступить сонця, росту, ходу
Недобра сила чи лукавий друг...

І на своїй землі, серед свого народу
Поет – чутливий нерв і зір його, і слух!

1977

ЖУРАВЛИНИЙ НЕВІД ***(1972)***

Чужа душа – темний ліс.

Прислів'я

Хто в дім, як в дим...
Як в темний ліс,
Пірнає хто у власну душу,
Як равлик тілом –
Власний зміст
В глибокій звивині ворушить.
Чужа душа – хмурний вертеп?
Живу – всі сторони відкриті,
Отак, як степ,
Розлогий степ...
В нім важко хованки чинити.

СПОГАД

Збиваю груші,
Мов замахуюсь тичкою на сонце,
І падають сонячними осколками
Спасівки жовті, пахучі.
Бігаю за ними по траві,
Хапаю, наче жовтих каченят,
У вишневий кошик.
Напихаю у кишені, за пазуху
(За груші дядько возить
Півдня на тракторі,
Грицьо свистки вирізає з липи).
Але найбільше люблю
Виходити на дорогу
Надвечір з грушками,
Коли люди гаморять, вертаючи з поля.
Я видів, що людям подобалися груші...
А нині часто думаю про вірші,
Згадуючи той радісний гамір.

Верби останні понад рікою,
Як ветерани землі зеленої,
Махни, Україно, до них рукою
Цієї днини благословенної.

В урочій тиші з вогнями ранніми,
При вечоровім багатті пізньому
Старіють верби та за туманами
Зникають верби – кожна по-різному.

А як цвіли – місяць мед облизував,
На віти сипав зеленим золотом,
Бабусі брали узимку хмизу з них,
Щоби не віяло в хаті холодом.

І я давно без цих верб помер би.
Пливли колиски вербові з хлопцями,
Стояли верби, столітні верби
На узбережжях твоїх дозорцями.

ДЖЕРЕЛА *

Тече вода, тече, тече,
І джерело клекоче чисте,
Немов земля моя рече
Про те, що в ріднім серці тисне.

Тече вода, тече, тече,
І плин, як вічність, як безсмертя.
Міцне Шевченкове плече –
Змогла Україна обіпертись.

Тече вода і джерело
Оберігають дбайні руки,
Де умочилося крило
І слави нашої і муки.

*Місце по дорозі з Дубна до Берестечка, де зупинявся Тарас Шевченко і де поетові зведено постамент.

У Рильського поезію, як в сад –
Глибокий і спокійно урочистий, –
Заходжу серцем. Мудрий садівник
Про все подбав закохано і щедро.

Тут ходить вічність – п'є з його слідів,
Стріпне живими теплими гілками,
І сиплються музичним передзвоном
З листків мохнатих діаманти рос.

Тут яблука поезії в міжвітті,
Як жовті місяці у хмарах зеленавих,
Й задума ніжна, золота задума,
Доспіла, по-серпневому прозора
Відбилася у сонячних рядках.

СТЕФАНИК. МОВЧАНКА

Цвіте Покуття рідне навесні,
Та не цвіте душа – перебродила –
Так щедро відцвіла і відродила
В минулому, що всілося на дні.

І чисто над руїнами надій
Вирує цвіт, скипає шумом білим,
Але завмерло щось і потемніло
Ще на живому – в кроні молодій.

Осіннє навертає на тверезе.
Стихає пісня, мовкне ледь жива,
І день на білім стовбурі берези
Останні пише сонячні слова...

Мелодія та пізня, лебедина,
Немов на жалах, на смичках вітрів.
І вже нага тендітна тополина
Почервоніла в полисках зорі.

Бринить мотив, торкається живого,
І я за те найбільш його люблю,
Що у душі зворушує тривогу
Із почуттям солодкого жалю.

Що впало, перетліє почорніле,
Немов орган, гуде прозорий ліс,
І загусає небо, як чорнило,
Над біленим пергаментом беріз.

ВІДСТАНЬ

В снігах розвихрених гублюсь,
А десь там серце любе
На мене жде, що я вернусь
На відстань – губи в губи.

Сніги, сніги, і сива мла
Свій шлейф розкішний губить,
Але дорога пролягла
На відстань – губи в губи.

А там руками оплетеш,
Жагуче приголубиш,
І буде сліз, і сонця – теж!
І відстань – губи в губи.

ВІДКРИВАЮ СЕБЕ
(1980)

В краю, де гомонять старі дуби
І зацвітають споважнілі вишні,
Де сходиться так легко на горби
Тому, що ми із цього краю вийшли.

Де бджоли мед з тієї п'ють верби,
Що ми по ній не раз до неба лізли,
Ворушать глицю – тужаться гриби
На золотому дні старого лісу.

Де тиснеться стежина до плотів
І стогне шлях, розбитий тракторами,
Де п'ють вечірні вікна золоті
Осінній дощ, втираючись вітрами.

Де наша добра мати нестара
Вертає пізно з буряків до хати...
Куди нас кличуть стрічки телеграм
Гулять свайби чи рідних поховати.

В краю, де гомонять старі дуби,
Для нас довічно будуть квітнуть вишні
І йтиметься нам легко на горби
Тому, що ми із цього краю вийшли.

О земле, скільки в себе прийняла
Людських болінь, людської крові, муки.
Чи не тому із кожного зела
Нам проливаєш гіркоту на руки?

Ота земна цілюща гіркота,
Що гоїть рани, тихомирить болі –
Не щире співчуття людської долі,
Ущільненої у земних пластах?

Втолила стільки пристрастей...

Мовчиш,

Ввібрала стільки розпачу людського,
За всі віки тут залягло такого...
Торкни тебе – здається, закричиш.

*Летять, летять, летять білі чайки
шукать чаєнят...*

Народна пісня

До мене знов розстріляний Ремель
Прийшов з вогню палаючих осель:
Старенька, зболена, як сива чайка – мати
Поради приблукала пошукати.
Її болить, усе життя болить
Дитячий крик, що з диму лебедить,
З того вогню, що нас ішов зжирати...
Але ми є. Є пам'ять, сива мати,
Вогонь же, що у небо готів
Впав на творців пекельних – на катів...
Але не гоїть ран в душі відплата,
І мати чаєнят своїх шукати
До скону буде, поки не засне.
А біль той лишиться – терзати ще мене.

СМЕРТЬ ДІДА МИКОЛИ

Він упав, розпростершись,
На клапоть пісної землі –
Довелось боронить,
Наче скелю-домівку орлові.
Жертва панських інтриг,
Небезпечний і гострий на слові,
Став легендою мученик-дід мій
З тих пір на селі.
Його ранили вилами,
Били в тупім забутті,
Як упав серед поля
В обагреній кров'ю чимерці,
І здіймалися груди,
Як гори могутні й круті,
Вивергаючи магму червону
З глибин його серця.
Помирав на обніжку –
На ниви зеленій брові,
В землю вп'явся святу,
Сходив силами в землю прокляту...
І кривавилось сонце,
Як дідові рани живі,
І як сонце,
Життя хлібороба
Заходило втяте.

1962

Качки над Києвом... Розірваний разок...
Бентежний трепет, сіре мерехтіння.
Змикають коло, і нараз вінок
Вже плаває, кружляє в голубіні.

З Дніпра десь, наполохані, знялись,
Бунтуються понад камінним містом –
То, мов на шнур нанизані, стяглись,
То знову розсипаються намистом.

Качки над Києвом... Аж серце завмира,
Тріпочуть дрібно – крила б не зімліли,
Та вгледівши, напевно, блиск Дніпра, –
Зригнулись і напружились, мов стріли.

Качки над Києвом... Одвічно так було,
Качки над Києвом... Здіймаєм вгору лиця,
І всяк благословляє те крило,
Й махає вслід їм прапором столиця.

КРЕМЕНЕЦЬ

Скинув панцир дзвінкого бруку
На суху ялинову глицю,
Славу краєм веде за руку
(Ще в козацькій вінчавсь каплиці).

Шрами стін цих ще й досі свідчать,
Як іскрились шаблі Максима,
Дзвонять роси в пришишку вічність,
Що стоїть за його плечима.

Та відлунює в горах пісня,
Буйновітра, чистоголоса,
Багрянє зоря провісна,
Гей, над краєм повноколосим.

Крізь тривоги й роки буремні
Сяє в серце моє незмінно:
Гордий Кременець – сизий кремінь
В віковій стіні України.

ВАСИЛЮ ЗЕМЛЯКОВІ

Світлій пам'яті

Він взяв мене,
Як хлопчика, повів
За руку вавилонськими шляхами,
Через Млини Зелені, де зацвів
Терник – неначе мед над колюхами.
Мені здавалось:
Я їх знав усіх,
Живих дядьків,
Бо й сам із їх коріння,
А він мене провів крізь згірклий сміх
Отих сельчан, що сперлись на вориння.
Дивився я,
Сміявся, а не кпив,
Радів і плакав од такої долі,
Він чуле серце дивом окропив:
То лебедина згряя – над тополі.
А він, як сивий бог, стояв обіч,
Як сивий степ, що пахне полинами,
Де я, немов хлопчак щасливий, біг
Захоплений Зеленими Млинами.

Щасливий дім, де родиться маля...
Наповнений плачем, веселим писком,
І рід, і світ весь навколо колиски,
Круг сонечка малого кружеля.

Щасливий дім, де родиться маля...
Освітлений безсонними ночами,
Мов лебеді тут ніжно наячали
І кинули для виросту криля.

Щасливий дім, де родиться маля...
Тут між серцями не повіє холод –
Щасливі два супутники навколо,
Круг сонечка, що ручки наставля.

Пригадую, в дитинстві те було:
Понасідають на клунях лелеки,
І тільки зрідка вгледити за селом –
Автомобіль у мареві далекім.

Сьогодні все у тебе навпаки –
Машини поміж нами, густо – ланом,
А на лелеку зориш з-під руки,
Як зачарований колись аеропланом.

Моя провінція – жита і пшениці,
Опал ріки і синій дим діброви,
Волошки з маком – в синовій руці
І щось високе, до нестями – в крові.

Приглянувся уперше –
як постаріли яблуні
у батьковім саду...

В холодному осінньому саду
на голій гілці яблуко останнє
звиса рожевим спогадом.

Вівці в долину біжать,
як гірська ріка
пінно-вруниста по камінні.

МУЗИКА КРИЛ
(1986)

ВЕЧІРНІ ПОЇЗДИ

Вечірні поїзди везуть вечірню втому,
І тамбури набиті вщерть людьми.
Вертаємось, натружені, додому,
До рідних вогнищ, де жадані ми.

На лавах тісно, затишно і тепло,
Серед розмов іскряться жарти й сміх,
І слово, що на язиці затерпло,
У дружнім колі осяває всіх.

І віє добродушність у вагоні,
І свіжо пахне в сітках чесний хліб...
Ті їдуть, інші – сходять на пероні,
Лишаючи у серці теплий слід.

Минуле вже у нас перебуло,
Відбулого вже більше в нас, як буде.
Тих літ і літ з вітрами відгуло,
А все бентега повнить наші груди.

Ми вже спили спомірене тепло,
Нас гріє та не докучає літо,
Радіємо – милуємося світом,
Всім тим, що є, бо знаєм, що було.

Пора, – як медом сочаться плоди,
Зерно ядріє у важкім покосі...
В очах лиш втома просинню води
Відсвічує, немов ріка під осінь.

НА МОГИЛІ СТЕПАНА БУДНОГО

Немов косарі між покосами хмар,
Шнурком журавлі в українському небі.
Не звівся один – натомився косар,
І зорі не пахнуть йому полудневі.

А пахне йому снами тепла земля,
І стигне коса в недокошених травах,
І наче сльоза по сумних журавлях,
Загублене “кру” тане в небі сльотавім.

Є на землі прадавньої Волині
Серед полів на пагорбах село.
Там біла хата мружить очі сині
В садку, де вишеняток наросло.

Свій вік там доживають моя мати
І сивий дід, що вже оглух від літ,
Мені їх там не тільки поховати,
Там пам'ять кров'ю пише заповіт –

Горить калина над загиблим братом,
Немов бринить душа його у світ....

І сад отой, і вишня кострубата,
І вгрузле в землю те мале село
Мене любов'ю будуть вік тримати,
Щоб заповітне на землі жило.

Співає іволга, літають ластівки,
Туркоче горлиця на ясені старому,
Гребуться кури, пес віддалеки
Оберігає спокій біля дому.

Квітує сад, гойдається від бджіл,
Глибоке небо понад садом висне,
У затінку – стемнілий давній стіл,
Де з дідом внук – єднання не навмисне.

У вихідний приїдуть батько й син,
Щоб взяти яблук і горнятко меду...
Благословенні закутки родин,
Де щастя й мир... І все ще попереду.

Немає тиші. Вітровій колише
Вологе сонне листя у ярах,
Сільську задуму жилуватих вишень
Збиває крильми опівнічний птах.

Немає тиші. Над хисткі колиски
Б'є дзвінко голос у блакитну стіль,
І стогін там, де вже спочинок близько,
І розбуялі вигуки весіль.

Немає тиші. Сполохи невпинні
Б'ють день і ніч в напружені літа,
І в Мотриній хатині удовиній
Волає невимовна самота.

Немає тиші. Грізно диха небо
І шкряба миша – кожному своя.
І день, і ніч двигтять шляхи, як нерви...
Як свята, тиші жде душа моя.

“А я піду в сад вишневий,
в сад криниченьку копать”.

Народна пісня

Казковий сад, де без вина п'яніють
І плачуть юні в щасті, від краси,
І на устах жага полум'яніє,
І точать мед солодкі голоси.

Де вже із покоління в покоління
Криниченьку копають молоді,
Й на дужі руки бризкає промінням
Яскраве сонце, скупане в воді.

Купається в мелодії бездонній
Велика спрага чистої душі.
...Закохано в траві гуляють коні,
Та лічать зорі дивні копачі.

ПІЗНІ ЯБЛУКА **(1987)**

СПРАВЖНІСТЬ

Хто не заносив рук на цей народ –
З мечами, ятаганами, хрестами...
А скільки тут перетопталось орд,
І кожен зайда свою міту ставив.

Але народ упертий – і живе!
Хоч був і змасакрований до крові,
Та лади кароокі, чорноброві
Нам плем'я в дім приводили нове.

На перепуттях епідемій, війн,
На перехрестях чортової долі
Підводився, ставав до плуга він
І пісню починав од радості і болю.

РОВЕСНИКАМ 1940 РОКУ

Народились ми у високосному році –
Нас накрила війна вже на першому кроці.

Ми росли без батьків, як горох при дорозі,
Та росли-виростали на тому горосі.

Годувало нас поле, сади багатющі
(Дяка славним дідам за ті яблуні, груші...)

Нам цяцьками були шашки толу, гранати
(Завмирала од жаху налякана мати).

Ми губили, як воїни, друга чи брата,
І молилась за нас та ж страждальниця-мати.

Як з оточення, ми вибивались із злиднів,
А до нас уже космос крізь висі блакитні

Придивлявся... Висока нам доля судилась,
А на плечі водневі вериги валились...

І Чорнобилі зводилися смертоносні,
І роки вже суцільно усі високосні.

Тільки ж винести треба, все
перебороти,
Загартованим, із високосного роду.

На павітті, на вітті, верховітті
Вечірне “пу-гу-у” гойда сова.
І наче згадку про печаль на світі,
Глухий той стогін слухає вдова.

Корова в душнім стійлі важко диха,
Сюрчить цвіркун під грушею в саду,
Зливає місяць холодно і тихо
На світ прозору з туманцем слюду.

Вбулося, звиклось, навіть не хвилює
Проведене життя на самоті.
За клопотами легко переднює,
А ніч – не вгляне, сон як пролетів.

Лиш вечорами відгомоном туги
Пробудить душу щемітно сова...
При місяці, що сріблить виднокруги,
В задумі тихо гріється вдова.

БІЛА* НАД ОЗЕРОМ

Біла відбилася в озері... Біла купавна хмарина –
Мов з глибини Соломія проглянула в білому платті
Чи пропливла по екрані блакитнім легка балерина...
Перлами чистими сонце заграло на білім лататті.

Білі полотна прослали над озером реактивні,
Так її доля дорогу полотнами слала.
Довгі дороги назад на стежки повернули дитинні –
Біла у білому цвіті, у світлі великої слави.

*Біла – село, де народилася Соломія Крушельницька.

ПАМ'ЯТІ ГРИГОРА ТЮТЮННИКА

Зозуле, зозуле, чому смутно куєш?..

Чи ти, зозуленько, моє горе чуєш?

Українська народна пісня

Він пішов, не оглянувся, не зупинявся,
Залишив нам одну тільки правду на роздум.
У безсмертній колоні з братами обнявся –
Що під зорі пішли по нестерпних морозах.

А вже слова такого не скаже ніхто.
А вже в душу ніхто більше так не загляне.
Хай зозуля йому не кувала під сто,
Та ця смерть – наче грім нам на голови грянув.

Наколелося серце його при житті
На шпильки, як зривав нам троянди,
на терня...
Посумуймо, братове, в душі доростім
До тих слів, що могильним не вкриються дерном.

БАЛАДА ПРО ТИМЧАСОВІСТЬ

В тимчасовості, як в невагомості, –
Тверді, впевненості нема.
Спотикаєшся об випадковості
Не розпізнаних ще оман.

Заперечать хай тимчасові,
Укорінюватись мастаки...
Але й стовбури чорні вербові
Поруч з ними – наче віки.

Тимчасовість спонукує совість:
“Мить лови, не прогав часу,
Порадій... Сумно скінчиться повість,
Як у вічність перенесуть”.

Я здрібнів би від тимчасовості,
Як підрізане б дерево впав
Із усім, що губив і надбав,
Та народ мій у мене у совісті.

В мене в совісті – його слово,
Що і живить, і окриля,
Його сонце – не тимчасове,
Його не тимчасова земля.

* * *

У світі, де випало жити мені,
Ішов я не раз по траві, по стерні,
І сива роса мої ноги пекла,
Та сонце мені додавало тепла.

То шлях у полях завівали сніги,
То бігли одні манівці довкруги,
То слалася стрічка асфальтом шорстким,
То серед боліт розпливались стежки.

Та де б я не був і куди б не ходив –
На рідній землі відіб'ються сліди...
На чорну, розгрузлу дорогу в дощах
Ступав і дививсь я з любов'ю в очах.

Дорога, що світом отим пролягла,
Від ньєнки мене і до ньєнки вела.

Ой косили орди в Україні жито,
Ой косили шаблі молоде життя,
І проймала землю кров, не раз пролита,
І хилилось жито, як померхлий стяг.

І на пні горіло, і сіклось морозом,
Бризкало зернинами з-під важких копит.
Тільки голубіло небо все по грозах
І вставало жито, як зелений щит.

І земля будилась, і цвіла калина,
Колихалось знову жито молоде,
І на ноги зводилась немічна дитина
І вертала пісня до слабих грудей.

Бралось товариство, і кувалась криця,
Колосилось жито, і народ мій кріп,
І невтомна мати – вічна трудівниця –
Вповивала долю серед пишних кіп.

Топтали коні не траву, а долю,
Гатили в душі крицею підків.
Тоді на незахищеному полі
Я крихітним барвіночком зацвів.

Ішла війна... Які лишала вирви,
Стікала кров у місиво землі.
Не розтоптав, на щастя, і не вирвав
Злий дух убивства паростки малі.

Тополі тріпотіли в тому гулі,
І пам'яті болить, що пронеслось,
Трасуючому розчеркові кулі
Перечеркнути долю не вдалось.

Зернисто налилася колосками
На вдобреному нашому лану.
Зникає привид смерті за роками,
І крає серце спогад про війну.

Не ворухім в душі померклих тіней
Для рівноваги настрою і сну,
Не накликаймо нахмурів осінніх
На дні, що нам несуть голубизну...

Але прийде, як дощ живий із хмари,
Примружено загляне в душу маг
І сьомою симфонією вдарить,
Народженою важко у громах.

І упаде сльоза вогнем на серце,
І нас просвітить чиста, як зоря...
Усім своїм життям збагнув я все це
Ще з першого читання "Кобзаря".

Над Альтою, що в пам'яті тече
В цей світ у їдкуватому тумані,
Калина необламаним кущем
Полум'яніє, ніби сонце раннє.

У лузі необірвана стоїть:
Відлякує калина, мов цикута.
І в запашну траву, і в плодоносну віть
Ту перевозданність вже не повернути.

Обкладена димами звідусюд,
Напоєна кислотними дощами,
Потоками, що зносять в ріки бруд, —
Відплачує земля і не прощає.

В ГОСТЯХ У МАТЕРІ

Мамо, а синові так і лишитись дитиною
Під серцем твоїм многотрудним, наболеним,
Де тїнь від калини і крил журавлиних
Лягає нечутно над нашою долею.

І ти вже в минувшині, в маревній казці
Яблук холодних, горіхів насушених,
Заіскрених, інеєм синім притрушених,
З горища до хати несеш у запасці.

Де пахне вже сіном, і медом зацукреним,
І житнім снопом на ослоні, на покуті,
Як світ і земля од морозу оцупіє, –
Хатина теплом твоїм дихає, спокоєм.

І жар у печі тане вишнями спілими,
І хліб біловидий в їх полиску нітється,
І в скатерці чистій, світлиці побіленій
Душа твоя, матінко, лагідно світиться...

Хоч руки важкі, рівчаками порізані,
Від зашпорів, сажі і років згорьовані...
Усе вони звідали, все ними пізнане,
Були вони ніжно і вдячно ціловані.

Ті руки єдині,
Як сонце, єдині,
Що серце Вітчизни – наш дім – ще прикрашують,
Де спалах калини і тїнь журавлина
Донині витає над долею нашою.

ЗЕРНИНА

Де з вітром і громом шугають машини,
В запиленім рівчику обіч дороги,
Немов немовлятко, смаглява зернина
Лежить і людської чека допомоги.

Їй видиться сон: у руці селянина,
Як в прихистку теплім, на темній долоні
Заграла боками янтарна зернина,
Що скоро в земному розкриється лоні.

Їй видиться: ковані топчуть копита
Колосся важке у кривавій погоні...
Маленьке зерня причаїлось невбите,
Щоб знову в земному розкритися лоні.

Їй сниться: пшениця стоїть проти війська,
І стебла шикуються бронзоволіті,
І палить їх ворог в степах українських,
А того зерняти підлоті не вбити.

Як в прихистку теплім, на темній долоні
Засяє у воїна-селянина.
І на пожарищі крізь попіл холодний
Зійде над землею безсмертна зернина.

Як ручки до матері тягне дитина
В безмежних і радісних витоках роду –
Промінчиком сходить смаглява зернина
На вічне здоров'я і силу народу.

Той сміх...
вряди-годи
ще від часів Сковороди...
Тверезих сміх –
над диваками,
над вчинками,
над їх думками,
над їх життям, над простотою.
хто із рукою не липкою
(не загібає світ в покої...),
що не ошукують, не крадуть,
зі шкір не лізуть на посади,
що мають прагнення високі,
що дуже часто одинокі.

МОВА З ТІТКОЮ ФЕДОСЬКОЮ

– Коли би отак від хліба –
Як від землі – тікали,
Коли б їм так пахла ферма,
Як масло чи молоко... –
Постаріла рано тітка
З потрісканими руками
Сміється до мене гірко
Згорьованих уст крайком.
– Від весен вербових в полі –
А може, щастя спіткають,
У няньки, чи санітарки,
Чи в підмайстри заводські –
Від вітру і синього неба...
Щось там у містах шукають,
Лишають села без пісні,
Старих в самоті батьків.
Їх кличуть туди асфальти
І газ, щовечірні душі,
Естрада, де вечорами
Вистукують каблучки,
І там польові царівни
Тамують селянські душі,
Веселки сухих неонів
Чарують їх, як вінки...
– Вина їх велика, тітко,
Що поля не полюбили,
Вони й з материнської пісні
Забули святі слова.
Хоч раз би у рік вертали
Туди, де батьків могили,
Де горбики ледве помітні
Поймає непам'ять-трава.

КРИВАВНИК

Зеленим соком аж до темноти
Насичений – кущистий і густий
Кривавник свіжий, повен гіркоти –
Потертий поміж пальців і долонь,
Коли на кров, на рани нанести,
Спиняє, втихомирює вогонь.

А болю, крові – пропіка бинти –
Чи й зможе рід людський перенести.
Ні Біблія не втішить, ні Коран –
Палає світ і корчиться від ран.
Кривавнику б – земної гіркоти –
На розпач той, на муки принести,
Втолити біль, вгасити спраготу,
Щоб всяк відчув любов і доброту.

“Кривавнику, кривавнику – до ран” –
Гуде земля і стогне океан.

ОСІННІЙ БАЗАР

Прямо з міста, з холодних осінніх асфальтів
Попадаємо в пахощі сонця, терпкої землі.
З-під скоцюрблених, з-під нахололих на вітрові пальців –
Золоті і смарагдові розсипи, гори на кожному столі.

Із Полісся опеньки, калини пучечки із лугу,
Жовті злитки грушок і жоржин феєрверки рясні,
Запах лісу і саду, часникового гострого духу,
І меди золотисті, і півнів яскраві вогні.

Чим достойна земля – розлилося роздолля базару,
Розмаїто палає в ці дні, коли світ пригаса,
Тут усім, хто заверне з холодних міських тротуарів,
Щедрим повівом осені дихає свіжо краса.

БЕРЕЗНЕВА СИМФОНІЯ

Прости мені, березню, –
В осінь закоханому менестрелю,
Ошатна принадність (барвиста яка!)
Мене спокусила дородом,
Дозрілим вином.
А ти, наче птиця голодна,
Приб'єшся, хмурний, до оселі
Або співодзвоном веселим
Заб'єш під подвійним вікном.
Ти – сила пробудження,
Дивна прихована сила,
Краса, до якої не кожен дійде по воді:
Сріблісті пухнасті котики
В повінь верба опустила,
І кришиться крига важка
В березневій могутній ході...

І зашумить, заклекотить

І понесе водою,

І наповняє сила жить,

Мов кров'ю молодою.

І забাগнеться глибини,

І високості неба...

Іде народження весни,

Промінням йде крізь тебе.

Онова руйнуюча... скинуто всі покривала,
Мов зірвані маски –

яка непривабність грузька,

Оголена перед очима людськими постала...

Але проти бруду душа підвелася людська.

Ти – сила пробудження,

Буйна нездолана сила,

В тобі щось бунтарське,

Морозами бите не раз,

В тобі переповнені свіжою силою крила,
В тобі – наш нескорений,
Наш березневий Тарас...

І вже з-за далечі-хуртечі,
Із глинищ – теплого горба
Долине раптом крик малечі
(Та невгамована юрба).
Немовби крила чули плечі!
Й ніяка не взяла біда...
З-за березневої хуртечі
Вода струмує молода.

Ще тут язичництво, ще суміш страху й віри
Дрімують поруч, в згадках...

Ворухни лиш.

...Шкребеться домовик, полову сипле
З горища кинутої Тонькової хати.
У бузині чорти у карти грають...
Голосить скрипка по ночах в яру,
Де чародій-скрипаль старий повісився
(Не вірите – назвуть вам свідків навіть).
Панок з кривулькою у чорнім капелюсі,
Як по асфальту, по ріці простує,
На вирі зупиняється і кличе
(Лівонцьо п'яний вирятувавсь ледве)...
В заплаві водяник, весь в зіллі, у намулі, –
Течуть патьоки із обвислих віхтів, –
Вовтузиться із ятером...
А то привидиться увечері: копиця
Із берега через городи суне
(Не виключено, що Хамула сіно
У когось крав...).

Живе ще

І відьма Євка,
Двадцять років тому
Її село все за корів боялось
(Та час безвірний вкрав тепер ту силу).

Язичництво ще зовсім поруч – в згадках.

Дитина повірила в казку,
Що світ цей населений ніжними нами, –
Щасливими феями, добрими чаклунами...
І дядько Кирило могутнього змія лихого
Завжди, неодмінно звергає під ноги.

Повірила дівчина в казку,
Що десь недалеко є світла хатина щастя,
Де з обраним тільки судилося їй повінчатися,
Де плавають завше лебедики чисті любові,
Повірила дівчина щиро схвильованій мові.

А може повірити в казку,
Що десь поза сонцем
У світі святім, неземному
Країна-раїна чекає іще невідома?..

Та в казки, як в ласки,
Як в ласиці, тіло смугасте,
А час проминає,
І колір линяє,
І казка, як ласка для серця, –
Минає.

І хочеться стати,
Гукати
На площі, від люду квітастій, –
Не дайте упасти,
Не дайте розбитися казці!

БУКЕТ

Ми з коханою дивний складаєм букет
З наших днів –
Квіти радості, смутку в букеті життя...
Перший пролісок ніжний – то перший бентежний цілунок,
А довкола медунки, червоні і ледь фіолетові,
Наших буднів і свят молодих.
Ось центурії квітка рожева, осипана росами сліз,
Гіркота палить серце її гіркотою розлуки,
Чорнобривцями з темряви світяться зорі купальські.
І акації кетяг нам пахне, як вечір далекий.
Над усім піднімається пишна вишнева троянда,
Що в краплинах, як в іскрах, уся на весільнім столі.
І п'янить матіола пахучими душними ночами,
І палають жоржини – долають красою осінню сльоту...
Кожен день – наша квітка,
То ніжна, пахуча,
То гіркаво-терпка, наче думка, повита в осмуту...
Та погляньте, який неповторний букет!

Самотній, наче глоду кущ у полі,
Беззахисний, відкритий на вітрах...
Твоя зоря уже на видноколі
Така далека, що поймає страх.

Розбіглись, як дороги, наші долі
І, може, все, що мріється, – пусте?
Але самотній глоду кущ у полі
І на вітрах надіями цвіте.

А дівчата не знають,
Як приходять в юначі сни,
Коли ті потаємно
Пливуть над стидливістю персів.
Як стрункі олениці,
Нелякані підступають вони,
І щока в золотавім пушку
Доторкнеться, мов теплий персик.

Кляті сни ті, з весни,
Потім довго в крові дзвенять,
Наче краплі великі,
Тремтливо-живі, прозорі...
А дівчата без тіні підозри,
Мов ангели, сплять,
І пашать на устах нецілованих
Непоспівані зорі.

ПТИЦЯ РОЗЛУКИ

Дорога рудим небіленим полотном
Постелилась від нашого дому,
А ти чорно-білою птицею
Даленіла на тім полотні,
Чорно-білою птицею...
Коли я озирався,
Ти підносила білі крила,
Чорна красива птиця розлуки
(Я забувся тобі сказати, як гарно пасував
Білий шарф твоїй чорній сукні).
А скоро – видніли тільки дерева,
Що ставали навшпиньки,
Виглядаючи з-за горбів,
А потім лиш рідний клаптик синього обрію,
Що за ним намагалася підлетіти
Чорна птиця з білими крилами...

Заболить мені серце, занис,
Стисне страх до болю плече...
Від проклятої стенокардії
Вже ні в ліс, ні в поля не втечеш.

В корвалолом пропахлу палату,
В простирадла холодні, як сніг,
Упадеш порятунку шукати
Від емоцій, від стресів, доріг...

Співчутливі і страдницькі очі
Та години, як ліки, гіркі...
Прокидаюсь один серед ночі
І молюсь на високі зірки.

Наляжуть сніги, наляжуть льоди
Землі на рамена,
А їй знай одне лиш: вродить
Пшеницею, кленом.

Наляжуть льоди, наляжуть сніги
Озерам на очі,
А їм дочекатись, як сонця з юги, —
Пробудження з ночі.

Наляжуть сніги, наляжуть льоди,
Хай не подолати...
А ти зумій, як Русь з-під орди,
Встати.

Комусь наснились гуси на воді,
Мені — лелеки в голубому небі,
Це вже весна, і ми ще молоді
Йдемо на луки мокрі березневі.

Зійшла вже повінь, виснуть на кущах
Нанесені водою віхті сіна,
Визиркують принадно з-під плаща
До сонця золоті твої коліна.

Це вже весна, і пахне верболіз
І тепло нам в невисохлому лузі.
Іде лелека, що весну приніс,
Підходить ближче, упізнавши друзів.

ІРПІНСЬКІ ВІЗЕРУНКИ

Ірпінський сніг біліє, мов папір...
Десь впала шишка, гілочка вільхова,
Сорочин слід чи білчин, мов узір, –
Таке природне, мов поява слова.

На ньому відблиски далеких зір,
І мовчазна задума вечорова –
Тут все, тут все в очікуванні слова.
Ірпінський сніг біліє, мов папір.

Ці сосни і берези ще пригадують
Малишка пісню, Рильського слова...
Вже за снігами і за листопадами
Та музика видзвонює жива.

Тут, на стежках, доріжинами тихими
Шукаю незатоптані сліди,
І незабутнім ароматом дихає
Те чисте слово, що їх дух родив.

Коли у стінах раптом стане тісно
І втомишся від велемудрих мов,
В холодний березневий подих лісу
Ввійду – душею освіжусь немов.

У чорних вільхах, що на узбережжі,
Заплівся у верхах сорочий крик.
Неначе тане чистий сніг берези –
Краплини соку скапують з кори.

Ще хмарив сніг недавно високості,
На оці озера – більмом ще сивий лід.
В тумані теплому вже набрякають брости,
Як груди жінки, що відчула плід.

Немов платок ажурний – гілля френзлями
Довкруг березової білизни.
Клейкі верхки каштанів, наче пензлики,
Застигли перед полотном весни.

ВИСОКОДЕННЯ

І відгорять, як маки в житі,
Найкращих днів найкращі миті,
Одна відрада – що не все
Гарячий вітер рознесе,
Що зрілий вигойдає колос
В тяжкім труді добутий голос,
І забринять у ньому злиті
Високих днів найвищі миті.

ПОТРИВОЖЕНІ ПТАХИ ***(1990)***

Ой, у полі, там жєнці жнуть...

Народна пісня

Пішли жєнці у пісню – і нема.
Гарячий вітер лєдь покїс ворущить,
Двигтять у пшеницях сталєві душі,
Поки впаде на жовту млу туман.

Коли вжє прохолода вечорів
Із польової підпадьомкне тиші,
На світлий лик рожевої зорі
Народна пісня крильми заколише –

То йдуть із косогорів косарі.
Йдуть прямо в пісню... Тихше, тихше,
тихше...

Гірка моя земля –
в цілющих чебрецях,
пропахла полином,
в гіркотах материнки...
Чи то такі мєди?
Чужинці, начє мухи,
все липнули до них;
казали, що й вода
солодка тут...
Чорноземи гребли –
вивозили, як масло.
...Тут навіть будяки
тримають кухлі меду –
на межах пїніться
з бутонів цвіт вишневий...

БЕЗ ВОРОТТЯ

Текла ріка, і в молодій траві
На березі ми, юні, раювали.
І нам тоді було не в голові,
Що кращі дні від нас вже відпливали.

Неслась вода, звивалась в берегах
І клекотіла силою живою.
В заплаві перед шукою – о жах! –
Скипала гладь, сріблилась дріблюзгою.

І все було, здавалось, на віки,
Неначе сонце затягне, високе...
Тепер підходжу з болем до ріки,
Захованої, стихлої в осоках.

Немає луку – як медівника,
Що весь палав од квітів, слав отави, –
Торфовища в посохлих будяках...
Щось і з тобою, як з рікою, стало.

Ледь зблисне, мов по серці різоне:
Ми стільки необачно загубили...
Карай і муч, і не прости мене,
Удар любов'ю з усієї сили.

Иду селом... Все та ж стара дорога
Поміж плотів, як річка в берегах.
І собача чуже мені під ноги
Рвонеться із воріт, залащиться в ногах.

На “добрий день” уклінно вторять люди,
Але ніхто не викаже душі.
І радість не прорве одноліткові груди,
І тиснути руки не кинеться мерщій...

Без мене тут складуть пахуче сіно
І вип’ють чарку за старим столом.
І жаль в душі бере: якісь зв’язки таїнні
Порвалися між мною і селом.

Нікому я докору не закину,
Позичу в серці злагоди й тепла –
Я тугою солодкою прилинув
До тих джерел, де силу набирав.

АНАТОЛІЮ АВДІЄВСЬКОМУ

Слухаючи пісню про Байду

1

Б'ють тулумбаси чи грім понад морем гуде?..
Гнівно гуркоче прибій, налітає на скелі,
Та байдаки із імлі в наш вриваються день,
Піняться хвилі і думи киплять невеселі.

Байда востаннє складає присягу життям,
Лєсть вража, підкуп – його не доможуться зради.
Не байдаки, – співаки...

Спів наші душі розтяв, –
Мить потрясаюча, сила тривкого заряду.

Тиша німуюча... Як в передхвилю грози.
Тілом напружені, серцем вслухаємось в драму –
Що з глибини голоси донесли, – не нагнали...
Чистий вогонь обпікає смарагдом сльози.

2

Навприсяд з шаблями – цвіте Запорожжя,
У світ шароварами порох мете...
І що не роби йому, плем'я вороже,
Воно багрянє, живе, золоте!

Сміється у вуса густі над царями,
Султанові кпини колючі сипне,
Співає “Гуляє... степами, ярами”,
Згадає неволю – сердешне зітхне.

Болить Берестечко, кривавиться Кодня,
І небо, мов прапор, горить од заграв,
Чи сила ворожа, чи кара господня –
Козацтво, мов хвилі, встає із Дніпра.

Співає про Байду, про сиву зозулю,
На Хортиці предківській тне гопака,
І ще не одного сатрапа озує,
Бо той не родився, хто б звів козака!

ЗАПОРІЗЬКИЙ МАРШ

Вслухаюся у “Запорізький марш”.
Яка можуть, яка бентежна сила!
Розлуння чисте, злет надхмарний наш,
Гроза і грім – аж кров холоне в жилах.

Яких мелодій дужий перелив,
Яка нестримна і жагуча радість
На святі волі!.. Бунтівний порив,
І рух полків, і корогви крилаті...

Горить гаряча впевненість в очах...
Яка душа народу в ритмі сяє!
Звитяжний клич, пекучий біль прощань
І відчуття, що повінь прибуває.

І перехід – мов шаблі гострий змах.
Яка незборна віра в перемогу!
То вихор наш, народжений в степах,
І торжество на бойових дорогах.

ПОЛІССЯ

Ламкий, мов скло, найперший лід,
Налитий вимерз лосів слід.
Лежить крупчастий зрідка сніг.
Лункий далекий крик доріг
З ламанням, хруском з-під коліс...
Ворони “кар” над цілий ліс
В дзвінкім повітрі повиса,
А небо чисте, як сльоза.
Димлять озерця віддалік –
Ще лід на очі не наліг,
Лиш сива паморозь лягла
На куширі і на рогіз,
І кірочками узялась
Вода з країв. Ступив лиш – трісь...
Залопотіло довкруги –
Злетіли крижні з лепехи
І з криком тяжко піднялись,
Б’ючи крильми морозну вись.

ПОЛІССЯ. СВИТАНОК

Сміються, плачуть солов'ї...

О.Олесь

Ввірвуться в почуття твої
І спів, і плач, і – криця...
То витинають солов'ї,
Де лісом – залізниця,

Кують зозулі з верховіть...
Тремтять рожеві плеса –
Летять, гримлять (лунає вік),
Вистукують колеса.

І знов співають солов'ї,
Лиш стихне залізниця,
Мов сили віддають свої –
Перемогти дзвін криці.

Я в серце своє взяв цю землю –
Переліски, супіски, ліс
І неба синьковану стелю
Над плесами сивих боліт.

І воду в зеленій ковбані,
Хитавицю твердих купин,
І сонце в ранковім купанні,
Що сходить з поліських глибин.

І цю гомінку залізницю,
Що твердо крізь нетрі лягла,
Де тягнуться люди, як птиці:
Від станції ключ – до села.

Тут ніжно кохав полісянку
І пестив березовий стан,
Де тихо димить на світанку
Над жаром азалій туман.

ЛЬВІВ. ВУЛИЦЯ РУСЬКА

Романові Кудлику

Вже скільки пропливло отут потоків злитих,
Повз ці незрушні лиця кам'яні.
І ми пройдем... Солодкий цвіт на липах
Комусь запахне, як не раз мені.

І між дахів'ям ген у вишині
Заблисне небо чисте і прозоре,
Не буде смутку і не буде горя.
І тільки ці фігури мовчазні

Нагадуватимуть про споконвічне –
Не метушитись, осягнути сенс,
Де вулиці вузька і темна річка
Життя у море вічності несе.

ДАЛЕКИЙ ГОЛОС

Десь іздалеку, наче з космосу,
Переплутане у дротах,
Долина хвилювання голосу,
Що загублений у світах.

Десь в холодному сріблі мороку,
В порожнечі, що наче смерть,
Між зірками, над місячним порохом,
У невтомну земну круговерть

Пролітає відлуння голосу –
Долинає биття живе...
Все вмирає в обіймах космосу.
Але слово і там живе!..

Прокурличуть журавлі над полем,
Чорна хмара небом перейде,
Відгукнеться пам'ять щирим болем,
І закриє очі ясен день.

Прокурличуть журавлі над степом,
Чорна хмара зливою впаде.
Борозною, ніби темним крепом,
Далина до серця підійде.

Зашумлять смереки над водою,
Тінь під сонцем крилами війне...
Кущ калини стане наді мною
Кольором життя мого – вогнем.

І ти не знаєш, як воно прийде,
Коли замріє раптом над тобою
Те слово необхідне, золоте
З-поміж отих, що товпляться юрбою.

Є спогади. А досвіду нема,
Коли воно живе наліне, справжнє...
Писалося, бувало, крадькома,
А враження, диви, найкраще справить.

Десь визбиране з-під прудких коліс,
То з вихору життя десь вихоплене з кров'ю...
Так пишемо, неначе садим ліс,
А виростає, наче в узголов'ї.

Мама сива вже, сива,
А коса її в скрині...
Як пшеничний вінок –
та коса.

Юні мамині коси,
А над мамою осінь
несе небеса.

То не птахи знялися на крила –
То відкрилася ніжна печаль:
Що любили і чим дорожили,
Все – в димах перегірклих прощань.

То бринять наші ранені душі
Відчуттями щемких перемін...
Вийде звір і стоїть незворушно –
Теж почув неясний передзвін.

ІЗ ВИРІЮ ЛІТ
(1992)

... зі стріх вода капне,
молодому козакові мандрівочка пахне.

Народна пісня

Ой капле, капле вода зі стріхи:
Срібні разочки – сонячним сміхом,

Срібні разочки, дзвінки намиста
На кожній хаті тремкі повисли.

І тоді в хаті вже не сидиться –
Далеч ясна неспокійному сниться.

В серці пробуджено радісно-квапне,
Тепло вітрами мандрівка пахне.

Пахне дощем метеорним дорога,
Пилом розбурханим над космодромом.

Гей, стрепеніться радісно, коні,
Наздоганяємо роки в погоні...

Нашого щастя ніхто не вип'є,
Келиха з рук молодецьких не виб'є.

Наша зоря у путі не загасне,
Наше життя необхідне і вчасне!

1970

ЗОЛОТІ РУЇНИ

(Микулинці)

Удари сльози вже не висічуть –
Каміння в промінні горить
(Каміння з глибоким корінням),
В румовищах – нори лисячі,
Бузок з бузиною... Вітри
Поснули в стемнілих розломинах,
Настояна скрізь давнина –
На зіллі гіркотному. Спомином
Закуте й німотне зрина.
Собор даленіє – як вирубав
Хтось із надтвердої скали,
Бо як не глумились тут виродки,
Та збити у прах не змогли –
Стоять недосяжні, постріляні
Апостоли-мученики...
Отак в моїй, дивом ізціленій,
Душі – лиш не мученій ким –
Удари сльози вже не висічуть.

1989

Я польську чув мову
на розі двох вулиць Тернополя,
І зрадів тоді мові,
що вільно текла, наче дзенькала срібно.
Не знаю чому, а мене зворушила
мова чужа на розі двох вулиць...
І я порадів
срібному вільному дзеньку
струмочка сусідньої мови
серед широкого русла
могутнього нашого плину.
Бо таки були скептики
і вважали загином безвихідь,
проклинаючи тихо чужі посягання.
Я ж нині радію,
неначе тій знахідці рідкісній,
мові, якою прагнули
рід хлопський залити, заповонити.
Я нині радію –
бо це вже історія, що повчає:
Те що було до нас несене
з примхою зверхності,
нині – лиш відголос в голосі
мого народу,
Тільки окремі слова,
наче блискітки срібні,
в дужій стрімкій течії
української мови.

1968

ПІСНЯ КНЯЗЯ

Густі думки, як пізній мед,
Як пізній темний мед осінній,
Пахучий мед моїх племен
З часів Русі на Україні.

До скону відданий васал
(Цю долю радісно приймаю)
В моїх нахмурених лісах
Їм мед густих думок збираю.

А, раптом, дикий свист пройме –
Об списи серце розікраю –
На тризні дум янтарний мед
У буйних головах заграє.

1972

Розгрібаю дні, як баговиння,
Плину вже назад не перейти.
Тільки проступає далеч синя
З міражами мрій на пруг мети.

Та й мета – фантазія облудна,
Чи запрограмованість суха...
А життям, бува, й стихія блудить
Без благословення по шляхах.

Як збагнути?..

Вже коли глибини

Випнуть грані зримих перемін?..
Вірою ошукана людина
У мені підводиться з колін!

1970

“Забілили сніги, забілили білі”

Народна пісня

Біло і холодно. Сиро, імлаво.
Тихе Різдво – над полями сумними.
Холодом дихає в душі держава,
Бога усоте розп’явши над ними.

Сковане страхом безрадісне свято,
Блимають свічечки в древній церковці.
Вранці з району саньми в маскхалатах
На хутори потяглись гарнізонці.

Хор колядує – за Божого сина
Голови воїни дітям стинають...
В білих полях, у холодних долинах
Бою далекого черги лунають.

...Божою матір’ю йде Україна,
Сива, в снігах над задимленим полем,
Де за саньми ронить грона калина,
Що розпливаються кров’ю і болем.

Бабо Химо, з добрими очима...
Загубились у далекій млі,
На край світу з рідної землі
Повезли вас у сибірські зими.

Немічних – і дихати вже важко –
Повезли в холодних поїздах,
З польового вирвали гнізда
Душу божу, наче сиву пташку.

Завезла в тайгу нечиста сила,
Висипала в сніг із поїздів,
З вами ж пташенята, боже милий!
Мовчазні в Осінніках могили
Заговорять на страшнім суді.

АНТИСВІТ

Могил нема і стерті імена,
Нема кому і – де покласти квіти...
То чорна зірка, яма – що без дна –
Втягала в себе жахом антисвіту.

Там всі: гетьманство зрадне, вороги
Народу (ще не зрадного народу),
Що сам себе, як треба, до ноги
Зітре – злим примхам, сатані в угоду.

Той антисвіт – Сибір, Далекий Схід,
Він фосфором долив північне сяйво...
Він холодом поглинув кожен слід
І пам'ять, що в молитвах воскресає.

За все в житті відплата неодмінна
І платимо, в десятому коліні.
І радіоактивна Україна –
Як вирок всій національній лінії.

1988

В РЕНТГЕНІ ЧОРНОБИЛЯ

Цикл

Чорні хмари засвічені
над чорнобильовим реактором.
Зорі і космос відкрилися –
пахне озоном
в ультрафіолетовому промінні
із присмаком біблейського полину.
Літаки трублять, як архангели,
і ховають крила у снігові хмари
радіоактивного попелу.
Труться лосі об стовбури
поруділого лісу,
аж сипляться іскри із шерсті,
що набралася радіації.
І гіркне полин, і суха лобода
розсіває насіння на другий рік.
Та бігають коні на волі,
як в Дикому полі...
І пустка у вимерлих селах
(аж моторошно!)
наче після чуми чи лихого набігу.
І сива земля стала пустищем,
вільною стала (хоча й за колючим дротом)
спочити заглиблюється
у столітню задуму.

1987

... і в огні

її окраденую збудять

Т.Шевченко

Пливе наповнений Дніпро
Мутною талою водою,
В ній сніг чорнобильських дібров,
Лісів з щетиною рудою.

Виходить з берегів ріка,
Як біль великого народу –
Історію по сторінках
Прогляньмо зверху і до споду –

Збагнемо, звідкіля така
Прийшла біда до нас в господу.

14.04.1987

Як одночасно і страшно поряд
з жорстокою розповіддю
про чорнобильську зону –
б'ються в екстазі, в конвульсіях
під вигуки бездумної пісеньки
ансамблеві блазні.
І на пам'ять прийшли чорні дні
тридцять третього року,
як люди від голоду пухли,
вмирили в селі,
а місто, немов за глухою стіною,
жило трудовими бадьорими ритмами.
...Чи зовсім недавня
київська демонстрація 1 травня,
коли недалеко димів,
дихав смертю
розверзлий реактора кратер.

1987

Нет в этом никакой моей вины...

А.Твардовский

Чи в сивих іржавих болотах...
Чи в чорних сибірських снігах...
Чи сіра бідова піхота...
Чи вмерзлий невільницький прах...

То довгі колони... й колони –
В обіцяні сонячні дні,
В яким покоління холоне
І віра, і кров, – спом'янім.

Спрацьовані долі ...І лица,
Мов яблука спечені, – вам,
Нелегко ув очі дивиться
За той несусвітній бедлам.

Івани, Марії, Федоськи...
Ви тихо пішли за межу,
А я за вас в розпачі досі
Одвіт перед світом держу.

Немає моєї провини –
Сплюндровано душу й мою,
Молитвою слова – єдиним,
Як можу, я вам воздаю.

Дрібніють люди в нашому селі –
Кволіші в роздумах і з вигляду затерті –
Померли газди, теслі, ковалі...
Лишилися на спадкові – землі
Недужі і старі, дебільні та інертні.

Умів тут і не треба, вже за все
Подумають десь в області, в районі...
Городець справно ще козу пасе
І вітер груш у зілля натрясе,
Є хліб і сало, й огірки солоні.

Хитріші й спритні – вже давно в містах,
А хто лишився – мокне в алкоголі,
В конторі кисне, на дрібних постах,
Загублені в осінніх болотах
І невибагливі, такій покірні долі.

Дрібніють люди в нашому селі –
Померли газди, теслі, ковалі...

Мамині руки шорсткі,
Як листки картопляні,
Мамине в зморшках лице,
мов листок картопляний...
Радість у нас –
зацвітає у мами душа,
наче лан картопляний,
Нас як нема –
в мами пустка,
неначе на вибранім лані.

Ціла епоха – пори недовіри і страху,
Вибачте, друзі, за холод...
Що, наче молюск, –
В скойку ховалась душа
(вільна, роджена птахом)
Я і за гласності більше самотньо молюсь.

Сам намагався пробитися через тороси,
Духом, грудьми протаранити доти-столи,
Тільки засіли наміцно брати-малороси,
Били прицільно і стримували, як могли.

Нині розглянуся – холод! –
розламані криги
З хлопцями – долі рознесені,
хтозна-куди...
Скільки-то? – вічність! –
від нашого часу відлиги,
Знову бентежне кипіння
душі й весняної води.

1990

Вбивали поета,
затято і вперто.
Вбивали –
на серці зірки випікали.
Вбивали його не з гармат, не мечами –
Мовчанням вбивали, вбивали ночами
безсонними, повними розпачу, муки...
(І нібито все – благовидні принуки).
Вбивали не кулі і не мегатонки –
Кусали прилітературні болонки.
Вбивали не днями – вбивали роками,
А він за промінчик тримався руками,
Вітчизна й природа, кохана і мати
Приходили рани йому лікувати,
Ладнати приходили струни порвані...
І знову, як птах, він будивсь на світанні.

1979

БЕРЕЗОВСЬКИЙ. БЕЗВИХІДЬ

До горла – бритву, і – кінець!
І вже не треба ката,
І закривавлений вінець –
За всі борги розплата.

Рвучкі незібрані думки
В розкритому конверті...
Рятунок – цей кінець стрімкий –
Від затяжної смерті.

1983

НА СМЕРТЬ ВОЛОДИМИРА ІВАСЮКА

Зчорніла рута, скапала слізьми
На партитуру, як останні знаки,
Карпатський птах на скелі впав крильми,
І світ по нім трембітою заплакав.

Ридає скрипка, лопає струна
І туго б'є по жилах, наче зашморг,
Німий рояль чорніє, мов труна,
Тут не співати, навіть думать страшно.

Маестро, ви ж такий ще молодий,
За Вами лебедять небесні звуки...
Яку весну вихлюпують сади,
А нам таку роковано розлуку.

25.05.1979

ПОЛЬСЬКІ ПОЕТИ

Що в вас? Шопенова музика,
Злита з Міцкевича пломенем?
Злет соколиний Словацького
з гір кременецьких?
Що вас тримає? –
Двері у світ відкриває.
Бо ж не привиди в монастирях
королів перетрухлих
І не пиха шляхетська
З фразерством салонним гоноровитим.
В чому коріння?
З чим перевите? –
Гордості крила не раз перебивані,
Душі скривавлені,
хвилями Вісли перебинтовані,
Шпиль ваш готичний, як меч –
в неприхильному небі,
І слово – острога
для неvkоськаного Пегаса.

1982

Поети зоряно живуть,
Згоряють ночами поети,
І слово падає, як ртуть
В тяжку їх славу... і посмертну.

Як ніч – спочинок, благодать,
Як лиш по небу ходять зорі,
Вони в безсонниці горять,
Мов маяки у чорнім морі.

На сон не вибореш права,
Як наодинці із думками,
Думки гризуть тверді, мов камінь,
І творчість – хижа, як сова.

Встигають. Пишуть, як живуть.
І на папір їх шлях по кручах,
І слово падає, як ртуть,
Та особлива ртуть, гримуча.

1969

З ЦИКЛУ “БЕЗСОННІ НОЧІ”

1

Лежу вночі – зерниною в ріллі,
І в чорній тиші думи проростають,
Корінням в серце боляче вростають
І радощі, і прикрощі малі.

Гострішає уява, проника
В клітину кожну зроджений неспокій.
На дні нічному, в самоті глибокій
Промучишся сумлінням боржника.

І так обступить все нараз, бува,
І так пройме до нетерпіння гостро,
Розірветься, здається, голова,
Немов зернина, що набухла ростом.

2

Горить моє вікно у ніч
Самотнє в темній глибині,
Горить мій сон, горить мій дух,
Напружується пам'ять, слух...
Нема пори, нема спокою,
Ніч рине чорною рікою.
Та ще у ближньому вікні
Буває вторить хтось мені,
В сусідній хаті теж когось
Палить незгашений вогонь.
Такий поспівчувати б долі
(Живе там, кажуть, алкоголік).
Отак пробудить, мучить, сушить
Невтолені ночами душі.

ДИПТИХ

1

Десь іншим доля смачно лиже губи,
Мені ж з дитинства вибивала зуби.
І хоч в устах солоний присмак крові,
Плюю... І знов співаю од любові.

2

Я перший спомин свій виношу з поля:
Колюча стерінь і виразність болю.
А нині ось уже поета доля!
...Колюча стерінь і поривність болю.

1973

Душі тут рости і цвісти від любові
(А хтось гендлював, розживався на слові,
Хтось мислі виносив, як джинси потерті).
А той засвітився, але після смерті.
Хтось склеїв дві пісні – і зіркою став,
А той все життя ніс важкого хреста.
Життя протече, підсумуються долі,
У радість перекоонденсуються болі,
У радість прогірклу... Бо серцю щеміти
За всі ті химери жорстокого світу
(Хтось склеїв дві пісні – і зіркою став,
А той все життя ніс важкого хреста...)
Така висота... Отака висота!

Помовчїм на базарї очей та облич,
Мову побережїм, як незайманї води,
Мо' рости, наливатися не перешкодим,
Тому слову, що визріє в радїсний клич.

Допильнуймо, щоби не впустили худоби –
По туманній росї толочити трави,
Хай первїсного цвіту горять острови,
Золотїють мїсця найчистїшої проби.

НАД ПОВІСТЮ “ЗАХАР БЕРКУТ”

Пахучий мед із голубих долин
Франкової нев'янучої мови,
На ароматах золотих пилин
Настояно той чар живого слова.

Яріє на тухольському ножі,
Що гоже вмів бенкетувати кров'ю,
Лишень берім, на чесний хлїб ложім,
Як ліки для духовного здоров'я.

1972

МАМОНТОВІ... (І НЕ ТІЛЬКИ), ЯКОГО
ЗНАЙШЛИ ПІД ЧАС ДОРОЖНІХ РОБІТ
ПОБЛИЗУ ВИШНІВЦЯ НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ

Між нами – віки і пласти,
Німа глибина і каміння,
Далеко десь, первісний, ти
При самій зорі сотворіння.

І я – із космічних вершин,
Стою на краю автостради,
Де свист тільки й шурхіт з-під шин
(Неслось тут і мамонтів стадо).

Де впав ти могутній, знеміг
Під натиском дужчого часу,
І не проламавсь, не добіг
В століття, впресовані в трасу.

На них переможно стою
У панцирі автомобіля,
Вглядаюся в далеч твою,
Що нафтою стала, вугіллям...

Живем голові завдяки,
На біса та шкура і бивні?..
Ракети в тяжбі супротивній
І ті вже не рятівники.

Вся ж радість – в цім сонці, траві
Ще поки здорові й живі.

1976

ОСТАННЄ ЗВЕРТАННЯ
СЕВЕРИНА НАЛИВАЙКА ДО ЛОБОДИ

Ми українці...
Ми боязливо зраджуєм жінці.
Зраджуєм друзів напрочуд легко,
Хоч і співаєм про вірність лелеки...
Знаємо виходи –
вийти із січі,
Хай потім сором нам
глянути в вічі.
Власне, у вигодах
зроду ми вперті,
Там, де два виходи –
зради і смерті.
Нас поединці
били ординці.
Рано чи пізно
всіх та нарізно.
Якби одразу –
стали б всі разом,
Та поединці
били ординці.
Вкупі би з братом
січу прийняти,
Може й відразили б
ворога разом...
Чим ти нас, боже,
міг покарати –
В ночі ворожі
брата продати.
Ми, українці, роду такого:
По два Іуди – на Бога одного.

ГОНТА

Плаче лінія горизонту
Закривавлена в даліні,
І на ній – неприкаяний Гонта
У пекельному тому вогні.

Теревеняць: герой... убивця...
Хто звідкіль – на такий і лад!
А страшний його ніж іскриться,
Як одна із найважчих плат.

І нещадна та кривна страта
Крає серце до глибини,
Скільки болю треба ввібрати,
Щоби гнів був таким страшним.

Наче наслана кара господня
На народ цей, сімейство Гонт.
... У червоному мареві Кодня
Вже спливає на горизонт.

1988

НІЧ НА КОЗАЦЬКИХ МОГИЛАХ

Як серед вічності, могили серед ночі,
Покинуті (ніде ані душі),
Лиш річка поруч щось собі торочить
І тихі наслухають комиші.

Козацтво спить. Сплять по домівках люди,
Течуть, як сльози, зорі на хрести,
Де Їжакевич ходить, славу будить
Гарячим пензлем... Доле, посвіти,

Нехай онуки – душі не збіднілі
Урочу тризну справлять у віках,
Де бойовище вкрили теплі ріллі
І пам'ять храм воздвигла на кістках.

... Рідіє ніч, як бір густий. Світає.
Золотить бані сиворосий день,
І в тихих дзвонах пам'ять повертає,
По душах наших висушених йде.

1970

ГУННИ

Як їм під ноги впало пів-Європи,
Коли їх орди потрясали Рим,
Летіло гасло: “Стіни як захопим
І храмів порох пустим на вітри, –
Даються всьому війську на утіху
Жінки, пожива і льохи з вином...”
Граніт кришився і горіли стріхи,
Вривалася жорстокість напролом.
Тут змішувались пристрасть і ненависть,
Крив лемент вогнедишучий дракон.
І звір крутив гнучку дівочу павіть,
І груди рвав: пив кров із молоком.
І те, що люди брали, як причастя, –
Потоптане і викаляне в грязь...
Це жах, як вберегти не можна честі,
Хоч навіть мертвим в чесній битві лязь.
...А гвалт полонених татарами дівчат?
Вони донині у мені кричать:
У цноту їх впиваються чужі,
Бо не змогли оборонить мужі.

1979

ОСТАННІЙ ПОГЛЯД НА БАТЬКІВЩИНУ
(Монолог Драгоманова)

Чи ти народе в бога завинив,
Чи хтось прокляв лиху навіки долю,
Щоб тільки й знали знуджені сини
Нести свій хрест з неволі у неволю.

Ота неволя – твій прогірклий хліб,
Що всі їдять від прадіда до внука,
І твій провидець не один осліп,
І не один поет сконає в муках.

Бо в кожному душа напівраба:
Під сонцем ходить і не має сонця,
Йде по землі святій, але хіба
Вона у ньому знає оборонця?

Наш край – лиш лан, сини – оті воли,
Що йдуть в ярмі понурою ходою,
І лиш на кручах в сховищах орли
Плекають силу молоду для бою.

1971

ГЕНЕРАЛІСИМУС НА СКЛІ

Сирий, холодний березень. Сніги.
Тривожно так в душі і довкруги:
Вмер, кажуть, Сталін... Плачуть вчителі
І чорна бинда на портретнім склі.
Ту звістку (хоч урвителі були)
Ми з острахом, принишло сприйняли...
Нам стала смерть та першою з подій,
Що звихрять душу долі молодій.

...В Казані, у військовім городку,
Зайшов до нас полковник нашвидку.
Над картою (картина) за столом
Стояв генералісимус за склом.
“Зніми! – твердий отримав я наказ –
І десь подінь...” Тривожно стало враз.
Та мить мене іще раз потрясла,
Як я його витягував з-під скла.

...І ось з кабін у плетиві доріг –
Той стриманий і ледь помітний сміх.
Двигтять “КамАЗи”, линуть “Жигулі”
І знов генералісимус – на склі.
Нічого, крім гірких розчарувань,
Вже не збудила та тривожна грань.
Невже і вік, так думав, промине –
Щоб він все переслідував мене.

ЛИСТ ДЯДЬКОВІ

Сивий дядьку з вінцем печалі,
Під хрестом нелегких доріг,
Вкрились терням роки зухвалі,
Де ти брів і блукав, як міг.
Вергав камінь, косив отаву,
Сіяв жито, розводив сад,
А втомившись, лягав на лаву –
В тютюновий дивився чад.
Як ти мріяв – земний філософ,
По натурі – сільський поет,
Про народ, що лаштує коси
і Ридз-Смігли лама хребет.
В серці муку носив про долю,
В синіх жилах – гарячий шквал,
Грізні думи – уламки болю,
Небезпечні, немов запал...
І як Збруч розітнули сурми –
Хлібом-сіллю ти військо стрів,
І в святкових, врочистих юрмах
Сміх просявав крізь хмари брів.
Та спіткнувся об землю власну
До колгоспних воріт за крок,
Сталі натиск, пізнав дочасно
Крізь облогу важких думок.
І коли ясенові двері
Розчахнула тобі гроза,
Ти месію впізнав у Бандері,
Що вертав на чужих возах.
Через тюрми і домовини –
Шлях до волі... І горбивсь шлях,
Лиш бриніла рясніш калина –
Кров'ю вмита моя земля.
Та бриніли на вітах сльози

Посирочених матерів
Од жорстокої тої прози –
Закривавленої зорі.
Ні в проворніших, ні між хитрих
Не ходив... Долі не вибирав,
На колючім сибірським вітрі
Ти, нетяго, в снігу умирав.
... Гасне серце. Роки поволі
Осідають на білий сніг,
Сивий дядьку, мій кривний болю,
Що в душі народитися зміг.
За космічним дощем епохи,
У гарячому вихорі днів,
Вже забутий людьми і богом –
Тінню й мукою ти мені.

1966

ДУМКИ З ПРИВОДУ

Старих смерек осончені вершки –
Шоломи воїв, що з віків на чатах
І вітер з Азії колючий і терпкий,
Немов орда, спиняється в Карпатах.

Я лісу не люблю, мені не до вподоби
Та тиснява з похмурістю жалоби,
Люблю на обширі, на неокрай волі
Дубів могутніх і розлогих в полі.

ІРОНІЯ ОДНОСТАЙНОСТІ

Одне в одне, як мур (не підступи),
Коли над ними грають вітру весла,
Але як стебла в'яжуть у снопи,
То другі їм стають за перевесла.

ФІЛОСОФІЯ МІЩАН

Ви горіть, горіть на вогні революції,
А колись ми почнем.
...Рук пухнастих цурпалки куці
Вашим гріти вогнем.

Союзником бува й павук –
... при нищенні кусливих мух.

– Гарно ти співаєш, – хмелів тхір
від півнячого “ку-ку-рі-ку”,
і ковтаючи слину, додавав:
Але ще краще буде, як ти перестанеш.

1972

ЗОЛОТОШУКАЧІ

(філософія вічного міщанина)

Всі ми – золотошукачі,
Дріб'язкові,
розгрібаєм папери,
шмаття,
ріжемо стружку залізу,
копаємо землю –
кажемо: істини –
насправді, шукаємо крупинок золота.
Перекроюємо ножицями стрілок
час
на шелестливі папірці
із краплями золота...
Всі ми – золотошукачі.
Де ви, романтики? –
Що хотіли переплавити золото
на унітази?..
Глибоко встрягли
(аж в душу!)
зуби золотого дракона.
І сонцем неначе –
гріються
(гріються!) люди золотом,
будь воно прокляте!
Бо золото й досі –
сила, могутність
на цій непогідній планеті,
доступ до втіх,

І до воріт раю земного
ключ – золотий!

Поїдем, поїдемо, брате, до Львова
Послухати музику нашого слова.

Там приязно стріне говірка Франкова
На вулиці Гонти, Івана Підкови...

В передзвоні рейок, як шабель козацьких
Кондуктор для нас проспівав: "Гайдамацька".

Для нас заспіває граніт і каміння
Сузір'ям імен... Серед стовпотворіння

Слова запашні, як медові настої,
Наш слух зачарують і душу наповнять...

Поїдем, поїдемо, брате, до Львова
Послухати музику древнього слова.

1984

Хрупотять вечірком березневі сніги,
І ламається лід, хрускотить березневий:
Ще сталево стискає мороз довкруги –
Що вдалось розтопити веселому дневі.

Томить душу настояна тиша чекань,
І напружений слух ловить радісні звуки:
Як доноситься музика кроків-черкань
Та проламують скло гомінкі закабулки.

І прозоріє вечір, як перший льодок,
Мені щастя наближує (ближчають кроки),
І підківки золочені – в кожен слідок:
Віддзеркалився в них молодик одинокий.

Шаліють ворони в густій березневій завії –
В тілах їх уже пробудилась бентежна пора.
І падає сніг тобі теплий на щоки, на вії
І в дотику гине, немовби від сонця згоря.

Ти вся промениш – вже така весняна і весела:
У поблисках чистих, у полум'ї карих очей...
І я відтаю – тане смуток, як сніг цих метелиць,
В мені, наче сік у березі, пробуджена радість тече.

Тече до твоєї криниці, що в теплій завії
Вибухує свіжо – яка кришталева вода.
І чую: душа в мені, серце в мені молодіє –
Така ти хмільна, березнево така молода!

Богине ліній чарівних і форм,
Та врода наді мною владарює,
Твій погляд хвилю підійма, хвилює
Понад глибинами, де влігся шторм...
Буди, кохана, цю спасенну хвилю:
На мене смерть чекає серед штилю.

Пустун – березневий вітер
завіває поли плащів молодицям
і оголює гарні коліна,
заставляє їх ніяковіти
перед стрічними чоловіками.
Хмелить молодечі голови
й серця... вечори напахчує
бруньками набубнявілими.
Ох, цей березневий вітер –
пробуджень соків і крові,
що спонукує помолодшати,
посвіжити і красивішати,
щоби потім захмелених чоловіків
зустрічати
широкими зіницями подиву
на порогах своєї самотності,
і її захололий віск розтоплювати
в жадібних поцілунках,
і настуджену дужу відігрівати
на гарячій свічі любові.

Хмелів і пив з розквітлої душі,
Із губ твоїх, як сон – досвітні чари,
Твого волосся запашні дощі
Із золотої нависали хмари –
Спадали в очі, спалені уста,
І я так пив – як п'є земля у спразі –
Небесну вроду і принадний стан,
Твій сміх і плач в солодкому екстазі.
Долоні, губи, очі підставляв –
Така ти свіжа, молода, як злива...
Гасив огонь, здавалось геть залляв,
Та ця жага лишалась невтолима.

Цей пастівник – ліщини темні хащі,
Від пралісу – барвистий самосів,
Де наші дні і вечори найкращі –
Той від очей прикритий цвіт в росі.

Що солодить, зволожує, не студить
Нам спрагу... Де кайдання одежин...
І звільнення од пут... І дихаючі груди
Бутонами напружених жоржин.

Дим п'янощів і гостро пахне зілля –
Дух пралісовий в пастівні осів.
Де молода любов і золоте весілля
З пракореня, як чистий цвіт в росі.

Як із туману, місячно, біло
Крізь мережані дрібно рядочки
Сходить ніжне дівоче тіло
З павутинно легкої сорочки.

Пальці морозить тремкі, обпікає,
До нього наблизитись – меду напитись.
До нього вічно молитись – знаю –
Молитись!

Чи заніміти, завмерти у подиві,
Ждати наближення, бути нерішучим,
Біло-рожевий світ з його вродою
Дивом приваблює, солодко мучить.

Повно скипати наливою чарою,
Як руки вандално до витвору просяться.
Боже, твоєю тілесною карою
Очі палаючі, спрагли оросяться.

Сяє розкішно, розвільнено, біло
З шовку народжене сонячне тіло.

Тепер для мене там нічого
Не залишилося... крім тебе.
...Принишкла, втомлена дорога,
Глибока ніч і тихе небо

Над літнім садом, над городом,
Де заплелася стежка в зілля.
Тремка нервова прохолода...
Солодких спогадів похмілля:

Повіє ніжний подих-легіт –
Відкриє квітка теплі губи,
І в раюванні безберегім
Уста в уста шепочуть: “Люба-а...”

Не відболів, не відкохав –
В любові ще, мабуть, поглибшав,
На серце світлу тінь поклав
Твого коханого обличчя.

І прагну, як в сімнадцять літ,
В такім гарячому напливі,
Хоч би поглянути услід –
І залишитися щасливим.

Віддвітають роки пелюстками жоржин
Над дівочими лицами наших дружин,
І сипнуть від очей промінцями морщин,
Що в них гріються з нами донька вже чи син...
Віддвітають роки пелюстками жоржин.

Жінка, гойдаючись,
гострими в спину торкалась
грудьми...
Потім черкнула ними необережно
по моєму плечу
і стала попереду,
погойдуючись у такт пошарпування тролейбуса.
Від такої необережності
в натовпі – будоражливі дотики стегон –
змішане почуття сорому (прилюдно ж бо!) і відваги
штовхало змовницьки навстріч
зухвало грайливому виклику.
Натискували усе люди,
зупинявся і нісся нервово тролейбус
і два ненароком наближених в натовпі тіла,
напружених,
линули і зливались,
наче два голоси, в одну,
відому лише їм пісню.

Над ставом та гора, а на горі тій сад,
А в тім саду стара зелена хата
(На стрісі зелен мох, і зруб старий кошлатий)
І золотих беріз біленький чистий ряд.

В траві зеленій двір, а в тім дворі криниця,
А в ту криницю плюскотить вода
З відра кленового... І гарна молодиця
Так глибоко і грайно погляда.

З кленового відра там пив холодну воду,
А жили наливав палаючий вогонь,
Поволі пив і пив... Не воду пив, а вроду,
Мов прикипала кінва до долонь...

І та вода смачна, і ті вологі очі,
І лазуровий став, і золотий той сад
Так обступили серце парубоче,
Що закружляв під бубни листопад.

ЗОРЯ

Що траплялося: радість, лихо,
Гніт, здавалося, вже догоряв...
Та незримо мене і тихо
Супроводжувала зоря.

В дні нахмурені, невезучі,
Як, бувало, несила жить,
І крізь смуток, чорніший тучі,
Озирнусь – а вона горить!

Мов душа із глибин тріпоче
Тихим пломенем угорі.
... Подивлюся коханій в очі –
І впізнаю світло зорі.

1978

ЗИМА. ДИТИНСТВО

На білих пагорбах зима
Напнула небо, світиться,
І ковзає (як лиж нема)
Кленова клепка місяця.

1975

Як вишиття на рукавах – на крилах
У крижня пір'я голубе...
Куди ти, птице? Чи земля не мила,
Що викормила, вигріла тебе?..

До синіх вод припасти тілом хоче,
Та крила пропіка пекучий шріт,
І шелестить, світ за очі тріпоче
Від любих місць, де виводок підріс.

Де в очі б'є сталева хуртовина,
Комиш зрізає металевий град...
І мерехтить у небі клин качиний
Над полиском привабливих свічад.

Шука вожак пристанища для зграї,
Допоки не запаляться вогні –
То тінь рухома на воді злякає,
То десь мисливський постріл в темніні.

Стривожено несуться – де б спочити –
Багряним небом в сутінки землі,
І вишите крило, вогнем прошите,
У вересневій губиться імлі.

1970

Вода між корінням, де риба стоїть,
Помахує тільки злінива хвостами,
Її з-під коріння не вибере сіть,
Не кожен умілець руками дістане.

Вода між корінням, де риба стоїть,
На припечі ляже, виглядує з ніші...
З яких воно далей, сновидив, століть
Запахло рікою, так терпко і свіжо?...

З яких воно далей, сновидив, століть,
Що поруч під серцем так радісно грає
(Хоч русла давно уже того немає)
Вода під корінням, де риба стоїть?..

1982

Вітер не гратиме більше
у теплому сірому хутрі –
Ноги лоскоче густе, поміж пальців тече,
Дрібно не бризнуть копита самця
навперейми козулі –
Виснуть шапки й капелюхи
на мертвім гіллі.

Бо хутро в хаті вартніша потреба,
Ніж видиво, як граються зайці,
Тим, що живуть не журавлем у небі –
Синицею спітнілою в руці.

Чиє багатство в бутлях і кладових,
Серванти ломить і повзе зі стін
Чиїм очам, погодьмося, бідовим
Не все, не все відкрилося в житті.

З ХУТІРСЬКИХ ВІРШІВ

1

Тут до схід сонця дика кряче качка
І цілий день кружляють яструби:
В очерети біжить через горби
Ця вуличка, що має назву “Дачна”.

Тут тільки тихий шум старого саду
І зрідка поїздів далекий гул.
Болотом пахне, як в долині сяде,
Туман вечірній, що густий, як мул.

2

Тут патрас шуліка голубів
Перед вікном на сторчаку вербовім.
За хатою, бува, з-під ніг тобі
Метнеться заєць – в остраху обоє.

А дятел чистить древні ясени.
Замість курей – сороки на подвір'ї.
Цікавинку синиці в наших вікнах
Знаходять – заглядають восени.

3

Налетять на горище птахи,
До комор позбігаються миші...
Все живе – до житла, під дахи,
До людського тепла і до тиші.

Холоднеча, сльота на дворі,
Стука в шибу заплакана гілка.
Цілу ніч торохтить на горі
По горіхах розстелених білка.

Відчуєш смерть, що ходить за плечима,
Як і очей холодних злосний лід.
Вона щоденно поруч, хоч незримо
Ступає за тобою по землі.

Як ти спіткнешся – вже вона радіє,
Лиш захворієш – лізе до душі,
Твої невдачі – то її надії,
Що з ними ти все ближче до межі...

Вона тебе задобрить алкоголем,
Лукавим словом вдало обведе,
А потім різоне по серцю болем...
Та не знемігши, люто відійде.

В незримій боротьбі ми всю дорогу,
Свідомі, що спіткає десь біда...
Та смерть не відсвяткує перемогу,
Бо слова їй – душі я не віддам!

ЕЛЕГІЯ

Мов клен осінній – на опалі листя
І я дивлюсь на вижовклі листки,
Що і черленим дивом налилися,
І марнозлотицею впали на стежки.

А як буялось, як двигтіли соки,
Які там вирували солов'ї!..
Тепер стою самотній, одинокий
І холод руки стискує мої.

Студено так. Але іще не осінь!
Той опустілий клен – душа моя,
І що було, і що в мені збулося –
Оддаєки горить, як полум'я.

1984

Оприкінці моїх важких стежок
Впаду перед тобою на коліна –
В пухкий сніжок, на теплий моріжок –
Безсмертна земле, вічна і нетлінна.

То із твоїх просвітлених джерел
Я пив життя, немовби свіжу воду,
Я пив з душі могутнього народу
Високий дух і чувся, як орел.

Оприкінці моїх важких стежок
Впаду перед тобою на коліна,
Що наче голка, кинута в стіжок,
В тобі не загубився, Україно.

Що у твоєму чистому вогні
Є промениста крапля мого слова,
Викрешувана в серці день при дні...
Що надихала враз мене, любове!

1982

**РІКА
У ВІДБЛИСКУ ОЧЕЙ
(1993)**

ПОСІВАЛЬНЕ

Впливаємо, надіє, в новий рік,
У ще один – впливаємо, надіє,
Вогонь життя, мов калиновий сік,
Обпалює уста на вітровіях.
На калиновім мості, між доріг –
Межи минулим нашим і майбутнім
У ще один ми віруємо рік
І сієм жито на морозі лютім.

1972

Чуєш, серце, боюсь,
До всього призвичаюють роки...
На жорстокість чиюсь
Ми також можемо стати жорстокі:

Не помітити сліз,
І за поспіхом слів не зігріти...
Білий холод беріз –
В білім тілі, як в білому світі.

1973

РІКА У ВІДБЛИСКУ ОЧЕЙ

Горині посвячується

Через життя течеш... Так – цілу вічність.
Не витечеш і не перетечеш.
Все перейде... на порох, в потойбічність,
Якщо й згорить – ти ж лишишся іще!

Не візьме мул і не затруять стоки,
І атом-грім не випалить очей –
Ти тільки зблиснеш грізно в світ жорстокий,
Але жива і далі потечеш.

Бурлиш потужна, в повені невпинна,
Невтримана в зелених берегах.
То, мабуть, сплоджений тобою змій-горинич?
Той страх і досі пам'ять зберіга:

Все вимагаєш жертв, береш (не просиш)
Дітей та юнаків – плачі і щем...
Через життя пливеш... Несеш і зносиш.
Як неба – стільки відблиску очей.

1984

СПОГАД ПРО НІЧЛІГ

Гуртом водити коней на нічліг! –
І радість, і тривога обіймає –
Над чорним полем крик перепелів
І кінь чуткий напружено ступає.

Зачує звіра – огир захропе,
Закине голову і гривною овіє,
І почуття пробуджене сліпе
Запрагне в ніч, що довкруги чорніє.

Та повід – як натягнута струна!
Нервово землю перемнуть копита...
І до зорі незрима звірина
За нами буде з темряви слідити.

1980

БАТУРИН

Ота страшна батуринська масакра –
Петровський жезл і меншиковський ніж:
Не гетьманове – наше проклятуше завтра
І України трьохсотлітня ніч.

Це та межа, де стала наша мажа...
І важко покотилася назад.
На волю впала, впала доля вража,
Сибірський скипень – на український сад.

На все – кріпаччина. На землю і на душу.
На рай зелений – сарана, голодомор...
Все дим гіркий Батурина задушить.
Один Мазепин вистоїть собор.

1991

Тяжко хвора земля...
Тяжко хвора душа України.
Невгасимо горить
Її рана чорнобилева.
І поранений важко народ
припада до Дніпра –
спраготи не втамовує
мертва,
стронцієм вбита вода.

1991

УДАР

Відкрито, прямо –
як м'ячем з пенальті
У ствір воріт, що захищають мавпи,
Де сітка, наче грати розіп'яті,
Павуча сіть (за нею світ, як мапа).
Удар меткий і виконаний чітко –
Тріпоче сіть, що обсотало тіло.
Як глобус, м'яч – замотаний у сітку.
І торжества нема –
лиш виконане діло.

1991

Пам'яті Івана Миколайчука

Марічко, плач за Йванком, за Іваном,
Сльоза печалю землю опече...
Його щоденний невибутній щем
Розтанув білим птахом за туманом.

Мигтить його крило крізь голубінь.
Звідкіль вже не зійти і не присісти,
Там, де високі душі голубів
Бентежно линуть, виграють над містом.

З небес душа зорею мерехтить –
Що на землі від холоду отерпла,
Народжена була для висоти –
Вона ще за життя зазнала пекла.

Непрошені великі ті гріхи,
Як некупні ті незмірні втрати.
...І плаче дощ на київські дахи
І на Дніпро, і на його Карпати.

РЕАНІМАЦІЙНЕ

Упитись зопалу в безкровні губи,
В безкровні і холодні, ніби жерсть,
І роздувати подихами груди –
Щоб відігнати від людини смерть.

Й коли замовкле серце обізветься,
І вії ворухнуться – це мета!
А лікареві – так уже ведеться –
Носити дотик смерті на устах.

1972

АЛЕГОРІЇ

1

АМЕБИ

Ви срібно опалесціюєте,
пронизуючись сонячним промінням.
Ви обираєте найвишуканіші
різноманітні форми,
претендуючи на довершеність.
Ви навіть прагнете
(і часом сягаєте) певної глибини...
Ви вважаєте себе дітьми
всесвітнього океану
і надто претензійно
намагаєтеся скидатися на нього,
переливаючись холодними тілами,
однакові на всіх континентах...
Але зрозумійте врешті, що навіть
отой звичайнісінький лопух
(я вже не кажу про женьшень!)
прив'язується болісно коренем,
так, як все живе – серцем...

1969

2

СТІНА

Навіяне січневою завією

Стіна снігів по очі, по дахи,
Стіна снігів – дерев одні верхи.
Стіна снігів нам закриває світ,
Холодить серце і думки живі.

Стіна снігів... Байдужості стіна,
Яка ще тане тільки від вина,
І ледь душа розправиться тоді,
Але не бути із стіни воді.
Стіна снігів лягає поміж нас,
Суворість – то одна з її прикрас
Відбилась на обличчях кам'яних...
Ледь прогорни, погрузни і засни –
Хай мариться наближення весни!

1981

3

СВІТАНКОВЕ МІСТО
КРІЗЬ ВІКНО НАМЕРЗЛОГО АВТОБУСА

Крізь шиби в іскрах від морозу
Сріблився світ, сніги іскрились,
І ліхтарів замерзлі сльози
Із середини ледь світились.

Довкола кришталева казка
Холодними вогнями грала,
Промерзлу рань яскрава маска
Привабливо полірувала.

Та з того – кутались, як люди,
Дерева били гіллям змерзлим –
Він проступав, суворий грудень,
Погасни світло – сірість мертва.

І мертвий ліс, земля завмерла,
Холодний космос і планети,
Що світяться, неначе перли,
За блиск ховаючи прикмети.

1981

4

БОЛОТО

Тиша... Вода затяглась
Ржавої тлущі плівкою,
Лиш купина підвелась
Дідьковою головою.

Рекає жаба стара:
Кращого і не буває –
Те відгниває, вмира.
Інше – ліниво дримає.

А оживе, накінець, –
Стане лиш переполохом:
Білий небес посланець
Закружеля над болотом.

1981

В серці у кожному свій Азов...
А то й у крові Босфор скипає,
Тільки не всякому чується зов,
Що до походу чайки скликає.

І світе красен,
Неначе хворий,
Носиш до часу
В жилах скорене море.

А розіграється... Древня кров
Кличем збунтується, вчує пору
У власнім серці брати Азов,
Гнати пекельні чайки Босфором!

1971

ОЗНАКИ

Фредки,
а хто ваші предки?..
(Куниця і тхір)
І внаслідок – ніжний звір.

Кажуть, в лісах
З'явився новий хижак,
Ще одна перемовка –
Суміш собаки і вовка.

Хижий та лютий
І не боїться села,
Прямо на людях
Стільки накоїв зла...

В ознаках віку –
Щоби мішалось все:
В буйніші ріки
Кров молоду несе.

В русло Гудзону
Стільки влилося вод,
Як еталоном
Звівся новий народ.

Склали гібрид всі –
З рас, уподобань, вір?
Чи народився
Все пожираючий звір?..

Часу приміти –
Зближення і єднань,
Та заповіту
Є кришталева грань.

Тільки в людині
Деся у самій душі
Сяють глибини –
Софія, Непрядва, Кижі...

Тільки є пам'ять –
В сріблі прозорість води –
Хто ти і що ти сам є,
Звідки ти йдеш і куди.

1984

Переклик епох... Розмаїтий переклик,
Перегук у камені, в музиці й слові
Під сонцем, що сходить, як в Гонти епоху
(Ще моляться й досі тодішньому богу...)
Та падає листя, як і за Тараса,
І вірш його й нині в серцях – резонансом.
Ті ж дощ на воді вицяткує кола,
І в серце чиєсь біль такий же заколе...
Переклик епох... Достобіса переклик –
З тим гиканням ситим у позіхах млявих
І наміром кволим у душах дуплявих.
А то на дорозі підводяться нашій
Неначе з-під пороху літ персонажі...
І штрикає думка, мов глодом колючим:
Подібність в епохах з подібності в людях.

1970

Без особливих, як на те, причин,
Рудобородий лютий Темучин
Крізь хмаровища і віків пласти
Прогляне – дух слов'янський потрясти.
І пригадається, як землями в крові
Спустошливі, сп'янілі орди вів...
Як плюндрував ненависний Батий
Те місто, що заклав на кручах Кий...
Але куди та ділася орда?..
Тече дніпровська, як текла, вода
І Київ у шоломах золотих
На берегах красується крутих.
І пісня крила зводить у блакить,
В ній те, що нас чарує та болить,
Все те, що нам у вічність пронести.
Що вигубити не змогли кати.

1971

Долаєм небо, сковуєм планету,
У роті навіть присмаки металу,
Та серце – вічний прихисток поету –
Красі живого віддане зосталось.

Що день – гучніші виринають ритми,
Та почуття від криці не холоне,
Як та вода від цинкової ринви
Не тратить м'якості хмарин сивоголових.

1968

На паморозі перону –
Жовте холодне листя.
В акваріумах вагонів
Губами плямкають лица.

Холодний вокзальний протяг –
Немов зі всіх сторін світу,
Лізолом пропахле повітря
Й від шпал – густим креозотом.

Та крізь штовхітню, непривітність
Смієшся ти – квітнеш навпроти
Над холод цей усесвітній,
Над всі ці гіркі дрібноти.

1992

Пора перебиратись у святі –
Закинути і цигарки, і чарку,
Зір опівнічні грона золоті
Зривати іншим перепоручати.

До тіла прислухатися і дух
Не віддавати примхам на поталу...
Але й святий – не в райському саду –
Цей грішний світ любить не перестану.

1986

УКРАЇНА ПІД САТАНОЮ ***(1997)***

Не обійду, не обмину –
У серце все візьму гаряче
І навіть час не проклену,
В якому наша мати плаче.
Гризу розрухи і печаль
Прийму, як виклик власній долі,
Моя запалена свіча,
Мій хліб, вода і дрібка солі,
І слово, і тепло в очах –
На розпач ваш, на ваші болі.

Розвезли Україну –
по ведмежих понурливих закутах,
поміж сопки холодні,
у вічні сибірські мерзлоти...
Перенищили, оросійщили,
щоб підтвердити, утвердити оте зловороже:
“не было, нет... быть не может”
нічого окрім “южнорусской губернии”.
А вона ожива з тої крові великої,
розцвітає вона на кістках, на пожариськах,
як весна.
Наливається, множитья, кріпне
й встає непоборною, нездоланною Україною.

АНАЛОГІЯ

Співучі, м'якосердечні анти,
русі руси, русява Слов'яніє –
Україно!..
Для твоєї розм'яклої
на ґрунтах, на родючих
під сонцем південним
душі та й восковосолодкого тіла
треба різьбленолицього витязя
з каменю скандинавського,
із ходою державною,
з блиском хижим
в гарячих орлиних очах,
щоб за тисячу літ
повернулася сила і слава твоя
руса Русе!

ПАРАБОЛА

*Звернення через роки хлопців, що гинули
на голибиських горбах...*

Нас не буде – щоб ви були,
Щоб над банями храмів наших
Великодні дзвони гули.
В урочистих щоб, щонайкращих
Залах древніх славних столиць
В пісні зводилась Україна.
Щоб не падало братство ниць
І козак не ставав на коліна –
На холодних ми гинем горбах,
Додаємо крові в лампаду,
Що засяє при наших гербах
На найвищих фасадах.

Димом летіло тіло,
Полум'ям в небо – душа...
Скільки вас, хлопці, горіло
Під перестук ПеПеШа.

Понад високе повстання
Вище вогонь палахтів.
Ставила куля остання –
Крапку останню в житті.

Малось за честь – вмирати,
Гордим, як і козакам,
Богу життя віддати –
Віра вела яка!

Далі вже будуть легенди
Слатись по ваших слідах.
...Пісню на повні легені
Сила зачне молода.

Тільки кому зрозуміла
Стане та хвиля крута? –
Димом летіло тіло,
Полум'ям дух відлітав.

11-12.10.1993

НАД УКРАЇНОЮ – КАРАЮЧА ДЕСНИЦЯ

*За все в житті відплата неодмінна,
І платимо, в десятому коліні,
І радіоактивна Україна –
Як вирок всій національній лінії.*

З вірша 1988 року

Над Україною – караюча десниця
За лиха, що накоїли собі:
Червоний меч і віща патериця
Упали вже на голови рабів.

Лихим, безвірним – тихо вимирати
У зраді, у ненависті, в біді...
Гряде велика і тяжка відплата,
Ми вже сьогодні на страшнім суді.

Сіре небо і день – сірий дощ,
Сірий люд, сірий світ, сіре все,
Сірі птахи летять з сірих площ,
Сірий сірому сірість пасе.

Сірим порохом тут сіро сіяти –
Звівсь чорнозем весь до сіризни.
Ех, Слов'яніе, – Сірія ти! –
Мало сірої речовини.

Знов тривожно, як і сотні літ
Україна дивиться на Схід,
Вся земля вслухається туди
Чи не чути тупоту орди,
Що не раз котила до Дніпра
На колючих з Азії вітрах...
Вже осіли, заросли вали
Звідкіля ми діалог вели,
Не встає над обр'яями пил –
Де вже ні курганів, ні могил...
Та тривожно, як і сотні літ
Україна дивиться на Схід,
Всім єством вслухається туди
Чи не линуть тупоти орди.

Кленуть Україні жінки,
Незалежній кленуть Україні
Забиті селянки,
попами московськими в'їжджені,
стемнілі від праці
на вітрі, на холоді...
Руки їх чорні, від сажі й землі,
рівчаками покраяні,
вічно просолені і змозолені...
Всі їх жалі,
усі спогади в тому замісі –
що вимішували трактори –
з партквитками, куфайками,
краденою гичкою, жомом...
З тюлькою, кирзовими чобітьми,
сіллю і сірниками,
ярмарковим крамом,
із колгоспним автобусом
на розбитих дорогах...
Все даленіє привабно для них
під червоним прапором.

ЩО ЗРОБИВ ТИ, АНТИХРИСТЕ...

Живе божий народ –
що пригорнувся до бога,
через що так антихристи
збиткувалися люто над ним...
Та сільська золота Україна –
чисті білі хати
і мальовані храми на найвищих місцях –
навіть в зими холодні,
в стужані заметілі,
коли й з хлібом сутужно,
вміла так незрівнянно колядувати.
Наче божа дитина народилась десь тут –
у степах, на Поділлі чи в синіх Карпатах...
Так прийняв цю історію гарну
у серце трипільський народ-селянин
(хтось назве його патріархальщиною,
хтось зведе до сільського ідіотизму).
Але мед із задимлених бортів,
але хліб такий рум'янолиций,
але мацька завудженого на горищі
цінував, як приходив конфіскувати.
– Що зробив з Україною, клятий антихристе?
Я не бачив страшного голодомору,
але бачив, як падали з голоду коні,
як їх потім в рови волокли
(безневинне те боже створіння).
Я не жив тоді, як вистрілювали комуністи
все живе, українське,
але бачив постріляних братів своїх старших –
повстанців,
порозкидуваних на окописьках.
Я не бачив тих жахів у концтаборах,
але батькові муки, всієї моєї родини

по Сибірах, на Півночі Крайній
мою душу проймали морозом.
Що зробив із землею моєю
такою масною, родючою,
з ріками нашими – повноводими, синіми,
з душами богоприхильними,
в слово і працю закоханими?..
Що зробив ти із раєм господнім –
з медоборною, хлібородною дароносицею
матір'ю Україною? –
Став над нею Чорнобилем,
лютий червоний антихристе.

З Москви ніколи сонця не було,
Один раз тільки лисина Хрущова
Ледь засвітила, ніби на тепло...
І знову все, і знову все, як вчора.
З Москви ніколи сонця не було.

З Москви тепла ніколи не було –
Звідтіль лиш холод, протяги з морозом
На все, що розвилось і розцвіло...
І вітер з Азії, і дух зачатий Грозним...
З Москви добра ніколи не було.

1978

КРИЗЬ ПРИЗМУ ГЕНОФОНДУ

“Ех, стрільці січовії...”

З пісні

Що ж ви не вбереглися, хлопці? –
В шрапнельну пішли заметіль,
У димовій паволоці
Своє доказав скоростріл.
І вітер розвіяв волосся –
Пшеничні і житні шовки,
І як матерям велося
Усі підневільні роки...
За вами молодше плем'я
Найкращі ваші брати
І теж в заметіль сталеву
Звелись досягнути мети.
І знов потемнілі кості
У цій найчорнішій землі...
І знов скаженіли гості
В моїм безбороннім селі.
Кривава була розплата
За юний і чистий порив...
Ми ще не звелися з-під ката
Аж до оцієї пори.
І наші розбиті села,
Неначе паралічем,
І вся земля невесела,
І душі, повні плачем...
Бо не вбереглися ви, хлопці,
Пішли безоглядно в бої...
Тяжке українське колосся,
Густі, непроглядні рої,
Все, раптом, перевелося –
Як Бог нам дав крила свої.

ПЕРЕД ЗВІТОМ

Виносимо хандру, безлику сірість –
Від неба до продпромівських полиць,
Латаєм в душах, як в шкарпетках діри
І гріємо у пазухах синиць.
Для слів не добираємо вже лаку
І, різко осудивши алкоголь,
Рятуєм занапашених од маку,
Гірку сльозу п'єм на поминках доль.
То хто ж ми є? – зневірені бездари,
Безлика черга втомлених істот?..
І що вбираємо, чутливі, як радари,
З багатства краю і земних щедрот? –
Що нам залишено у пісні і пшениці,
У дивнім слові, шепоті дібров...
Та ви ж плювали в предківські криниці,
Кидалися обчімхані і ниці
У конвульсивний безсловесний рок.
...А понад всим тим всевидюща мати,
Що привела на світ і сповила.
Ми перед нею мали б звітувати,
Якщо сини ви – не дегенерати,
Про кроки і про коєні діла.

1986

Я – з розірваним серцем
на долі, частини, шматки...
Із розірваним серцем –
на долі,
на болі людські.
Ті шматки українські:
чи то партії, групи, церкви –
всі як є, самоїдські...
Я – з розірваним серцем
на долі, на болі людські.

Холодні, як риби, поети
на полум'яного
замахуються Шевченка.

Я розумію майстрів,
Їх закоханість ширу в справу
І в покірність матеріалу.
Що замовиш і забагнеш – їм
одинаково, що зробити...
Я розумію майстрів.
Я не можу лише зрозуміти,
як то можна з одним натхненням
майструвати труну і човен,
п'ятикутну зорю й хреста?..
Я проводив щасливих друзів
у весільному ході до шлюбу,
Я із бодем проводив друзів
у дорогу їхню останню...
Вона була завше різною
та єдина сільська дорога.
Хіба ж можна з одним натхненням
майструвати труну і човен?..
Можна задля людської вдячності
навіть... викопати могилу,
Та не можна з одним натхненням
майструвати труну і човен,
п'ятикутну зорю й хреста!

1966

З “БРАТНІХ” МОТИВІВ

Московський молох крові хоче,
Ще не відгірк чеченський дим,
А знов лихі ординські очі
Шукають, вдертися куди б.

І тайговик – азієць лисий
На ласий вказує шматок,
Та наші хатні блюдолизи
Під той же хиляться флагшток.

Сумління виродка не мучить,
Що кровожерливі діди
Червону принесли онучу
До нас, як чорний знак біди.

Він ладен висіять нам горе,
Пожежами залити край,
Та чорні душі Чорне море
Поглине у глибини... й край!

6.12.1996

Закусити “смірновську” пельменями –
От і все, що лишилося в нас від російського.
Не заскучимо за тайменями
І не треба нам моря Балтійського.

Заураллям чи Магаданами
Не снімо – хоч і крові там нашої...
Вчені ж звичками все поганими,
Масм ждати години вражої.

8.12.1996

ЮРІЙ КОЦЮБИНСЬКИЙ

Він стояв перед Києвом,
як звойовник-монгол
(а мав би упасти перед ним на коліна),
Перед київськими святинями,
мав би чути себе черв'яком.
А він звівся з гординею руйнівника,
не гадаючи
про безславний, ганебний кінець.

...І важко дихати і жити,
І трудно знамено нести.
Але народ – живуче жито,
Йому за всіх негод рости.

1976

ЦЕ ІНШИЙ СВІТ
(1998)

Хата. Сад. Наші рідні. Ясний листопад,
В листі жовтому душі, як горлиці чисті,
Зупинитись... Хоч в сні, в тім нападанім листі,
Та не можна коней повернути назад.

Незалежність і воля. Омріяний лад.
І господар живий землю ще пам'ятає,
Тільки в хаті холодній свіча догоряє.
І не можна коней повернути назад.

Крізь непам'ять холодну – імен зорепад,
Вже відроджений дух нашим прапором сяє,
Володимир Великий, Богдан повертають...
Та не можна коней повернути назад.

Соловей раптом щебетом нас повернув
З металево-гудронного світу
В черешнево забілену, чисту весну,
Повну радості, щастя і світла.

А з-під шин аж витьохкує сивий асфальт,
Рвуть повітря летючі бляшанки,
Над чорнобилем, над веремією авт
Соловей не втихає до ранку.

Повертає в пахучі, хмільні вечори,
Де ще явір стоїть над водою
І зоря, і щока твоя юно горить,
Доля в зав'язь іде молодію.

Яблуново-бензиновий дух огорта
(Цвіт і суміш нектару з октаном),
Металева у горлі дере гіркота, –
А цей пташок співа безустанно.

...Тільки з явора того уже ні сліда,
Де асфальт заблискоче, як річка.
У продутих Чорнобилем буйних садах
Соловей ставить пам'яті свічку.

Таке життя – як в риб сьогодні в річці –
Лиш вижити б в затруєній воді,
А тут ще в пісні пригадай Марічці,
Що бачили під шлюзом молоді.

Два щупаки боками душать щуку
І тяж той поливають молоком...
А як їм нині? – Де зорали луки,
Де ветхий млин над зміленим ставком?

Та треба жити – роздувати зябра,
Ковтати мул й радіти, що ти є,
Що гірші ще, в сухім болоті, жаби
Хоч хрипко, та співають про своє.

А ми підем собі за течією
І може дасть Господь, що допливем
До отієї річки, до тієї,
Що повнить джерело її живе.

ДЕРМАНЬ

І княжа слава, і монаший скит,
І наспів душ – врочиста літургія...
Все за лісами літ, і твердо спить,
І навіть вітер з дебрів тих не віє.

Руді горби, ліщинові гаї, –
Бідове, як волинская губерния,
Тут не шляхи – але суцільні тернії,
Що в них лящать (їх красять) солов'ї.

Але – непам'ять. В сутемені душ
Блукають лиховісні лицедії.
Це все прозріє?.. Сутінками віє
Могильна вільгість із дерманських пуш.

Та геть те все!.. Виходиш на вали –
Надоокруж пливе зелена лава.
Як суглинки руді вкривають трави –
Так визоріє, віриться, колись...

І ще у дзвони вдарить наша слава!

ПЕРЕД ОМРІЯНОЮ
САМОСТІЙНОЮ УКРАЇНОЮ

Я все життя збирався тільки жити.

О.Олесь

Я все, що міг, здається, все віддав –
Вогонь життя і молодість, і слово...
Скарб не згрібав, про рідних не подбав,
А все підносив зірку вечорову
Ночами смолоскипом із горба.
Слова в багаття підкидав, як дрова,
Шуміли наді мною крильми сови,
Щоб нажахати у душі раба.
Усе життя продовжувались лови
І не вщухала вперта боротьба.

Я намагався все тобі віддати,
Собі взамін не беручи нічого,
Бо я поклявсь замученим дідам,
Братам, що йшли на смерть без остороги,
Пораненому батькові... В слідах
Їх крові ледве виривав я ноги.
І не одна виходила біда
До мене з перепоном на дорогу.
...Тепер же на горбі тім хоч ридай,
Вже не здивуєш, не приймеш нікого,
Де не один підносить власний дах
Котеджика чи палацу стрімкого,
А ти виводиш праведну дорогу
По рідних, тих затоптаних слідах.

Я все, що міг, все віддавав тобі,
Весь пал душі без жалю, безоглядно.
Коли ж не раз в житті ставало складно,
Як зупинявся втомлений, в журбі...

То виявлялось – поблизу нікого,
Немов з хворобою лишався сам на сам,
Твої багатства і твоя краса,
Мов Каракуми, не дають нічого.
(Чи поки не занесена коса,
Лиш уповаймо з вірою на Бога?)
Опосідає розпач і тривога,
Мов обвалитись мають небеса...
Та кожен садівник, що садить сад,
Плодів чекає, радості від нього.

І наче хтось шепнув душі: затям,
Ще головного не віддав – життя.

Це інший світ... Я з іншого прийшов,
Я ще від тих, кого давно немає,
Та тверде місце тут своє знайшов
І тут себе чужим не відчуваю.

Я виїхав із польових доріг
Між “Вольво”, “Жигулі” велосипедом,
В мені живе прапредківський Остріг
Й чорнобилева зона з диким медом.

Я звідти, де росте картопля, хліб,
Я тут – де чорний в очі світить стронцій,
У вас крізь мене дивиться дуліб
На свого краю й слова оборонців.

Це інший світ. Він в злочині застряг
І витягти себе ніяк не може...
Але його врятує не варяг,
А предків дух і провидіння Боже.

Виносили Ольжича з камери
І з камери Стуса несли...
Та за усесвітнім гамором
Не чувсь, Україно, твій схлип.

І на усесвітнє збіговисько
Ми свій не виносимо плач,
Виходим з підземного сховиська
(Загнало куди нас чудовисько),
Несем булаву і пірнач.

ВЕЖА

Ми брали вежу...
Вперті хлопчаки
Здиралися по стояках соснових.
Вже в цілу скирту вклялися роки,
А треміт втомленої там руки
Донині струмом пробігає мною.

Ось-ось вершок... Лискучі кругляки,
Що там набиті, охопить не можеш
І тіло все проймають дрижаки,
Та вже, як викарабкався таки –
Аж забивала дух краса тривожна.

Ти здерся на таку височину!
(Десь задрять там внизу тобі безсилі).
Широкий світ, що з вежі осягнув,
Таким у душу простором дихнув...
І рвались мрій ікари тугокрилі.

Ми з вежі стартували, друзі милі.

ВОВКИ

В цьому сіроімлавному світі,
В цих снігах, де заснули й думки,
Раптом гостро, як ріжуться вітром,
Словом гострим пробудить: вовки!

І свідомість, і квалість прокрас,
Бурхне кров, серце стане лунким,
Як задивиться віддалеки
З-за горба насторожена згря.

Та впаде наказово: облава!
І рвоне косогором вожак,
Попід лісом – живий ланцюжок:
Їхня втеча, як наша неслава.

ПРОКУРЕНА ЛОЗА

В цій хаті тютюном настояно гірчило,
Труїлась жінка лютим бакуном,
Мочив лозу прокурений Кирило
І плів, як вишивав, по жовтім – червоно,
На паску кошики, для бутлів під вино.

Великодні з роками помарніли
І висушила влада береги,
Кирилові плетіння перетліли,
Пластмаса панувала довкруги.
Немов пройшли по всьому вороги.

Але якось ранкової години:
Лозові візерунки – з боку, дном,
Гойдалися нав'язані корзини
І потягнуло гостро тютюном,
З Кирилової хтось ішов родини
Перед Великоднем, як душі ждуть обнов.

Розчесав косу вітер вербі
І галуззям укрит льодостав,
І струмок молоденький прибіг:
Із весною сніги привітав.

Розбухають, як тісто, льоди,
Розкришилася крига крихка,
Свіжо подих війнув молодий
І заграла вода гомінка.

Розцвітають, мов квіти, жінки,
Що звільнилися з теплих оков,
Розкидають, як петлі, вінки.
Весняний починається кльов.

Яблуко освячене росою
Простягає яблуня мені,
Наче мати – скроплене сльозою
У далекій нашій далині.

...Яблука воскового настою,
Квіти і пшеничні колоски,
Соняшник з пергою золотою
І сухі на стеблах маківки...

Все із саду нашого, з городу,
Все зібралось, освятилось все.
І на шкоду плоду і народу
На торги ніхто не понесе.

І коноплі виростуть до стелі,
Маковиння спалахне в печі...
Будуть в кожній пахнути оселі
Медом пироги і калачі.

І отава чиста – під косою,
І ключі високі потяглись...
Яблуко освячене сльозою –
Що колись... що все було колись.

У сквері міському,
на кимось викошеному сіні
бомжі сплять.
То на лавах сидять –
пасуть голубів громадських
на молодій траві.
Заяложені, у лушпинні,
імпортним сміттям забруднені лави
серед пляшок –
після багато випитого вночі,
все, що бачили й знають,
нишком розповідають козам,
яких зі сходом сонця припинає
смаглява дівчина
із суворим половецьким обличчям,
що побіжить продати на ринку
вранці видоєне молоко.
А лави будуть розмовляти з козами,
про те, як молоді русалки
заманюють гарно вдітих чоловіків
і ведуть на квартири...
де замість насолод
їх чекають і роздягають
натреновані бевзі.
Лави будуть розмовляти з козами
аж поки не вийдуть господарі
вигулювати собак...
І від їх брехні стане незатишно всім –
козам, бомжам і голубам,
що пасуться на молодій траві.

СТИХІЯ

I

В СЕЛІ

Коли з ночі у серце повзе самота
І чорніють, як хмари дерева похилі,
І над всім налягає безмежна сльота –
Мучить пустка в словах і отрута в чорнилі.

Йду із хати під вітер, в пекельну югу,
Мокрим снігом січе хай, шмага по обличчю,
Видається – мене в ту годину лиху
Хтось з імлі невщухаючим голосом кличе.

Прислухаюся – стогін?.. Чи в кронах гуде?
Прозирає крізь віти насуплене мрево,
Наче втомлений хтось на відряду бредє
І ховається лячно за чорні дерева.

1967

II

У ВЕЧІРНЬОМУ МІСТІ

Мокрим асфальтом по мокрому листі
Перебігають тіні дерев,
Вулиці між світлофорів імлісті
Дощ у каштановім шумі пере.

І віджимає, викручує рвучко
Пружними шинами автомашин,
Вулиця й дерево туляться гнучко
Тілом жіночим до дужих пружин:

Вітер верхів'я гне, крутить в пориві,
Силу розпліскує поміж дерев...
І у душі відбивається, в римі,
Що по осінньому горло дере.

5.10.1997

ПОЕТІВ РАНОК

Золотіс місто по верхах,
Вікнами вилискує до сонця,
Голуби веселі по дахах
Скльовують в льодовій кірці стронцій.

Унизу ще віє сірий сум –
Чорний сніг, північно-східний вітер
І ватаги за хотінням сук
Закладають фундамент на літо.

Витав із-під снігу сміттям світ,
Мов жебрак в обношенім лахмітті,
Як вернувся з повоенних літ
(Впав на всіх нещасних лихоліттям).

Вулиці все більше повнить люд –
Кадрова потуга відбудови.
Ще шаргоче під ногами лід,
І в повітрі свіжий запах слова.

Розпочнім говорити губами без слів,
Як без слів розумієм жалі журавлів.

Як ми порозумілись очима лишень,
Перших бджіл так приваблює цвіт черешень,

І тоді так говорять з крильми пелюстки...
Так теплом розмовляє рука до руки.

Розпочнім говорити губами без слів,
Наче сонце промінням – із тілом землі.

І коли розмовляти, як сонце, почнем –
Ти тоді до кінця зрозумієш мене.

Люди йдуть із вербою –
Люди святять вербу...
Ми сьогодні з тобою
Розриваєм табу.

Заборонений плід –
Як солодка верба,
І розтав з ночі лід,
І скресає журба...

Рясно, рясно лозою
Забуяла юрба.
Та твоєю косою
Золотіє верба.

ПАНІ І ПАНІЕЛЬ

Де туманом ранковим
З річки дихає осінь,
Кленів листя шовкове
У траві заплелося, –

“Ельзи” бігають, “Джоні”
(шавки імпортозвані)
Вранці на моціоні...
Але стрілась тут пані.

Пані зі спаніелем –
Також вранці гуляє.
Пані звуть, мабуть, Елла,
Я чомусь так гадаю:

Паніель – пані Елла,
Таке дивне єднання.
Я би став Паніелем,
Щоб водить таку пані.

***У ХОЛОДНОМУ
БЛИСКУ КОМЕТ
(2000)***

ОВІДІЙ

Предтеча вигнанців... Подалі, на креси
Від рідного дому, праотчих джерел.
Це потім гордитися буде Одеса,
Який менестрел – той залітний орел.

Ще доля сюди і арапа закине,
А іншого – в піски сипкі, Кос-Арал...
Бунтар хай замовкне, якщо не загине,
Для цього великий в катів арсенал.

Блукати вигнанцем, обламувать крила
Об скелі мовчання в крутім віражі.
Заслання і глуша, але ж не могила,
Відчуження для бунтівної душі.

Дилема ця вічна – поета і влади.
Як ніж в нашім серці – холодний Тобол...
Отак ми і йдемо – якщо не за грати –
Слідом за Овідієм з болем крамол.

4.01.2000

МОЇ ФЕРМОПІЛИ

Після Гурбів
(найбільші бої повстанців з енкаведистами)
Я із загоном у кількасот віршів
вламувався крізь неприступні стіни
сірого будинку на Володимирській
у радянську літературу...
...До цього часу збираю розбиті рештки
моїх чесних вояків,
вводячи їх у ряди новітніх колон.
І може їм незатишно
в іншому часі і середовищі,
і може між новачками
вони подивують прискіпливе око, –
не будьте до них надто критичні –
на них відпечатки
того далекого нерівного бою.
...Я досі із ними пробиваюся
крізь непривітні стіни.

УКРАЇНСЬКЕ

По-українськи дерево росте,
Виспівують пташки по-українськи
І дихає по-українськи степ,
І захисні ліси стоять, як військо.

Цвітуть вкраїнські сонцем небеса
І родить ця земля по-українськи,
І українок вроджена краса,
І незрівнянна пісня українська...

Чому ж, скажи, тобі на цій землі
Немило почуватись українцем?
Що вкотре до ляхів чи москалів
Все котишся по злоті і червінці.

І по стамбулах ти, як потурнак,
Не здатен ні на радість, ні на сльози
Чому ж тебе обчімхано отак,
Мов дерево, що об'їдали кози?

Чому ж твоя затуркана душа
Не променить у світ по-українськи
Чи ти, немов з коняг-рабів лоша,
В якому не грає й воля кінська?

По-українськи дерево росте,
Виспівують пташки по-українськи,
І дихає по-українськи степ...

Україна моєї великої дорогої ідеї
Перетворилась в Україну мого великого болю.
За неї губили життя мої предки,
Син дорогу поклав на її невмолимий хрест.
Україна моя, якій віддано все,
Нині – виявилась – не моя.

ВОРІЖЕНЬКИ

*Своєю лінією, позицією, словом
нажив чимало ворогів.*

Ворожий – воріженькам України,
Неначе особистим ворогам.
За те, що ти прожив не на колінах –
Не пробачає заздрісна шмультга.

А ще коли ти носиш іскру Божу –
Роздмухуєш ту іскру у зорю
Тим, що болить і що тебе тривожить,
Та з чим стаєш незгідливий на прю, –

Тоді таке навкруг магнітне поле:
Притягує, відштовхує, двигтить...
Когось – жалем, когось проймає болем,
А хтось у злобі люто закипить.

І обсіває доля будяками,
(Як обступають поле бур'яни)
І ти не спиш з колючими думками,
І сам стаєш колючий, як вони.

А всьому тут виною та одміна,
Що їхня Україна – не моя!
І гордий дух, не збитий на коліна,
Їм демонічно, холодно сія.

Ось і цвинтар сільський... Зачастив
Щось я часом останнім до тебе,
До цих рідних могил, до хрестів,
Що ніяк не відірвуться в небо –
Що навіки застряли в землі,
Як ці люди – тіла їх і душі,
Що на суд до Петра чи Іллі
Лаштувались, і досі не рушать.

... Хлібороби мої, ковалі,
Скам'янілі мої, незворушні,
Золотим колоском на стеблі
Кожен з вас нахиливсь в мою душу.

НЕЗАЛЕЖНІСТЬ КРІЗЬ МЕНТАЛЬНІСТЬ

Зашароварили, завишиванили,
Співограями заповонили...
Пересвареними прихожанами
Свічі розбрату запалили.
Тільки й те – з прапорами державними
Освятили забуті могили.

Волю з наймитом повінчали ми,
Кроки – зважені, з осторогою,
Та з чисюсь все допомогою...
Вороними де б – мчали чалими,
Тепер плентаємось дорогою
Пограбованими прочанами.

З бутафорними все гетьманами –
На гуляннях та вечорницях,
З пересвареними Іванами
Від районів і до столиці...
Починали ж так непогано ми,
А лишаємось “мамо – в Грицях”.

Зашароварили, завишиванили...
Тільки ж порох – у порохівницях!

З РІДНОГО

Нема вже до кого, а їдемо ще до могил,
До церкви старої (хрестили нас там, сповідали),
Нам в цьому краю ще на схилах росте дивосил,
Щоб сили і віра на світі цім не покидали.

Відірваним вже від коріння душа прикипа
До спомину, рідного слова, одмін краєвиду,
Тут вже не лишилось нічого, любове сліпа,
А ти в мені плачеш, зовеш міражем Атлантиди.

Де все в ідеалі... А справді – понурий пейзаж,
І тільки по обрії синьою тане печаллю,
Та зве проминуле, неначе вабливий міраж,
І сниться мені, і зове за примарною даллю.

ВІНОК ПЕЧАЛІ

Печаль одвічна, вікова печаль
У нинішніх Марій, як і в Марій колишніх.
Лягає тінь на лиця, як вуаль,
На рід увесь їх, кинута Всевишнім.

Вік радості – ранкової зорі.
Триває віковична ніч печалі,
Чийсь вершини і чийсь медалі
Туманяться крізь очі матерів.

А той вінець (хай будуть Боварі),
У сивім німбі, той вінець печалі.

Прекрасна жінка ця – в печалі.
Про що її сумні думки?
Що лебедино від'ячала
Любов у молоді роки?

Дивилась раною-душею
І в глибині її очей
Буяли темні орхідеї,
Немов оббризкані дощем.

Була, мабуть, нестерпна мука –
Та вистраждана блідизна...
Печальні склала навхрест руки,
Бідою пройнята до дна.
Чорнів над нею креп розлуки –
Була ж прекрасною вона.

Жіноча протяжність – упродовж родів,
Як впродовж родів безперервні шпагати,
Що в'яжуть родини (не в матріархати)...
Стоїть, наче гість, чоловік біля хати.
Як птиця стривожена, сива прамати
Готова злетіть напередими біді.

Боже мій, які розчарування!
Вчора ще вражаюча краса
(Забивала дух від хвилювання),
Нині покидає небеса...
Нині бачу змучену, зів'ялу
(Хто її так рано погасив?)
Боже, як ти нам лишаєш мало
Молодості, сили і краси.

Є ще той сад,
Де й під снігом зелена трава
І провічні ще родять дерева...
Дивний пам'яті сад,
Де всі наші живі, непомерлі –
Водить баба,
Мов квочка, слухняних молодушок,
Дід кола забиває й вихитує –
Підливає гноївкою груші старечі...
Батько щепи викохує
І обкошує дерево кожне...
Де так пахне від яблук,
Теплим воском і медом – від вуликів,
Де вітрилами білими
Наша мати під сонцем
Напина простирадла...
Нині в сад той, як в рай,
Входжу серцем побожно
І, щасливий, – між спогадів рідних і милих
Душі моєї тепло
У дорогому куточку Волині.
...Є ще той сад
І та вічно зелена трава.

Коли серед ночі
вибиваєшся в тиші зі сну,
і лишаєшся наодинці з сумлінням –
цілий світ пропускаєш крізь серце
і тебе починає мучити
вчасно не сказане десь слово, –
камінь у каменоломні бити,
або йти проти вітру холодного мокрої осені
краще було б для мене тоді.

В цьому морі облич –
сонцем в ньому проглядувати твоє.
Між мільйони зірок –
пломеніти мені однією
досвітньою серцю зорею.
Серед безлічі квітів –
іти до тієї, що тільки цвіте на Купала,
Серед сотень імен –
вимовляти одне, що молитвою стало.

Ти приснилась мені у весільній фаті,
Біла лілія – в чорнім волоссі
Нам великою радістю стане в житті,
Що відбудеться, що відбулося.

Я цю квітку на схилі осіннім знайшов,
Поруч з нею зів'яли всі інші.
Ми так довго ідемо, спіткнутися щоб –
Задивившись. Дивитись, зрадівши.

І колись нас удвох, опісля всіх тривог
У церковці святого Степана –
Ти повір у той сон – обвінчає сам Бог,
Щоб дружиною стала кохана.

СТАРИЙ МОТИВ НА НОВИЙ ЛАД

Завірюха-віхола
На весь світ наїхала,
За саньми – пурга...
Заметіллю сивою
З юною, красивою –
Їде дідуган.

Кружелиця метелиця,
А стара куделиця
Хука до долонь.
Білий слід похрускує.
Там, де хата пустою –
Розведуть вогонь.

В парі під завією
З молодого мрією
В шарудінні стріх,
Занесені хугою...
Виїдуть з подругою
Стріти Новий рік.

Хуртеча-хурделиця
Під полоззя стелиться
Білими крильми...
Їде зі Снігуркою
Дід Мороз під буркою
Гарними саньми.

Ми самотні в безмежних потоках облич,
Ми самотні, як зорі, у розсипах тих безкінечних,
В нас отой підсвідомий, отой невгамований клич –
Те бажання взаємності, дотику душ в холоднечі.

І в родинному колі, чи в колі веселих розваг
Ця сумна, ця самотня орбіта прокреслена світом.
В кришталевому холоді безлічі сяючих ваз
Ми шукаєм тепла – ту спорідненість, душі зігріти.

Колись і ми впадемо під хрести...
Але допоки це життя нести –
Люби його у проявах усіх,
Люби ці сльози і поривний сміх,
Люби гарячі спалені уста
Ще непідвладні часові й хрестам.
І не впусти оту єдину мить,
Що спалахне й навіки відгорить...
Бо розбіжаться, утечуть літа
І будеш ти не той, і ти не та...
Отож лови ту неповторну мить,
Що, радість наближаючи, сурмить,
Ще поки не лягли ми під хрести,
Поки довколо нас горять світи.

На дощах зіржавіло каштанове листя,
Теплі помахи крил відлітаючих зграй
Понад нами. Востаннє напружені лиця,
Калиново, терново думки напилися
І на вітрі холоднім поривне: “Прощай!”

До хмільної весни, до медового літа,
Коли пари веселі до гнізд прилетять.
Чи ж повернемось ми нашу радість зустріти?
Коли в цьому прошитім кометами світі
І на цьому іржавім холодному вітрі
Вже біблейські архангели в небі сурмлять.

БІЛА ЛІЛІЯ

Біла лілія, туго-волога
І холодна дитина ріки
З царства висмикнута водяного –
Сяє краплями зірка з руки.

Як наставлені ракові клешні,
З хвиль виглядував вінчик її...
Та зволожує губи мої,
Свіжо пахне мені нетутешнім.

Біла лілія, біла і чиста
На ріці у промінні іскриста,
Мов крізь води небесно глибинні
Усміхнулося щастя людині.

ЧЕКАННЯ

Жде яблуня цвітом
Крізь смуток дощів
Золотої бджоли.

Душі відпочивається в селі
На промені, як ластівці на дроті,
Як вітру у хмарини на крилі,
Як селезню на лісовім болоті.

Гупнуло щось за вікном уночі,
Тихо тривога війнула на серце...
Вслухаєшся і збагнеш річ у чім –
Яблука падають... І усмінешся.

Нас жорстока доля розлучила...
На землі ж мені лишився слід –
Чорнобривців карими очима
Дивиться душа твоя у світ.

Останній день літа...
у пасмах туману.
Роса
Бринить в павутинках
жоржиново-пізніх любовей...

Сумно в повітрі... Осінь.
Зникло веселе птаство,
Зрідка перелітають тихі аборигени.

Холодно.
А трава росте.

БІЛІ ЧАЙКИ З-НАД ПЛЕС,
ІЗ ПОЛЬОТІВ КРАСИВИХ

Білі чайки п'ють воду, наклювавшись солоних
Об'їдків від польських масних оселедців,
Відпочивши на чистім, як склі, озереччі,
Відлітають над місто брудне і холодне.

Білі чайки – прекрасного, чистого символ,
Опустились, кружляють над брудом базару,
Обсїдають смердючу розкидану тару
Білі чайки з-над плес, із польотів красивих.

* * *

В полиново-біблейській купаюся гіркоті,
Аж у горлі пече... Аж стискає натружене серце,
І зелені діброви, і бані церков золоті
Випромінюють тисячолітнє пророцтво із себе.

І Дніпрові розливи, і Прип'яті дужа вода
Голубіють, наповнені зорями, сонячним небом,
І джерела життя, і прихована чорна біда
Налягли тягарем непосильним, людино, на тебе.

ТАКИЙ ДЕНЬ **(2001)**

ТАКИЙ ДЕНЬ...

Коньяк чи горілка,
Голубка чи квітка
увагу відвернуть, бува...
Та знову немає
автобуса з краю
у рейсі... всі плани зрива.
І знову обсядуть
думки та проблеми,
і знову тебе заболить
все те, що боліло –
що душу і тіло
на вогнище кидать велить.
Я все вам прощав би –
безумства й бездумство,
підробні наживки, підступні гачки,
Та тільки я бачу –
інакше, інакше
живуть – як і вічно жили – земляки.
Пройдисвітки-пані...
Добро не в пошані
і віра безвірна, що поза – лишень...
Все ті ж лицедії,
при владі – злодії...
Такий – після ночі радянської – день.

БРАТИ

1

ДЕМ'ЯН НАЛИВАЙКО

Ну, що б, здавалось, – ряса і коса,
Євангеліє в панськуватих пальцях,
Але коли з-під ряс провиса
Козацька шабля – то не піп, а здрайця.

Конячиною в куряві доріг –
Він у церкви Волині і Поділля
Віз те святе, що у душі беріг,
І навертав до бунту люд уміло.

Слова і зброя із одних родин.
І там, де слово в душах проростало –
Полки під шаблю зводив Северин:
Перемогти чи полягти... Світало...

СЕВЕРИН НАЛИВАЙКО

Є кінь і шабля – не страшний сам чорт,
В степах, на волі позмагаться в герці,
Летить на крилах бойових когорт
Над хитроплетива двірських комерцій.
Козацький вус і погляду вогонь –
Красуні в'януть босі і вельможні,
Відпити б серцем полум'я його...
Якби не кров, якби не дні тривожні.
Басує кінь, копита землю рвуть,
Співає шабля у правиці вправній,
Їх-мосць Жолкевський не втамує лють,
І князь Острозький з острахом вже править...
Історії кривава каламуть
Затягне крила соколиній славі,
І шаблі полинами поростуть.
Та проростуть слова, що нелукаві...
І доля їх засяє з нашої справі!

УКРАЇНА ДОБИ, МАЙЖЕ КНЯЖОЇ...

Хтось академікові, хтось Писанці
Везуть княжі дари...
Скоморохи з торбами писаними
Оббігають багатші двори.

І князі, як у власних вотчинах,
Досі правлять бали,
А вольницю перекособочену
До шнурка довели.

Боже, зяють чорні провалища,
Де народу була душа.
Рай зелений у згірклих згарищах
Й піп московський в кущах.

Бурякове моє, будякове,
Українське в болоті село,
Що згубило щасливу підкову...
Того щастя й, мабуть, не було:
То пани, то свої бригадири,
Доконав чорний голодомор...
І не може вже без командирів,
І не вмє співати не в хор.
Від червоної лютої зграї
В золоті хутори не втекло...
От і досі за що Бог карає
На землі такій щедрій село.

1999

1

САЛЮТИ НАД УКРАЇНОЮ

Небо чорне в одцвіттях
пушистих кульбаб кольорових.
Ніч палахтить барвистими вибухами:
Як шрапнелі криваві
знову рвуться
над поверженою Україною.
... Одцвітуть, опадуть пушини
багатокольорових у небі купав,
відспівають київські солов'ї
на обласних майданах,
і після бутафорного свята
знову наступить чорна тягуча
над Україною ніч.

2

ОБВАЛ

Перепалками втомлені затрибунними
і від витанцьовувань політичних,
приголомшені похороном патріарха,
дожили до Чорноволової загибелі.
...І в яму
(довго копану професійними патріотами),
у могилу з обвалюваними краями
дивимось – чи
загримить Україна.

4.11.1999

ДУМКИ ПІД ЧАС
ПЕРЕГЛЯДУ “ЧОРНОЇ РАДИ”

Нема вже Богдана й Нечая нема,
Давно Морозенка нема, Кривоноса...
Лиш пісня-ридання і туга німа,
І вітер, що попіл пожежі розносить.

Нема вже Виговського і Богуна...
Якісь там Івашки, все провінціали,
І вже на Москву все заносить човна,
Аж на соловецькі біліючі скали.

Руїна-держава... Дрібнота плюгава
(У битвах бо впали мужі)...
І криє знамена козацькі неслава,
І шаблі не в крові – в іржі.

...Немає Бандери, Сліпого нема
І навіть, на лихо, нема Чорновола,
І пісні нема, тільки туга німа,
Лиш згряя кружляє злодійська над полем.

Україна садить картоплю:
Оре поле дідівський плуг,
Традиційне і допотопне
Мов застигло довкруг.
Де забули старі оселі
Скільки їм вже вибило літ,
В селах тільки сади веселі
(Тішить погляди буйний цвіт).
З року в рік все повториться в циклі,
Все повторюється в селі:
Коней голови з втоми пониклі,
Борозна... покіс... картоплі...
Знову плуг буде краяти скибу,
В ріллі сіятимуть зерно...
Де із прадідового глибу
Коноводове чується: “Но-о!”

Я стільки вам, я стільки написав
Любов'ю, болем – все про Україну...
Гадалось, вгляну вибуяність лав
(Коли народ підноситься в лавину),
Та підлість ваших справоньок і справ
Святу нам справу зводять до загину.

То ж подивіться, лежні, на єдину,
На Богом подаровану перлину,
Яку й червоний кат не поконав...
Та ковбасою, труєвом вина
Чи міркою якогось ще гі..на
Ви заступили матір і родину.

Та не зганьбити вам, людці, калину,
Що знов в негоді схилена, сумна,
Бо наша кров, що в соках її плине
Ще спалахне яскраво огняна –
Просвітить каламутний світ до дна
І вас ганьбою вкриє та година.

ІЗ ВИВИХІВ

“...твої люди окрадені,
А панам лукавим
Нащо здалась козацькая великая слава”.
Т.Шевченко

Живемо по інерції:
ситі – сито і мучено – мученики.
І колишня влаштована номенклатура,
попролазила
по наїжджених давніх зв'язках,
гріє теплі задами місця.
...кагебешні чини,
що синів влаштували у службі безпеки,
компартійні щури,
що набили на чорному бізнесі теки,
або перебігли в приватні аптеки:
і совки розперізуються від свободи –
люди без почуття Батьківщини – ні плем'я, ні роду;
пристосовані (добре треновані на пристосуванні) писаки,
що відверто несуть над усе комерційні ознаки...
І на чесного, щирого, зболеного патріота
дивляться в корумпованім світі, як на ідіота:
як на цих, що пливають – через цвинтарні брами,
або під начальницькі двері,
(візитери щоденні, такі надокучливі пенсіонери).
Живемо по радянській інерції:
Ті, що були тоді ситими – сито,
і мучено – мученики.

Вони там – наверху, ти в духовній темниці,
Як повстанець в криївці (той загнаний вовк),
Хоч наважся, візьми і бабахни з рушниці
В цей розгул, мов посеред чуми, (щоб замовк).

Вони там – наверху, фешенебельні зводять палаци,
Ти – між книг, наче в келії схимник, монах
Молишся за Україну (кривавиться серце і плаче),
Вони ж в бандах, командах і що їм митець-одинак?..

Синьо-жовтих прапорів сумні кольори,
Як насиченість різна світанків,
І в отих, що звели на столах до пори,
І святі кольори, як... в повстанців.

ЛИСТ-ПОСЛАННЯ ПРЕЗИДЕНТОВІ

Пане Президенте,
Зболене серце моє –
понівеченою красою вбите.
Кричить ним жіноцтво
з візками залізними,
сумками двопудовими переобтяжене.
Українські наші Мерлін Монро
передчасно січуться зморшками
від човникових перевозів.
Кричать ним українські рабині –
найдешевше робоче бидло
по європейських задвірках.
Кричать ним дівчата
в гареми чужі розпродані.
Сміється Європа,
силувано страждає світ (бо ж християнський)
і деруть їх на лахи південні самці смагляві.
Як треба не бачити,
Як треба не любити,
не страждати за красунь українських,
щоб не реагувати так, пане Президенте!
І нагороди народній співацці –
ніщо в тому морі національних трагедій.
Кричить моє серце понівеченою красою
землі благодатної,
стражденною Україною переймається.

Я запізнивсь на стільки літ
Своєю радістю і болем...
Від того не спісніло поле,
Але залежувався лід.

Залежувався довго лід
І стала довшою дорога
Душі, що йшла на поклик Бога...
...І ранній цвіт, і пізній плід.

25.08.1980

КАМІННЕ МОВЧАННЯ

Я іду по камінні –
болять довго труджені ноги,
спотикаюся, падаю,
розсікаю до крові коліна,
по камінні здираюся вверх –
обдираю долоні і пальці...
А каміння мовчить.
Та одвічна, іще од Сізіфа робота,
бачу, далі продовжується...
І каміння мовчить!
Мов спресоване вічністю,
те каміння росте...
“Росте камінь” – як гарно порівняно –
ніби трава...
Та каміння росте довго, трудно,
тому й мовчазне
(над ним навіть бджола не бринить).
Те камінне мовчання
довкола,
й тебе вже охоплює розпач...
Але треба іти,
знов збивати натруджені ноги,
спотикатися, падати
і чіплятись, стираючи шкіру на пальцях,
і йти з вірою:
що від того великого труду
озвуться і душі камінні,
наче камінь отой, що й співає, бува,
з-під натруджених майстрових рук...

З несамотійності моєї
Вся починається біда:
Чийсь нав'язані ідеї,
Чужої волі стис удав...

Не те – що сіяти чи жати
Коли... Це тільки півбіди.
То – як без права вибирати
Наказують на смерть іти.

1986

ПОЄДНАННЯ

І знов село... І вже, немов не рідне,
Лиш декілька лишилося ще хат,
Де ждуть тебе, як добрі очі, вікна,
Далекий ти вже там, але ще брат...

Звелася поміж нами Україна,
Така велика, що закрила все...
І тільки згадки, як старі руїни,
Які ще трішки – й снігом занесе.

А ті руїни – то болючі рани
І спогади (яких би не було),
Повстанський дух так все те пробуранив –
Родинне навіть вивіяв тепло.

І звістки, що долинуть у село
Про земляка-поета, про Степана,
Когось потішать. А когось поранить
Минулим тим, що кров'ю підтекло.

Бо поміж нами стала Україна
Така велика, що закрила все,
Як тітці грядка і копиця сіна...
Для кожного своє понад усе.

Та сива ця, в ярах, земля горбата,
Де поле оре горе стільки літ,
Єдина, рідна, як і рідна мати,
Звідсіль політ, звідсіль і заповіт.

І той далекий глоду кущ у полі
До болю даленітима в очах,
Де, як весна, вже серцю пахне воля,
Де тішить, як своє, чуже хлопча.

І може вже мене тоді не буде –
Тут Україна буде над усе,
І будуть горді, як повстанці, люди,
І хтось нам квіти з поля принесе.

В кабаках, де шумливо солодке життя
Протікає щодня впереміш з гіркотою,
Де спиняється час і ніхто до пуття
Вже нікого не чує, й світ за пеленою...

В кабаках і сьогодні все те, що й колись,
Де Єсенін шукав на досаду розраду,
Де готують чорти свій черговий сюрприз,
Набиваючись в друзі, підхіжують ззаду.

Стихніть музики, змовкніть гатили,
Миля стоїть на краю могили.

Гарної книжки остання сторінка,
Йде із життя найсердечніша жінка.

Вдатна і статна, звабна і гожа
(Стане святою, як Мати Божа).

Милої вдачі, рідкої вроди...
Має загинути диво природи,

Сонце зчорніти має у небі...
Як мені бути, жити без тебе?

І не покличу, і не побачу...
Що загублю я, скільки я трачу.

Поруч царицею йшла кароока...
Нащо, мій болю, б'єш так глибоко?

Тебе нема... Для мене тяжко й день
Було щораз без тебе перебути.
Немов малюк до маминих грудей
Я був до тебе, радосте, прикутий.

Тебе нема. Волає самота,
Волає нездоланна порожнеча.
Назавжди невмолимого хреста
Поклала доля на отерплі плечі.

Не дочекаюсь, стріти не піду,
Нема тебе. Ніколи вже не буде.
Довіку не розвіє час, та й люди,
Мою незаліковану біду.

Одним повітрям дихали, жили
Завжди одними – радістю і горем,
Роки й роки ми йшли з тобою поруч,
Із джерела єдиного пили.

Пішла і залишила назавжди
Одного в полі і на цілім світі,
Пішла й забрала сонячні сліди,
Чи їх знайду? – одну на цілу вічність.

ВЕРТАЮЧИЙ З НЕБЕС
(2002)

Бився, як риба об лід
Спілки, держліту і влади...
Лиш закривавлений слід
Там залишався позаду.

Б'юся, як риба об лід –
Воля, як сонце, за склом тим,
Мабуть, вже треба не слів,
Тут, мабуть, треба вже лома.

Наша воля залишилася на полях
(Коли пересікали Тімошку* із автомата).
Коли стріляли в потилиці – у казематах.
На лісоповалах, у шахтах, – в замерзлих
людських штабелях.
Отам наша воля і наша загублена доля.
А тут з того всього ми маємо мерву і потеруху,
Остатки живого і зрідка де спалахи духу
Манливі, звабліві, як вогники ті на болоті...
Та свято криваве і крик ненаситної плоті,
Та блазні, та гицлі, а ще піснярі-словоблуди
І кодло продажне, нікчемне поріддя Іуди...
Лише, як струмочок живий, б'є,
пульсує незраджене слово
І ще залишається чистим імення Христове.

18.08.2002

* Останній повстанець

Різдво окрашене в колір крові...
Озвучене піснеспівом і колядуванням
церковним,
Різдво юності повоєнної поранене
у найчутливішу зону –
молодої радості і любові...
Різдвяна, сання дорога, наче квітчана
маком червоним –
калюжками крові помічена.
Наче то піснеспіви, заворожуючі колядки
пересічені чергами автоматними
сочилися на санну, у білих снігах дорогу.
...На Різдво із недалекого бою
везли до району побитих повстанців.

Україно, доленько-кураю...
Гордий змах не виламаних крил...
Білий дим черемхового раю
Над печаллю вславлених могил.

Найкоштовніша, враз гублена перлино
В безголовій лютій боротьбі.
Кряче крук Чорнобиля тобі –
Чорна тінь його над нами лине.

Але ні, ми вкотре не загинем,
Боже нам тавро, як благодать!
Золотом огранена перлина
Лютий світ ще буде дивувать.

70-ті – 26 квітня 2002

Еге ж, посівальники стукають в двері,
Йдуть хлопчики, юні ідуть волонтери.
Протоптують слід пастушаток господніх
Крізь білі сніги, крізь замети холодні.
Звідтіль, з далини, де з горбів на долину
Знайомий мені йде снігами хлопчина.
Іде до хрещених – і мами, і тата –
Пшеницею, житом іде посівати.
 “Сійся, родися,
 Жито, пшениця,
 Всяка пашниця,
 Коноплі до стелі і льон по коліна,
 Щоб наших хрещених голова не боліла”.
Звідтіль, з далини, з-між ялинок зелених
Несе давню радість у хату до мене.
Звідтіль, де нема вже ні тата, ні мами...
А він вже серця засіває словами.

14.01.2002

НЕЧИМНЕ

Від Скулина крізь хащі лісові –
До озера, правічного болота,
Де навкруги дуби сторожові
І ліс – стіною, захист і супротив
Проти чужої сили і ноги,
Оберігає силу незнищиму.
Донині не добрались вороги
На Левове і Лесине Нечимне.
Де Мавка, Лісовик, водяники –
Все рідне, все живе, все незбориме,
Крізь шелюгу густу, мов крізь віки,
Ще досі нерозгадане тут зрине.
Сопілки звук – посеред тишини
Розтане із туманом в піднебессі,
Не в нетрі йдемо, не до глушини,
До “Лісової пісні” йдем, до Лесі.

10.08.2002

КРЕМЕНЕЦЬ

Майнула Кременеччина крилом,
Крилом сосновим понад гори сині,
Кремінне місто підвелось в долині,
Як витязь із пошрамленим чолом.

Струмує небо із дівочих скель,
Немов блакитні погляди слов'янок,
що тут розбились... Кров'ю полонянок
цвіте каміння – дика акварель.

І княжа ген гора, що оборонно
Над войовничим брязкотом століть
підносилась... Гординою стоїть,
І на чолі – фортеця, мов корона.

1978

САМЧУКОВЕ СЛОВО

...Затоптали в непам'ять
і виставили кулемети.
Не те, що намагання,
навіть надії не було
на повернення...
Та в проталини льоду
показалося слово.
То ослаб сатана –
став з обличчям людським
перед Господом Богом.
Тільки тінь його чорна
лишилася в душах
невмитих тим сонячним словом.

ДО НАРОДУ І ДО... НЕНАРОДУ

*“Народе мій замучений, розбитий,
Мов паралітик той на роздорожжю...
Труснеш Кавказ...”*

І.Франко

Народе, встань. Весь накуп і образи
Нехай зітре натруджена рука,
Струсни із пліч, струсни усю заразу –
Весь бруд, що волі нанесла ріка.

І до схід сонця Богу помолися,
І відступися від поводитрів –
Вождів із-під червоної зорі,
Що поту твого й крові напилися.

На рідній найплодючішій землі
Зустрінь весну з великою любов'ю.
Землею, що такою вмига кров'ю,
Проймися, наче хлібом на столі.

Великі і прожерливі міста
Нехай збагнуть багатства і джерела,
Що кривна лиш земля і вільні села –
То наша міць і радісні літа.

Не покидай її, не полишай
І не шукай рятунку по чужинах...
Не віддавай сестру, доньку, дружину
На ласіший, солодший коровай.

Проклятий рабе, споєна маро,
Бидлятино без гордості і честі...
Давно чекає праведної мести
Сплюндрована земля, отруєний Дніпро.

6.02.1999

Сивіють брили Ніневії*
В столітньо сивих полинах.
Як листя по полях – розвіяв
Гарячий вітер племена.

Пекучий вітер порозносив
Прадревнє листя по світах
І чорні очі, чорні коси
Туманами пересотав.

Та зблисне погляд ассирійки –
Така глибока сумота! –
Жива тисячолітня мрія
І невимовна гіркота.

В імлі вже непроглядній царства
В холоднім попелі лежать.
...Як бані київські іржа
Не з'їла і по всіх митарствах, –
Так і шовіністична лжа
У душах не прогризла карсти.

*Столиця Ассирії, зруйнована у 612 році до нашої ери.
2613 років ассирійці носять біль, роз'ятруваний неодноразовою різнею (турки, курди) і знущаннями Саддама Хусейна.

ВІН ПРИЙШОВ...

Він прийшов – і світ не приймав його...

Він віддавав свої помисли – серце і душу, але його не розуміли...

Все найкраще, що в ньому зроджувалося, кипіло, бурлило –
він переводив у слова, але його не чули, не слухали.

В ньому переважав дух і він хотів їх зробити кращими,
але цього їм не хотілося, бо треба було напружитися,
розпрощатися зі звичками, помінятися,

а життя їм здавалося таким коротким.

Він знав, що тіло – джерело спокус і дух бореться проти тіла.

Він кликав їх у храм Духу, але вони волили

залишатися у брудних печерах.

Він судив їх, відтручував геть неширих,

лицемірних, нечестивих,

а вони ладні були розп'ясти його.

“Тим, хто поруч – пошани мало”.

Воістину, немає пророка на землі рідній, бо кому хочеться
визнати, що хтось кращий від тебе?.. І тільки з віддалі (коли
його не стане), придуть до нього...

Чи зрозуміють, чи пошанують?..

Він прийшов рятувати людей –
Його розп'яли на хресті...
(Скільки чистих світлих ідей
Нищили нечисті).

Від Нього живі поросли пагінці,
Але їх рубали мечі,
Ці – від Христа, а від Ірода – ці
(І літ отих дві тисячі!).

Так і живем: вірні Христа
І посланці Сатани.
Істина з нами свята,
А виграють вони.

Нам – історична правда, а їм
Доступ до розкошів, благ:
Спав щоб в комфорті, пив у нім, їв,
А нашим – смерть і гулаг.

І при свободі – знову вони:
Ситі і на коні
Слуги Ірода і сатани...
Чи так здається мені?..

Стали всі нині браття в Христі
(Й довкола престола вони),
І ці – від Христа, і від Ірода – ті...
Від Бога і Сатани.

Я МАЮ ПРАВО ЦЕ ТОБІ СКАЗАТИ...

Я маю право це тобі сказати:
Коли ти йшов до ката на поклін, –
Зимою утікали ми із хати,
Щоб нас каральний не схопив загін.

Я маю право це тобі сказати:
Коли співав ти зайдам в унісон, –
Я бунтівні рядки у каземати
Передавав і рідним слав до зон.

Я маю право це тобі сказати:
Коли ти жив приклінно при версі
І вчив нас, як майбутнє будувати, –
Довкола нас ходила згряя псів.

Я маю право це тобі сказати:
Коли ти прикривався партквитком
Й собі дорогу прокладав на свято...
Відпиханий, – я став бунтівником.

Я маю право це тобі сказати:
Як стрій лементував про комунізм
І дисидентів пакував за ґрати, –
Ти інформації антихристові ніс.

Коли на тій вислужницькій роботі
Жирком привілейованим заріс,
А потім навіть в списки патріотів
Себе із шефового дозволу заніс, –

Я маю право це тобі сказати...
Хоч як не замітав би ти сліди
І як би вже не відробляв багато, –
Покличе суд: іди-но ти сюди.

ОСТАННІЙ ПОРТРЕТ МАТЕРІ

Там, у вікні, залитім світлом місячним,
Застиг, як на іконі, образ матері,
Живим застиг в моїх очах і пам'яті,
Востаннє в світло місяцеве врзьблений.

І досі із вікна на мене дивиться,
Мабуть, востаннє ще за мене молиться,
Й холоне, застигаючи поволеньки
Незмерхлим у вікні нічному спогадом.

Дружина –
підкорена тобою вершина.
А коли на вершині...
Залишаєш її, як дружину,
підкорити ще іншу
карпатську вершину.

ПАМ'ЯТІ СПІВАЧКИ

Квітка Цісик... Плаче Квітка Цісик.
Десь з-за океану, з-за морів,
З-за туманів, як із-за кулісів,
Лине спів між стугонінь вітрів.

Лине спів... То плаче Україна,
Квилить із-за тридев'ять земель,
Крізь одміни-зміни-переміни
Дух той не загус, мов карамель.

Дух той, наче голуб, знявся на крила
Над потопом всіх чужих чужин –
Рідної землі – Карпат, вершин
Він досяг, де не візьме могила.

8.02.2002

Отак і майстер-віртуоз:
Витьохує, співає, плаче скрипка,
Не Паганіні і не Барліоз,
А наш – з Підлипок...
Але хтось хрипко
Перебиває золотий акорд –
І сиплять гроші.
З митцем – сам Бог,
та всюдисуший чорт
своїх запрошує.
Шампанське п'ють і розтинають торт...
...Маестро, прошу:
Самотність. Осінь. І віолончель
Сумно виводить.
Не зариває світ. Мистецтва щем –
Не для народу.

ПІД ХРЕСТАМИ

1

Хрести у місці схрещених доріг,
Немов мечі увігнані стояли,
І кожен в самоті святій беріг
Той дух іще від сивої Каяли.

Стеріг таке небесне, голубе,
Таке прозоре (а глибин не видно),
Оте, що тихо наповня тебе, –
Безмежне, чисте, добре і невинне.

...Та впала та сторожа вікова
У стогін тихий, на порвані межі,
І вже пустоколосими слова
Ставали над засівом обережним.

І все не так, і не по правді все,
І вже земля – як мачуха, не мати...
І наша мова з крилами пісень
Забур'янилась диким перематом.

Упали над шляхами не хрести –
Нас дух, братове, покидав святий.

2

Врочистішаю серцем коло брами,
Тікає легковажність із думок.
Свята земля із жовтими стежками,
Біля могил притишується крок.

І скатерки, і паска для гостини,
І світла пам'ять з дрібною сльози,
Міцніє рід, як сходиться родина,
Де ближчають далекі голоси.

Є звичай у своїй красі і силі,
Спинились де вкарбовані літа;
Стікає кров'ю на стемнілій брилі
Закам'яніла мумія Христа.

3

Вгрузлий хрест, обвітрілий, обмитий –
Взятий часом, вітрами, дощем.
Камінь мохом зеленим покритий
Під калиновим диким кущем.

Все повите витаючим духом –
Струменіючим тихо теплом,
Що лишилося зором і слухом –
В мох, у дерен що не перейшло.

Дух прозорий завис в узголов'ї,
Зблиском сяючим з чистих небес,
Що пролився на землю любов'ю,
На звітрілий посічений хрест.

Спорожніла хата –
мама із татом
на галицький цвинтар переселились.
І в трьох кімнатах ще не прибратих
наша скорбота, печаль поселились.
Але наповнена голосом хата,
Радіо (слухали мама із татом)
то жебонить притихло, то залунає.
Дивимось юні ми з фотографій,
посуд, пляшки із вином у шафі,
збірки поезій мої... Все, що має
спорожніла хата
без мами і тата,
Але ще все тут наповнене духом,
нашим часом, роками...
А під рушниками
Шевченко і Леся вже виміром другим.

Той світ був для мене чужим і далеким,
Хоч і простирали обійми хрести,
Поки зі словами останніх молебнів
Я тут із батьками навік не простивсь.

Тепер простирається довга дорога,
І поміж хрестів чужих стежка веде
Туди, де стаємо вже ближче до Бога,
До рідних могил, найдорожчих людей.

ПЕРЕПЕЛИНЕ

*Ніч – срібна казка над хутором нашим
...Перепел подругу кличе в житах
Сільська ідилія 40-х.*

*– Де подівся ти, милий пташе?..
– А за мною черга не ваша?..*

70-ті

Прала перепелиця сорочку в росі
(Виляски йшли, як ідуть по ріці).
Марс червонів на світанку погожому,
Гасли зірки, як свічки в храмі Божому.
День зачинався червоною смугою,
Перепел тихнув – прощався з подругою.

ЗАМІСТЬ РЕЦЕНЗІЇ

Поезії сиві птиці
Туркочуть в саду молодиці:
Про згірклий хліб, про обжинки,
Про побут самотньої жінки,
Короткий вік з чоловіком,
Про осінь, що стука до вікон...
І ніяк тих птиць прогнати,
Коли сива птиця – сама ти.

МОСКВА ОЧИМА
УКРАЇНСЬКОГО ЗАРОБІТЧАНИНА

Ми тут за все з тобою заплатили,
Але це місто проведе нас ревом.
Кульки порвані, як презервативи,
Висять на стриженых, на вуличних деревах.

Все, що написалось, – Україні,
Не для бідних, вищерблених душ...
І по зміні, і по переміні –
Як настане край духовній лінії
І від верб не будуть ждати груш...

А прийдуть сини на власне поле,
Гідні свого роду і землі, –
Моє слово горде і стоболе
Їх серця торкне і світлі чола,
Душі їх підніме на крилі.

І коли загладиться руїна,
І щитом колосся золотим
Захистить свій вибір Україна...
Як Вітчизни милим стане дим, –
Тоді спів сприймуть мій солов'їним.

ЯБЛУКА ЧАКЛУНКИ ***(2003)***

ЧОРНА ТРОЯНДА

Із-під чорного капелюшка,
з-під якого кучерявилося чорне волосся,
у його бентежливій облямівці
променилися чорні глибокі очі.
Грецьке щось чи іспанське,
Чи угорсько-циганське
українсько-гуцульським
сяяло у тих карих безоднях.
Біля пішохідної зебри
перед здивованими перехожими,
що позиркували, поспішаючи,
на холоднім грудневім асфальті
цвіла бархатно-чорна троянда
жіночої вроди.

ЧЕРВОНА ТРОЯНДА

Біля церкви святого Степана
Запорошені лави, стежки
Білим снігом. І жінка в багрянім,
Наче янгол спустився з туману
І бентежить слова і думки.

Як розквітла червона троянда
На снігу (ось і кров з молоком).
Біля церкви святого Степана
Палахтить, як зоря полум'яна,
Ледь осипана чистим сніжком.

Біля церкви святого Степана
Біло так у сніжку-порошку.
Наче янгол в одежах багряних,
У червоному жінка, в тумані
І в терновому серце вінку.

Ходить по місту жінка,
оббираючи із себе прилипаючі погляди,
як осіннє легке павутиння.
Ходить по місту,
як обснована – в поглядах,
мов пробирається крізь ті хащі,
де звідусюд тягнеться все
і чіпляється...
Але як прекрасно –
з гордо поставленою головою
підноситися над усім
і пливати в бабиному літі,
не помічаючи
мимолітного павутиння.

Сумують тобою не читані вірші,
для тебе написані...
І зів'яли іще не розкриті, в бутоні,
намріяні квіти
від тривалого, немилосердного, зоре,
чекання...
І коли в білий сон – в білий вірш
ти живою схилилась трояндою,
я боюсь, що зламається гілка
від важкого чекання.

Жінка ця жагуча, нетутешня
Поглядом, як спалахом душі,
Обпікає тих необережних,
Кого той вогонь приворожив.

І, як ніч, – глибока таємниця
У глибоких палахких очах,
Там, на дні, запалена свіча –
Серця нерозгадана зірниця.

Заблукаймо в сніги,
У навальні, у теплі глибокі,
Світ безмежний такий –
Чорні цятки ми в нім одинокі.

Заблукаймо в сніги,
Буде в них там і тепло і гарно,
Де щоденні думки –
Все далеке таке і примарне.

Тільки двох нас лишень,
Ні одного стороннього ока.
Пара ніжних оленів
Заблукали в снігах цих глибоких.

Недопите вино,
Шоколаду надламана плитка...
І тебе вже давно
За снігами-тернами не видко.

У вікно весняне
Мені променем, раптом, заграєш?..
Споминаєш мене,
Як на комусь свій погляд спиняєш?

“Та чи не все одно?” –
Ти всміхнешся в тій згадці про мене.
Полинове вино –
Як вогнем наливаються вени.

Ущелинами вулиць
серед кам'яних багатоповерхових нагромаджень,
як в горах, – гуцулка
принаджує ходою сарни
і вабить нерозгаданою таємницею,
що і досі криється десь там –
у проваллях і зворах,
і почерпнутою глибоким чаклунським поглядом,
переданим їй од бабусь, прабабусь –
од правічно звабливого роду.
Десь там, в горах далеких,
лишився помішаний од любові гуцул,
бо її повабило місто,
де об її красу,
як об дорогий, об коштовний камінь,
розбивалося не одне серце
закоханих із першого погляду.
Ходить горянка,
як ущелинами-вулицями
серед багатоповерхових кам'яних нагромаджень,
викликаючи захоплення і здивування.

Видобувати з тіла звуки –
Глухі глибокі стогони з глибин,
Звести в екстаз солодкі наші муки,
Щоб крізь туман в очах: люби мене, люби.

Коли, як грецька амфора відкрита,
Вина, любові повна і жаги...
Лежиш розкішна, вродою налита –
Між стегна впасти, як між береги.

І вже ріка гаряча і невтримна
Взяла тебе і понесла у вир...
Щоб зводився між берегів і ринув,
Щоб знов стогнав у млості ніжний звір.

Енергію у жінку переллю...
Той надлишок, ту, що від алкоголю,
Ту, що дарують іншим без жалю,
Нахабно зацілованим і голим...
Як подарунок радості на ніч,
Перетворім в закохану поему.
Вклоняюся перед собором ніг,
Що зводяться із оцього Едему.

НА ТЕМУ КІНЦЯ ТИСЯЧОЛІТТЯ

Комусь секс (що то ситі), кажуть, в горлі стоїть,
То не той хворобливий із назвиськом “хїть”,
Той високий – коли дві високі душі,
Але є й хтось голодний, мов пес в спориші.
Є пиття, є биття (ну таке в нас життя),
Хтось за потяг страшний років двадцять потяг.
І святенні попи, навіть бідний монах,
Що вночі від самотності тихо кона,
Окрім завчених – знають молитву одну:
На оту у спідниці тісній сатану.
Кажуть чорта “хрести”, а він просить: пусти,
Про які тут балакати можна пости,
Як смачний хтось такий завинув нам шматок, –
Хай гармати там б’ють, та кує молоток
У розпалене тіло, гнучке – як метал,
Що палає в огні ще від самих начал.

ШУМ ОСИК

Бентежний шепіт, трепіт – шум осик
Під теплим цим передосіннім вітром
Посеред ще незгаслої краси,
Де буйно так перецвітає літо.
Не треба шуму моря – шум осик
У теплу передосінь заколише.
Десь стук сокири, дальній сойки скрик
Збентежить у нараз опалій тиші,
І знову тільки шепіт – шум осик
Під вітром, що ледь-ледь гілки колише,
Де я в обіймах радісних приник
До білокорих, мов до стегон пишних.

Ходімо ще в лякливий шум осик,
В це буйство трав, ці квіти переспілі,
Де осінь закрадається несміло,
Як листя з тіла ще не облетіло;
Ходімо ще в лякливий шум осик.
Ходімо ще в лякливий шум осик,
Де пахнуть пересушені покоси
І соняшники, як тітки під осінь
В хустинах білих свій ховають лик...
Ходімо ще в лякливий шум осик,
Де золоті, як в соняшників, очі
Так променять, сказати стільки хочуть,
Так сяє неповторність дивна з них...
Двигтять дорога десь там по обочі
І п'ю я золотисто-карі очі,
Вже заплива у хмарку молодик...
І я з цим днем прощатися не хочу.
Ходімо ще в лякливий шум осик...
І віриться, що ми сюди повернем,
Де висхлий, вже побляклий килим дерну
Й над нами тільки сині очі терну
І цей бентежний трепіт – шум осик.

Допоки зрине журавлиний крик,
Ходімо ще в лякливий шум осик.

Тугий налив білючого тіла...
Мов пелюстки, так одіж облетіла.
Оголена вже вся, немов перлина, –
То диво з див, жива моя богине.
Яка краса: від губ, грудей – до лона,
А дивні ноги – аж душа холоне...
Їх на руках, мов крила підіймати,
Розлогі і розкішні обіймати.
Дивитись на відкриту серед світла,
Як на троянду пишну, що розквітла.
...і розпочати
Ці груди, наче хвилі зустрічати...
Ов'єш, як перевеслами, руками –
Що вже нема нічого поміж нами,
А тільки радість злита і єдина,
Блаженства невимовного хвилина.

ВИНОГРАДНІ ГРОНА

Немов налиту чашу золоту
Пригублюєш і п'єш солодке диво.
Звисають пишні грона над п'ястук,
Мережані листки підгортуюєш хапливо...
Як виноградний кущ (так видалось тоді),
І оплете, і щедро приголубить.
Душити пишні грона ті тобі,
Зволожувать солодким соком губи.

Лікувальне зело
(кажуть, міць вся у корені)
Таємнича рослина,
таємнича – як вабляча жінка...
Але поки у пошуку
доберешся до кореня,
серцю хочеться налюбуватися
квіткою... Квітка обличчя.

Ми прив'язані міцно до телефонів,
що не можемо роз'єднатись...
Ми притягнуті поглядами,
що не можемо їх відвести,
Ми, зустрівшись, спітаємось міцно руками,
і не можемо розплести найпалкіші обійми.
Ми так солодко злиті устами,
що не можемо відірватись
від того блаженства.
А як важко, як важко роз'єднувати тіла,
що зливаються у гарячій любові.

Я ріс поміж квітів –
найкращих польових квітів
(бо ж у селі).
З голубими, наче озера,
із синіми, як блавати,
та карими, як чорнобривці,
із соняшnikово-золотистими,
чорноожинovими,
а ще, наче терен, – очима...
Кожна квітка мала імення:
Ганя і Таня (навіть дві Гані –
Танька Попова і Танька Котова),
Лариса і Леся (як троянда і рожа),
Орися, Людмила і Ніна...
Досі віє мені ароматом тим ніжним
від свіжих, як із росою,
квітів моєї юності.
Навіть цвіт папороті (чорна Галина)
вабив у темні свої глибини...
Всі вони, як безсмертники нині –
мої невмирущі квіти.
Темнокара троянда стала моєю дружиною.
Папороть лиш залишилась загубленою
в темних глибинах,
чи, може, хтось поклав у труну вже...
Квіти нашої юності.

Найпалкіше бажання:
найкращу жінку
поцілувати у хрестик.

Ти стала частиною мене..
частиною мого... чи суті моєї.
Душа твоя, тіло, що перейшли
крізь серце моє і душу, –
матеріалізувались у слово,
згустками творчими стали –
назвались речами,
частиною мене,
що залишиться поза нами.

Вимите тіло – з води –
рипить під руками,
мов яблуко..
І солодка вода стікає
на брови, в напіввідкриті вуста,
в поцілунок..
І солодко тіло припадає
до тіла, що рипить
під руками, мов яблуко.

ГОСТИНИ ОСІННЬОГО САДУ

Пізнє яблуко:
червонощоке від поцілунку зорі,
облюбоване жовтопухнастою
із синіми крильми синицею...
А восково-жовті – аж ген на верхів'ях –
наче дзбаночки,
із яких похололими сірими днями
підхарчовуються строкаті дрозди.
...А може то прилітають
душі померлих предків,
які садили колись, доглядали цей сад?
Прилітають радісні
куштувати плоди оці дивні.

БЕЗДОЩІВ'Я

Гірчить полин... і пилюга гірчить,
І сива мла висить над косогором,
І пересохлим голосом кричить
В гарячій небі перелітний ворон.

Немилосердно пражить і пече,
Горить пшениці злото почорніле,
Струмками порох з-під коліс тече,
І шлях звинувся змієм жовтотілим.

Неодалік стоять німі сади,
Висить сухе затяте бездощів'я.
І марить світ, як хворий недокрів'ям,
Всім сниться смак солодкої води.

Виповнюється літо. Колоски
Тужавіють, схиляються допіло,
І вже зелене жито пожовтіло,
І жовті плями впали на садки.

У півників пробились гребені,
Зірвалось біле яблуко додолу.
Наспіли й петрівчані вже пісні
Про чорнобривці і дівочу долю.

Рої вже відроїлись. Свіжий мед
В полив'янім горшку прозоро гусне,
Обскубані з дворів виходять гуси,
І зводить літо перший ожеред.

Восково-жовтий затеплів листок,
Як вогник золотавий спалахнув
В зеленій лампі крони. У разки
Вже ластівки всідаються на дроті,
І кружеляють в небі молоді,
Захмелені безмежністю лелеки.
Горять плоти у полум'ї жоржин,
Іржавіє за плотом картоплиння,
І сад – як всевіт: в темній глибині
В нім яблука поблискують, як зорі.
А буйні зела, що так гнали в ріст,
Спинилися, задумались неначе...
Прийшла до всього зрілість. Стало все
На теплому серпневому порозі.

З КОЛЬОРІВ ОСЕНІ

Жовті яблука осені
Розкочуються по землі.
Чи хтось поза садом голосить,
Чи вітер летить з полів?..

Жовті яблука осені –
В листі рудому, в траві...
Гречки червоні покоси
З горбів течуть до ровів.

Жовті яблука осені,
Зачервонілі також –
В пізній холонуть просині.
І тіло проймає дроз.

Пізні яблука осені
Іржаві... Іржавіє й світ.
...Сиві отави скошені,
Паморозі сизий слід.

ОСІННЯ ПРОЗОРИСТЬ

1

Плаваєш в золоті посеред осені,
Пізньої осені лине експрес:
І проступають в холодній просині
Білі хати – гусьми з вистиглих плес.

Скинуто золото, скинуті шати,
Простір продули наскрізь вітри –
Стали з прозорих садів проглядати
У табунцях білокрилі двори.

2

А плеса, а плеса – сонячні плеса
уздовж дороги...
І небо, і води блакитні ущерть
повні сонця.
І лебеді-красені, що похитуються-гойдаються
у паруючому, у легкому тумані.
А там, понад водами – ген-ген верхами –
ліси і піднесені бані церков до небес
відбиваються в сонячних водах.

Вже промені поламані, погнуті
Уклали в скирти вмілі скиртоправи,
Оголеними плямами городів
(Де з грядок рано вибрана цибуля)
Хтось пізній закрадається в сади,
Лишаючи сліди багряні, жовті
В суцільній зелені спокійної природи.
Ще теплової дотиком дитини
Зривають яблука медові переспілі,
Що лунко в тиші гупають об землю,
Розтріскуючись на сипкі шматки...
А вже прозора свіжість по дахах
Тече в діжки дубові і на квіти,
Що майорять допізна під вікном.
І синьо вщерть заповнює довкола
Діжки і небо, вікна і сади.

СРІБНА ГРАНЬ

Відітріє, спливе, відлетить, відісниться,
Пізнім сонцем хлюпне на осінню траву...
І самотня на плесі холодному птиця
Прокричить – потривожить стихію живу.

Сива паморозь з ночі, як цукор на скибці,
На землі засрібліє, зашєрхне і... вмить
Щєзне, злизана теплим промінням...
Як скрипці –
Так природі цей дотик (мов зойк) защємить.

І останні золочені крильця на вітрі
Дрібно відшєлєстєять і впадуть на ріллі.
...Нєсподівано чашкою стукнєш об лід –
Затягнуло до ранєньку воду у відрах.

Теплим воском пахнє тепла осінь,
У повітрі – ніжний аромат
Сіна, перев'ялого в покосі,
Яблук, що насипані в кагат.

Пахнє листяною заметіллю,
Світом всім, що пожовтів, зів'яв...
Свіжим короваєм на весіллі,
Винами, що верєсєнь нам'яв.

У тліючих вогнищах рвуться каштани,
Осінньої ночі стріляє вогонь –
Вистрілює осінь набої останні,
І вітер сліди заміта удогонь.

У вогнищах пізніх стріляють каштани,
Хтось довго від залпів лунких не засне.
Схололою ватрою сивий світанок
На брови, на скроні, на серце війне.

Відчув: прив'яла як отава пахне,
Як тихо шерхне вересневий ліс...
Щасливий вітер, що сюди заніс –
На стежку звіра, до гніздів'я птаха.

Ще зелен-сік на листі закипа,
А твердне зерня, загуса живиця,
Наближення пори вже чує птиця –
Мандрівниця, душею не сліпа.

Постій, помовч і тишу осягни
На ранній грані радості й печалі,
Поки ще в небі журавлі прощально
З північної не линуть сторони.

ОСІНЬ. ЛІС

Скидає листя тихо ліс –
М'яка постеля стелиться,
Між білим холодом беріз
Золотиться метелиця.

Ще витикаються гриби
З-під шерху сухозлотиці,
Кричать тривожно яструби,
Що сонце в зиму котиться.

Вже знизу пліснява бере,
Неначе приморозило.
Як сивий звір поміж дерев,
Повзе туман від озера.

Осінній шерех переповнив світ,
Найвкрадливіші видає вже кроки
Посохле листя... Розгубився кіт –
На всякий шелест мружить хитре око.

А шерех по землі і по гілках,
За крильми і з-під ніг, як в порожнечі,
І шарудить до ранку по стежках
Заблукана зоря у пізній вечір.

Засипало листям, засипало листям стежки,
Заглянула осінь, заглянула в серце й думки,
Заглянула в очі холодною сталлю озер,
І так на душі – ніби хтось у цю пору помер.

Бредемо по листі в осінніх, мов клени, плащах,
І світ похмурнів у холодних жовтневих дощах,
Шурхочуть по листі невтомні колеса машин,
Мандруємо в осінь (серпневі ще айстри в дружин).

У бабинім літі ми срібні, як сизі орли.
Нападено листя чиеїсь хвали і хули.
Осиплеться все, як осипавсь калиновий цвіт...
Та лишиться грати незмерхлими барвами світ.

Холодне яблуко зірвати на вершку,
Вкусити, щоб аж зуби заломило,
Як захрумтіти солодом сніжку,
Гілок застиглих пить останню силу,
І сік землі, і запахи вітрів,
І жовті акварелі листопаду
В пронизуючім подиху зорі
Над мовчазним захолоданням саду.

1981

Не віряться,
а його вже нема –
ні ставу, ні тих сіножатей,
Там випала безпросвітна зима,
якої не переждати.
Тільки одна луна,
що доходить до серця
і тіні завмерлі,
до болю знайомі усі,
і віри не ймеш,
що більше не доведеться
походити по тій молодій росі.
Що там випала безкінечна зима,
якої не переждати.
...І не ставу, не тих сіножатей –
днів найкращих нема!

1972

Після сірих нудних дощів
Так засяяв сніжок іскристо
І мороз так запах душі –
Крізь далекі літа дитинством:

Бачу – сонце на пруг лягло,
Десь полоззя рипить крізь далеч,
Ми виносимо околот –
Пообв'язуєм щепи на ніч.

Замерза під корою сік
Від колючої холоднечі.
Це ж заходить вже Новий рік
І з щедрівками – щедрий вечір.

Такий мороз – вода парує,
Вода холодна в криницях,
Озерця вікон замурує,
А річку – дзвоном ясенця.

Такий мороз – аж мерзнуть крила
І пташка падає на сніг,
А він кує, гартує силу,
З-під полозів рипить, з-під ніг.

Такий мороз – у лісі лунко
Стріляють сосни з-під кори
І прикипають в поцілунку
До корби губи в дітвори.

ВИТЯГИ З РЕЦЕНЗІЙ ЗАМІСТЬ ПІСЛЯМОВИ

“...вірші С.Бабія приваблюють простотою, щирістю. Сокровенним, найріднішим стає для поета Батьківщина. Поет дошукується слова точного, чіткого”.

В.Терен

“... знаходимо те конкретне, щемливе і думне, що дає право сказати: це – поезія”.

М.Братан

“...рядки часто-густо чисті, ясні, беззахисні, неначе роса на ромашках. Поезії Степана Бабія заповнюють щирістю, ніжністю, трепетністю. Автор – лірик од природи чи, як ще мовиться, від Бога. Особливо глибоке враження справляють вірші, переткані фольклорними образами й мотивами”.

Микола Славинський

“Степан Бабій вміє по-своєму зачепити ту чи іншу тему, по-своєму висловити ту чи іншу думку, показати своє ставлення до того чи іншого явища і, що немаловажно, – пише він правдиво, щиро, з відкритим серцем. Тому його поезії зацікавлюють свіжістю, оригінальністю... Природа в поезіях Степана Бабія виступає як активна сила...”

Г.Таран

“С.Бабій поет зрілий, йому до снаги глибокі життєві пласти... слово в нього буває досить тугим, вираженим, відбірним... С.Бабій показав себе тонким знавцем природи, котра так органічно вписується в його пейзажну лірику. Природа в ній – активна, наснажена молодими трунками березневих хуртєч... Інколи буквально однією-двома строфами поет уміє багато що сказати нам”.

Дмитро Головка

“Це своєрідний поет, творчій манері якого властивий глибокий ліричний струмінь, щедра любов до рідного краю. Слід відзначити лексичне багатство мови автора, метафоричність, образність мислення”.

Василь Колодій

“Цікаві у поета виходять і вільні вірші. В цьому напрямку йому треба сміливіше експериментувати”.

Володимир Лучук

“Публіцистичний, громадянський пафос – ідейно-художня домінанта творів. Темперамент автора вельми високий, щирий, поетика в основному традиційна, та в кращих зразках – переконлива, органічна”.

Наталя Ткаченко

“...кришталіки штивних образів переростають у цілі вірші – самостійно-самостійні, глибоко-глибинні, само-бутньо-значимі.

В поета є чиста лірика (особливо йому вдається пейзажний і любовний її різновиди) та лірика з громадянськими мотивами. Образ бунтаря, непокори з українським обличчям приходять до читача.

Особливо знайшов себе в еротичній ліриці”.

Роман Кухарук

“Поряд з пристрасною поетичною публіцистикою, елегантним мінором... приємно вражає циклом інтимної та еротичної лірики “Яблука чаклунки”. Не зайве перейматися молодістю його почуттів і рефлексій елегантної поетичної форми, через яку привабливо світяться форми жіночі”.

Петро Осадчук

З М І С Т

Передне слово	3	ЖУРАВЛИНИЙ НЕВІД (1972)	
Когорта	4	“Хто в дім, як в дим...”	30
“КРАМОЛА” 60-70-х		Спогад	30
“Неначе космос...”	6	“Вербі останні понад рікою...”	31
“Білили мати з сонцем полотно...”	7	Джерела	31
“Сниться соснам країна зелено-блакитного шуму”	8	“У Рильського поезію, як в сад...”	32
“Не любіть її так ревниво...”	8	Стефаник. Мовчанка	32
Старий і море	9	“На дереві останній лист...”	33
“Проламались вербові коні...” ..	9	Скирта	33
Впівсили	10	“Чуєш, як в тиші хлюпочуть качки...”	34
Чорти	11	Осіньня сповідь дерева	34
Бунт	12	“Осінне наvertsає на тверезе...”	35
“Сплять діти поліські...”	13	Відстань	36
“Автобус пізній зупинився...” ..	14	ВІДКРИВАЮ СЕБЕ (1980)	
Смерть чабана	15	“В краю, де гомонять старі дуби...”	38
Хутір Михайлівський	16	“О земля, скільки в себе прийняла...”	39
“Вже хлопців тих давним-давно нема...”	16	“До мене знов розстріляний Ремель...”	39
Наша слава	17	Смерть діда Миколи	40
Безсмертя	17	“Качки над Києвом...”	41
Хвилі	18	Кременець	42
“Моя колиско, матінко моя...” ..	18	Василію Землякові	43
“Вмирають матері, що ждали ще синів...”	19	“Щасливий дім, де родиться маля...”	44
“Гей, летіли, мчали дужі коні...”	19	“Пригадую, в дитинстві те було...”	44
“Гайдамаків, опришків (як воїв)...”	20	“Приглянувся уперше...”	45
Тіль Уленшпигель	21	“В холодному осінньому саду...”	45
“Де ти добрий царевичу з давніх доріг...”	22	“Вівці в долину біжать...”	45
Волинь	23	“Де на мокрім асфальті...”	46
Висушений став	23	МУЗИКА КРИЛ (1986)	
Франкова дорога	24	Вечірні поїзди	48
Втеча	25	“Минуле вже у нас перебуло...”	48
Розпач Гоголя	26		
“Не раз, бувало, думав я про смерть...”	27		
“Ти на своїй землі, серед свого народу...”	28		

“Бабо Химо, з добрими очима...”	101	“Старих смерек осончені вершки...”	125
Антисвіт	102	“Я лісу не люблю, мені не до вподоби...”	125
“За все в житті відплата неодмінна...”	102	Іронія одностайності	125
В рентгені Чорнобиля. Цикл	103	Філософія міщан	126
“Чорні хмари засвічені...”	103	“Союзником бува й павук...”	126
“Пливе наповнений Дніпро...”	104	“– Гарно ти співаєш, – хмелів тхір...”	126
“Як одночасно і страшно поряд...”	105	Золотошукачі	127
“Чи в сивих іржавих болотах...”	106	“Поїдем, поїдемо, брате, до Львова...”	128
“Дрібніють люди в нашому селі...”	107	“Хрупотять вечірком березневі сніги...”	129
“Мамині руки шорсткі...”	107	“Шаліють ворони в густій березневій завії...”	129
“Ціла епоха – пори недовіри і страху...”	108	“Богине ліній чарівних і форм...”	130
“Вбивали поета...”	109	“Пустун – березневий вітер...”	130
Березовський. Безвихідь	110	“Хмелів і пив з розквітлої душі...”	131
На смерть Володимира Івасюка	110	“Цей пастівник – ліщини темні хащі...”	131
Польські поети	111	“Як із туману, місячно, біло...”	132
“Поети зоряно живуть...”	112	“Тепер для мене там нічого...”	133
3 циклу “Безсонні ночі”	113	“Не відболів, не відкохав...”	133
Диптих	114	“Відцвітають роки пелюстками жоржин...”	134
“Душі тут рости і цвісти від любові...”	114	“Жінка, гойдаючись...”	134
“Помовчім на базарі очей та облич...”	115	“Над ставом та гора, а на горі тій сад...”	135
Над повістю “Захар Беркут”	115	Зоря	136
Мамонтові... (і не тільки), якого знайшли під час дорожніх робіт поблизу Вишнівця на Тернопільщині	116	Зима. Дитинство	136
Останнє звертання Северина Наливайка до Лободи	117	“Як вишиття на рукавах – на крилах...”	137
Гонта	118	“Вода між корінням, де риба стоїть...”	138
Ніч на Козацьких могилах	119	“Вітер не гратиме більше...”	138
Гунни	120	З хутірських віршів	139
Останній погляд на Батьківщину	121	“Відчуєш смерть, що ходить за плечима...”	140
Генералісимум на склі	122	Елегія	141
Лист дядькові	123	“Оприкінці моїх важких стежок...”	142
Думки з приводу	125		

**РІКА У ВІДБЛИСКУ ОЧЕЙ
(1993)**

Посівальне	144
“Чуєш, серце, боюсь...”	144
Ріка у відблиску очей	145
Спогад про нічліг	146
Батурін	146
“Тяжко хвора земля...”	147
Удар	147
“Марічко, плач за Йванком, за Іваном...”	148
Реанімаційне	149
Алегорії	150
“В серці у кожному свіі Азов...”	152
Пізні яблука	153
“У світі завантаженим ракетам...”	153
Ознаки	154
“Переклик епох... Розмаїтий переклик...”	156
“Без особливих, як на те, причин...”	157
“Долаєм небо, сковуєм планету...”	157
“На паморозі перону...”	158
“Пора перебиратись у святі...”	158

**УКРАЇНА ПІД САТАНОЮ
(1997)**

“Не обійду, не обмину...”	160
“Розвезли Україну...”	160
Аналогія	161
Парабола	161
“Димом летіло тіло...”	162
Над Україною – караюча десниця	163
“Сіре небо і день – сірий дощ...”	163
“Знов тривожно, як і сотні літ...”	164
“Кленуть Україні жінки...”	165
Що зробив ти, антихристе... ..	166
“З Москви ніколи сонця не було...”	168
Крізь призму генофонду	169

Перед звітом	170
“Я – з розірваним серцем...” ..	171
“Холодні, як риби, поети...” ..	171
“Я розумію майстрів...”	172
3 “Братніх мотивів”	173
“Московський молох крові хоче...”	173
“Закусити “смірновську” пельменями...”	173
Юрій Коцюбинський	174
“...І важко дихати і жити...” ..	174

ЦЕ ІНШИЙ СВІТ (1998)

“Хата. Сад. Наші рідні. Ясний листопад...”	176
“Соловей раптом щебетом нас повернув...”	176
“Таке життя – як в риб сьогодні в річці...”	177
Дермань	178
Перед омріяною самостійною Україною	179
“Це інший світ.. Я з іншого прийшов...”	180
“Винесли Ольжича з камери...”	181
Вежа	181
Вовки	182
Прокурена лоза	183
“Розчесав косу вітер вербі...”	184
“Яблуко освячене росою...” ..	184
“У сквері міському...”	185
Стихія	186
Поетів ранок	188
“Розпочнім говорити губами без слів...”	189
“Люди йдуть із вербою...” ..	189
Пані і Паніель	190

**У ХОЛОДНОМУ БЛИСКУ
КОМЕТ (2000)**

Овідій	192
Мої Фермопіли	193
Українське	194
“Україна моєї великої дорогої ідеї...”	195

Воріженьки	195	1999	214
“Ось і цвинтар сільський... Зачастив...”	196	Думки під час перегляду “Чорної Ради”	215
Незалежність крізь ментальність	197	“Україна садить картоплю...”	216
З рідного	198	“Я стільки вам, я стільки написав...”	217
Вінок печалі	198	Із вивихів	218
“Прекрасна жінка ця – в печалі...”	199	“Вони там – наверху, ти в духовній темниці...”	219
“Жіноча протяжність – упродовж родів...”	199	“Синьо-жовтих прапорів сумні кольори...”	219
“Боже мій, які розчарування...”	200	Лист-послання президентові	220
“С ще той сад...”	200	“Я запізнивсь на стільки літ...”	221
“Коли серед ночі...”	201	Камінне мовчання	222
“В цьому морі облич...”	201	“З несаможитності моєї...”	223
“Ти приснилась мені у весільній фаті...”	202	Поєднання	224
Старий мотив на новий лад	203	“В кабаках, де шумливо солодке життя...”	226
“Ми самотні в безмежних потоках облич...”	204	“Стихніть музики, змовкніть гатили...”	227
“Колись і ми впадемо під хрести...”	204	“Тебе нема... Для мене тяжко й день...”	228
“На дощах зіржавіло каштанове листя...”	205		
Біла лілія	205		
Чекання	206	ВЕРТАЮЧИЙ З НЕБЕС (2002)	
“Душі відпочивається в селі...”	206	“Бився, як риба об лід...”	230
“Гупнуло щось за вікном уночі...”	206	“Наша воля залишилася на полях...”	230
“Нас жорстока доля розлучила...”	207	Український борщ	231
“Останній день літа...”	207	Геть-те розпачі ваші...	232
“Сумно в повітрі... Осінь...”	207	“Різдво окрашене в колір крові...”	233
“Холодно...”	207	“Україно, доленько-кураю...”	233
Білі чайки з-над плес, із польотів красивих	208	“Еге ж, посівальники стукають в двері...”	234
“В полиново-біблейській купаюся гіркоті...”	208	Нечимне	235
		Кременець	236
		Самчукове слово	236
		До народу і до... ненароду	237
		“Сивіють брили Ніневі...”	238
		Він прийшов	239
		“Він прийшов рятувати людей...”	240
		“Той місить глину...”	241
		“Стою на Говерлі...”	241
ТАКИЙ ДЕНЬ (2001)			
Такий день	210		
Брати	211		
Україна доби, майже княжої...	213		
“Бурякове моє, будякове...”	213		

Я маю право це тобі сказати.....	242	“Лікувальне зело...”.....	262
Останній портрет матері.....	243	“Ми прив’язані міцно до телефонів...”.....	262
“Дружина...”.....	243	“Я ріс поміж квітів...”.....	263
Пам’яті співачки.....	244	“Найпалкіше бажання...”.....	264
“Отак і майстер-віртуоз...”.....	245	“Ти стала частиною мене...”.....	264
Під хрестами.....	246	“Вимите тіло – з води...”.....	264
“Спорожніла хата...”.....	248	Гостини осіннього саду.....	265
“Той світ був для мене чужим і далеким...”.....	248	Бездощів’я.....	265
Перепелине.....	249	“Виповнюється літо. Колоски...”.....	266
Замість рецензії.....	249	“Восково-жовтий затеплів листок...”.....	266
Москва очима українського заробітчанина.....	250	З кольорів осені.....	267
“Все, що написалось, – Україні...”.....	250	Осінь прозорість.....	268
		“Вже промені поламані, погнуті...”.....	269
ЯБЛУКА ЧАКЛУНКИ (2003)		Срібна грань.....	270
Чорна троянда.....	252	“Теплим воском пахне тепла осінь...”.....	270
Червона троянда.....	253	“У тліючих вогнищах рвуться каштани...”.....	271
“Ходить по місту жінка...”.....	254	“Відчув: прив’яла як отава пахне...”.....	271
“Сумують тобою не читані вірші...”.....	254	Осінь. Ліс.....	272
“Жінка ця жагуча, нетутешня...”.....	255	“Осінь шерех переповнив світ...”.....	272
“Заблукаймо в сніги...”.....	255	“Засипало листям, засипало листям стежки...”.....	273
“Недопите вино...”.....	256	“Холодне яблуко зірвати на вершку”.....	273
“Ущелинами вулиць...”.....	257	“Не віряться...”.....	274
“Видобувати з тіла звуки...”.....	258	“Після сірих нудних дощів...”.....	275
“Енергію у жінку переллю...”.....	258	“Такий мороз – вода парує...”.....	275
На тему кінця тисячоліття.....	259	Витяги з рецензій замість післямови.....	276
Шум осик.....	259		
“Ходімо ще в лякливий шум осик...”.....	260		
“Тугий налив біліючого тіла...”.....	261		
Виноградні грона.....	262		

ЛІТЕРАТУРНО-ХУДОЖНЄ ВИДАННЯ

Бабій Степан Олександрович

НЕЗБОРИМІСТЬ

ВИБРАНЕ

В авторській редакції

Коректор

Любов Дейнека

Комп'ютерний набір і верстка

Віталій Власюк

Здано до набору 20.05.2004 р. Підписано до друку 5.08.2004 р. Формат 60х70 1/16. Папір офсет. Гарнітура «Times». Друк офсет. Ум. друк. арк. 16,51. Ум. фарб.-відб. 18,5. Обл.-вид. арк. 16,05. Наклад 1000 пр. Зам. 52.

Видавництво «Волинські обереги».

33028 м. Рівне, вул. 16 Липня, 38; тел./факс: (0362) 62-03-97.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єкта видавничої справи ДК № 270 від 07.12.2000 р.

Віддруковано в друкарні видавництва «Волинські обереги».